

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UKONČENÍ STADIA PROVĚŘOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Plzeň 2019

Alžběta Gricová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

UKONČENÍ STADIA PROVĚŘOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Alžběta Gricová

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jan Chmelík, Ph.D.

Katedra trestního práva

Plzeň 2019

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Ukončení stadia prověřování v trestním řízení vypracovala sama. Prameny a ostatní zdroje, které jsem použila a citovala, jsou vyznačeny v poznámkách a v seznamu použitých pramenů a literatury.

Plzeň, březen 2019

Alžběta Gricová

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat doc. JUDr. Janu Chmelíkovi, Ph.D., vedoucímu mé práce, za ochotu, vstřícnost a věcné připomínky při konzultacích a vedení mé diplomové práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pochopení v průběhu zpracování mé diplomové práce a během celého studia.

Seznam zkratek

TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Listina	Usnesení národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Úmluva	Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na Úmluvu navazujících
zákon o Policii ČR	zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
BIS	Bezpečnostní informační služba
GIBS	Generální inspekce bezpečnostních sborů
Policie ČR	Policie České republiky
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PMS	Probační a mediační služba

Obsah

Úvod.....	1
1 Trestní řízení a jeho stadia.....	3
1.1 Pojem trestního řízení.....	3
1.2 Účel trestního řízení.....	3
1.3 Stadia trestního řízení	4
1.3.1 Stadium před zahájením trestního řízení	6
1.3.2 Přípravné řízení	6
1.3.2.1 Stadium prověřování	8
1.3.2.2 Stadium vyšetřování.....	9
1.3.2.3 Rozšířené vyšetřování	11
1.3.2.4 Zkrácené přípravné řízení	11
1.3.3 Předběžné projednání obžaloby.....	11
1.3.4 Hlavní líčení	12
1.3.5 Opravné řízení	13
1.3.6 Vykonávací řízení.....	15
1.3.7 Doplnění	15
2 Historický vývoj právní úpravy přípravného řízení	16
2.1 Trestní řád z roku 1873.....	16
2.2 Zákon o trestním řízení soudním z roku 1950.....	17
2.3 Zákon o trestním řízení soudním z roku 1956.....	20
2.4 Zákon o trestním řízení soudním z roku 1961 v novelách.....	23
2.5 Novela trestního řádu z roku 2001 a její zásadní změny.....	25
3 Stadium prověřování a jeho úloha v přípravném řízení	28
3.1 Stadium prověřování.....	28
3.2 Účel a funkce stadia prověřování v přípravném řízení.....	29
3.2.1 Účel stadia prověřování.....	29
3.2.2 Funkce stadia prověřování.....	29
3.3 Základní zásady přípravného řízení.....	32

3.3.1	Ústavní pojetí základních zásad trestního řízení	34
3.3.2	Základní zásady v přípravném řízení	34
3.3.2.1	Zásada řádného zákonného procesu.....	35
3.3.2.2	Zásada oficiality	36
3.3.2.3	Zásada legality	37
3.3.2.4	Zásada rychlého procesu	38
3.3.2.5	Zásada přiměřenosti	39
3.3.2.6	Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností	40
3.3.2.7	Zásada vyhledávací	41
3.3.2.8	Zásada uplatnění práva na obhajobu	42
3.3.2.9	Zásada zajištění práv poškozeného	43
3.3.2.10	Zásada presumpce nevinu	44
3.4	Subjekty trestního řízení	45
3.4.1	Orgány činné vystupující ve stadiu prověřování	46
3.4.1.1	Policejní orgán	46
3.4.1.2	Státní zástupce.....	47
3.4.1.3	Soud	48
4	Dokazování ve stadiu prověřování	49
4.1	Zahájení přípravného řízení	49
4.1.1	Záznam o zahájení úkonů trestního řízení.....	49
4.1.2	Provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů	51
4.2	Úkony policejního orgánu ve stadiu prověřování.....	52
4.2.1	Vysvětlení.....	53
4.2.2	Vyžádání odborných vyjádření od příslušných orgánů, znalecké posudky	56
4.2.3	Obstarávání potřebných podkladů.....	58
4.2.4	Ohledání věci a místa činu	59
4.2.5	Provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu.....	61
4.2.6	Zvukové a obrazové záznamy osob, daktyloskopické stopy, prohlídka těla a jeho zevní měření.....	62
4.2.7	Zadržení podezřelé osoby ve smyslu § 76 TR	63

4.2.8	Předložení nebo vydání věci, odnětí věci, zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti	64
4.3	Dokazování ve stadiu prověřování	66
4.3.1	Neodkladné a neopakovatelné úkony	66
4.3.2	Výslech svědka a rekognice podle § 158a TRŽ	68
4.3.3	Operativně pátrací prostředky	69
4.3.3.1	Předstíraný převod	71
4.3.3.2	Sledování osob a věcí	72
4.3.3.3	Použití agenta	73
5	Ukončení stadia prověřování	74
5.1	Lhůty ukončení stadia prověřování	74
5.2	Odložení nebo jiné vyřízení věci	76
5.3	Dočasné odložení trestního stíhání	80
5.4	Zahájení trestního stíhání	82
5.5	Postupy podle § 158 odst. 1 a 2 TRŽ	84
5.6	Úvahy <i>de lege ferenda</i>	86
	Závěr	91
	Použitá literatura a další zdroje	94
	Monografie a komentáře	94
	Odborné články	95
	Právní předpisy a důvodové zprávy	95
	Soudní rozhodnutí	98
	Resumé	99

Úvod

Pro téma diplomové práce jsem zvolila ukončení stadia prověřování v trestním řízení. Téma se věnuje části trestního práva procesního, které mi připadá velice zajímavé. Jedná se o část přípravného řízení a ve své podstatě skoro prvotní část celého trestního řízení. Jeho pochopení je tedy důležité pro porozumění dalšího průběhu trestního řízení. Práce policejního orgánu je v těchto ohledech velice rozmanitá a proto mne také zaujala možnost jeho zpracování a nahlédnutí tak do celého stadia prověřování.

V úvodu práce se zaměřím na definici a popsání trestního řízení obecně a jeho jednotlivých stadií. Protože se má práce týká procesní stránky trestního práva, tedy trestnímu řízení, pokládám minimálně za vhodné zmínit úvodní charakteristiku celého trestního řízení a uvést krátké pojednání k jednotlivým stadiím.

Další kapitolu bych ráda věnovala historii trestního řízení v České republice. Vzhledem k tomu, že Česká republika prošla rozmanitými historickými mezníky, ať se jedná o politickou situaci, státní zřízení i jiné faktory, lze předpokládat, že v souvislosti s tím byly provedeny i značné změny v úpravě trestního řízení. Uvedení považuji za důležité vzhledem k pochopení celého kontextu přípravného řízení a samotného stadia před zahájením trestního stíhání (dále také jako „*prověřování*“).

Třetí část práce bude první částí, která by měla být již čistě věnovaná stadiu prověřování. Budu se věnovat charakteristice, účelu a funkcím stadia prověřování a zmínila bych také důležitost základních zásad jako celku, případně k jednotlivým etapám a přímo ke stadiu prověřování. Třetí podkapitola bude potom věnována subjektům vystupujícím v tomto stadiu, které jsou podstatné nejen pro stadium prověřování, ale také pro celé trestní řízení a zaslouží si krátkou charakteristiku.

Čtvrtou kapitolou budou činnosti v průběhu stadia prověřování. Především bych se chtěla věnovat činnostem policejního orgánu jako orgánu činného v trestním řízení. Jaké užívá procesní nástroje, úkony a instituty a jak má jeho práce vliv na celé přípravné řízení a případně i na celé trestní řízení. Druhou část této kapitoly poté budu věnovat dokazování. Jak budu uvádět dále, dokazování v trestním řízení v dnešní době by mělo být převážně programem hlavního líčení,

nicméně ne vždy tomu tak je. Budu se tedy věnovat možnostem dokazování ve stadiu prověřování - jaké instituty, jakou formou a za jakým účelem je možné je použít v dalších stadiích trestního řízení.

Poslední hlavní kapitolou a podle mého mínění kapitolou nejdůležitější je ukončení stadia prověřování. Nejprve bych chtěla charakterizovat a vyjasnit možnosti jeho ukončení, které nám umožňuje TRŘ. Je jich několik a svou použitelností se liší a liší se také jejich následný postup. Práci bych chtěla ukončit úvahami nad možnou novelizací pramenů trestního práva v ukončení první části prověřování v případech před zahájením trestního řízení. Právní úprava je v těchto směrech nejasná a v mnohých částech chybí; to má za následek nesjednocený postup policejního orgánu a nejasné chápání a náhled na jeho práci.

Od zpracování diplomové práce očekávám prohloubení znalostí trestního práva procesního, pochopení, případně snahu o pochopení celého trestního řízení a také nahlédnutí do velice zajímavé práce policejního orgánu a dalších orgánů činných v trestním řízení. Nicméně vzhledem k tomu, že nevykonávám praxi v oblasti orgánů Policie ČR, bude má diplomová práce pouze teoretická a praktické stránky budou založeny na studiu odborné literatury, případně na základě poznatků z vykonávání praxe v oblasti advokacie.

1 Trestní řízení a jeho stadia

1.1 Pojem trestního řízení

Trestní řízení můžeme chápat jako procedurální postup orgánů činných v trestním řízení, jejichž úkolem je zjistit, zda byl spáchán skutek, jestli tento skutek je trestným činem, případně jestli byl spáchán konkrétním subjektem. Pokud tomu tak je, cílem je rozhodnout o potrestání pachatele a toto rozhodnutí vykonat.¹

K samotné definici trestního řízení J. Jelínek uvádí: „...*trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, případně i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření, učiněné rozhodnutí vykonat, popřípadě jeho výkon zařídit, dále působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.*“²

1.2 Účel trestního řízení

Základní účel trestního řízení můžeme nalézt již v § 1 odst. 1 TR. Jedná se o jednání v souladu se zákonem, jehož cílem je odhalit pachatele skutku, který naplňuje znaky trestného činu podle hmotného práva procesního, tento skutek vyšetřit a postavit obviněného před soud, který následně rozhodne o jeho vině nebo nevině. Pokud soud uloží trest nebo ochranné opatření, také zajistit jeho výkon.³ Dalo by se tedy konstatovat, že základním účelem trestního řízení je ochrana veřejného zájmu na spravedlivém potrestání pachatele postupem, který je v souladu s Ústavou, a tím zabezpečení principu panství práva.⁴

Je nutné si uvědomit, že účelem trestního řízení není pouze snaha o spravedlivé potrestání pachatele, ale je důležité i širší pojetí ve smyslu provedení řádného zákonného procesu podle čl. 36 Listiny. Princip zákonného procesu, který probíhá v souladu s ústavními principy, je základním požadavkem demokratického právního státu.

¹ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 19. IBSN 978-80-7380-488-6.

² Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 19-20. IBSN 978-80-7502-278-3.

³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 4. IBSN 978-80-7400-465-0

⁴ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 25. IBSN 978-80-7502-278-3.

Trestní řízení by dále mělo upevňovat princip zákonnosti. Ten je možné upevnit, pokud postup orgánů činných v trestním řízení, při uplatňování účelů výše uvedených, je přesně upraven. Trestní řízení zasahuje významným způsobem do práv a svobod jednotlivých fyzických osob a samo o sobě se vyznačuje státním donucením. Úpravu přesných postupů orgánů činných v trestním řízení a poskytování záruk jejich dodržení zajišťuje TRŘ.⁵

Dalším účelem, výslovně stanoveným v § 1 odst. 1 TRŘ je předcházení a zamezování trestné činnosti. Jedná se o preventivní funkci trestního řízení. Mělo by se jednat o to, aby byly pomocí různých prostředků omezovány příčiny a podmínky, které vedou k trestné činnosti, nebo tuto lépe umožňují.⁶

1.3 Stadia trestního řízení

Stadium trestního řízení je určité období, časový úsek, ve kterém orgány činné v trestním řízení, popřípadě další orgány a osoby zúčastněné na řízení, plní své úkoly s cílem dosáhnout jeho účelu. V trestním právu rozlišujeme pět stadií trestního řízení. Jsou jimi přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení, které může být řádné nebo mimořádné, a řízení vykonávací. Česká republika je povahou úpravy trestního řízení zařazována do kontinentálního typu, jehož atributem je existence předsoudního stadia trestního řízení, tedy řízení přípravného. Nicméně nejdůležitějším stadiem trestního řízení je hlavní líčení. V tomto stadiu by mělo spočívat těžiště rozhodování a dokazování. Jako samotné rozhoduje o hlavní otázce trestního řízení, o otázce viny a trestu obžalovaného. K jeho významu také přispívá, že se v něm plně uplatní základní zásady trestního řízení, zejména pak zásada obžalovací, zásada oficiality, veřejnosti, ústnosti, bezprostřednosti a zásada soudcovské nezávislosti.⁷

Stadia trestního řízení můžeme kromě zmíněných dělit i jinými způsoby. Jedním z nich je dělení do dvou stadií a to na stadium předsoudní a stadium soudní. Podle uvedeného do předsoudního stadia řadíme přípravné řízení a do soudního stadia předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, odvolací řízení a řízení vykonávací. Účelem předsoudního stadia je především shromáždění základních

⁵ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 26. IBSN 978-80-7502-278-3.

⁶ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 22. IBSN 978-80-7380-488-6.

⁷ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 483. IBSN 978-80-7502-278-3.

důkazů, které svědčí nejen o vině obviněného, ale také těch, které tato podezření vyvracejí. Svou povahou se jedná o stadium předběžné a přípravné. Oproti tomu stadium soudní má za účel již rozhodnout o vině nebo nevině obžalovaného, uložit trest nebo ochranné opatření, a pokud je to nutné, také je vykonat, neboť již z Ústavy vychází pravomoc pouze soudům rozhodovat o vině a trestu.⁸

Druhé dělení je možné zakládat na tom, zda jsou určitá stadia trestního řízení nutná pro plné uplatnění účelu trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 TŘ. Jedná se o dělení na stadia obligatorní a fakultativní. Obligatorní stadia jsou pouze přípravné řízení, stadium hlavního líčení. Někteří autoři považují za obligatorní také vykonávací řízení, ale osobně bych ho mezi povinné nezařazovala, protože zpravidla k němu vždy dojít nemusí, ať už z důvodu jiného vyřízení věci, výroku rozsudku formou deklaratorního rozhodnutí, kde výkon není nutný, nebo z důvodu dobrovolného splnění povinnosti obžalovaným. Stadium předběžného projednání obžaloby je fakultativní, neboť to, zda bude provedeno, záleží na kompletních podkladech, které jsou podány obžalobou na základě činnosti především policejního orgánu v přípravném řízení. K opravnému řízení nemusí dojít, jedná se pouze o individuální možnost osoby o napravení domnělých chyb o průběhu v předchozích stadiích trestního řízení.⁹

Na aktuální průběh jednotlivých trestních řízení měl bezpochyby značný vliv i historický vývoj právní úpravy v České republice. Blíže se přímo historickému vývoji přípravného řízení budu věnovat v další kapitole. Za zmínku určitě stojí novela TŘ zákonem č. 265/2001 Sb. (dále také jako „*novela z roku 2001*“). Zvláště pro přípravné řízení, které je předmětem práce, měla tato novela značný význam. Jedná se především o úpravu stadia prověřování, které nebylo součástí přípravného řízení, a úprava byla věnována pouze stadiu po zahájení trestního stíhání jakožto stadia trestního řízení.

Dále se budu detailněji věnovat základním charakteristikám jednotlivých stadií trestního řízení. Pro specifikaci se budu věnovat základnímu dělení, které jsem uvedla v počátku této kapitoly, a zmíním i stadium před zahájením trestního řízení, které se ze zmíněného dělení vymyká.

⁸ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 294. IBSN 978-80-7380-488-6.

⁹ Srov. Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 336-354. IBSN 978-80-7380-488-6.

1.3.1 Stadium před zahájením trestního řízení

Stadium před zahájením trestního řízení ani svou podstatou, ani formální stránkou není součástí trestního řízení, nicméně pro porozumění dalším stadiím se domnívám, že by bylo vhodné ho alespoň stručně uvést.

Ve smyslu § 12 odst. 10 TŘ se za počátek přípravného řízení bere sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nebo provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, případně zahájení trestního stíhání. Orgány činné s trestním řízení provádějí úkony, které zahájení přípravného řízení přímo předcházejí, ale ještě se nejedná o trestní řízení, na které by se vztahovala právní úprava TŘ. V tomto stadiu policejní orgán postupuje podle zákona o Policii ČR. TŘ se tomuto postupu věnuje pouze v § 158 odst. 1 a 2, kde, podle tohoto ustanovení, policejní orgán na základě vlastních poznatků trestních oznámení i podnětů od jiných osob a orgánů provádí potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a společně se státním zástupcem je povinen tato oznámení přijímat.

Pro uplatnění postupu šetření a opatření policejního orgánu přiznává zákon o Policii ČR policistovi procesní instituty ve smyslu § 69 a následujících k získávání poznatků o trestné činnosti. V rámci toho může policista využít podpůrných operativně pátracích prostředků, případně využít možnosti žádat podání vysvětlení ve smyslu § 61 zákona o Policii ČR. Pokud má policejní orgán, na základě zmíněného, dostatečné podklady o tom, že byl spáchán trestný čin, zahájí trestní řízení ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ.

1.3.2 Přípravné řízení

Prvním stadiem trestního řízení, jako postupu podle TŘ, je přípravné řízení. Jak jsem již uvedla, jedná se o stadium obligatorní a svou povahou předsoudní. Účelem přípravného řízení je, jak je zřejmé již z názvu tohoto stadia, připravit věc na řízení před soudem. Cílem je zjištění, zda podezření, které je vůči určité osobě, je odůvodněno do té míry, aby byla podána obžaloba a věc byla odevzdána soudu, případně zda věc směřuje jiným směrem.¹⁰ V rámci zjišťování a shromažďování důkazů, které vedou k podání obžaloby, je nutné, aby se jednalo o důkazy, které svědčí o vině obviněného, tak i ty, které to vyvracejí.

¹⁰ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 483. IBSN 978-80-7502-278-3.

Přípravným řízením se myslí úsek: „...od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“¹¹

Obecným cílem přípravného řízení je v potřebném rozsahu co nejrychlejší vyhledání důkazů, které by měly objasnit všechny základní skutečnosti důležité pro posouzení případu včetně osoby pachatele a následku trestného činu. Výsledkem tohoto konání by mělo být podání obžaloby podle § 176 TŘ, sjednání dohody o vině a trestu podle § 175a TŘ nebo trvalé či dočasné upuštění od dalšího trestního stíhání.¹² Z druhé strany by nebylo vhodné nezmínit to, že cílem je také zabránění nedůvodného postavení obviněného před soud. Povaha přípravného řízení spočívá ve vyhledání a procesní zajištění důkazů, které se budou podílet na obecném účelu trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 TŘ. Je však nutné podotknout, že přípravné řízení nemá a nesmí nahrazovat rozhodování soudu v hlavním líčení.¹³

Obecná funkce přípravného řízení je totožná s celkovým účelem trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 TŘ. Vedle toho je možné mluvit o zvláštních funkcích trestního řízení, které ho odlišují od ostatních fází. Smyslem je buď opatřit podklady pro to, aby mohla být podána obžaloba a věc se přenesla do soudního stadia, nebo zda má být od dalšího trestního stíhání upuštěno. Jedná se o funkci rozhodovací. Dále je možné přisuzovat přípravnému řízení funkci vyhledávací, ve které se v přípravném řízení jedná o vyhledávání informací o spáchaných trestných činech, funkci zajišťovací ve smyslu zajištění důkazů a obviněného pro budoucí řízení před soudem, a funkci odklonnou, která by měla umožnit vyhnout se klasickému projednání věci v řízení před soudem a vyřídít věci jinými jednoduššími procesními

¹¹ § 12 odst. 10 TŘ.

¹² Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 489. IBSN 978-80-7502-278-3.

¹³ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 308. IBSN 978-80-7380-488-6.

postupy, tzv. *odklony*, a umožnit tak alternativní vyřízení věci v případech méně závažných a trestných činech bagatelních.¹⁴

Přestože má přípravné řízení pouze předběžný charakter, jeho dosah významně ovlivňuje další stadia trestního řízení. Jedná se o to, že řízení před soudem je zahajováno na základě obžaloby a připojených spisů. To určí rozsah a obsah dalšího řízení, neboť soud může rozhodnout pouze o skutku, který je uveden v žalobním návrhu. (§ 220 odst. 1 TŘ)

V rámci průběhu přípravného řízení se neuplatňují všechny základní zásady trestního řízení a některé svou povahou jsou prováděny v naprostém opaku (například zásada veřejnosti trestního řízení). Ve srovnání s řízením před soudem je přípravné řízení trestním řízením nepřímým, neveřejným a převážně prováděným v písemné podobě.¹⁵

Přípravné řízení je možné dělit do dvou časových úseků. Jedná se o stadium prověřování a stadium vyšetřování. Pro skončení jednotlivých částí přípravného řízení TŘ udává pořádkové lhůty, pro prověřování v § 159 a pro vyšetřování § 167 a § 170 odst. 1.

1.3.2.1 Stadium prověřování

Stadium prověřování je v přípravném řízení stadiem fakultativním. Zákonná úprava se v tomto ohledu lehce liší, neboť ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ je možné zahájit trestní stíhání, pokud prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a že ho spáchala určitá osoba, což by podporovalo obligatornost prověřování. Na druhé straně samotná definice přípravného řízení ve smyslu § 12 odst. 10 TŘ umožňuje přípravné řízení zahájit již přímo usnesením o zahájení trestního stíhání, a to povinnost provádění stadia prověřování vyvrací. Osobně se přikláním k názoru J. Chmelíka, který fakultativnost stadia prověřování podporuje názorem, že: „...*faktický argument k nadbytečnosti provádění prověřování před zahájením trestního stíhání v případech, kde hned od samého počátku je zřejmé, že je zde důvodné podezření ze spáchání trestného činu konkrétní osobou, pro který je možné trestní stíhání hned*

¹⁴ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 489. IBSN 978-80-7502-278-3.

¹⁵ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 307. IBSN 978-80-7380-488-6.

zahájit.“¹⁶ Povinnost provádění stadia prověřování v těchto případech by vedla k nesmyslným průtahům v trestním řízení.

Stadium prověřování se zahajuje na základě sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, případně provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, které tomu předcházejí (§ 12 odst. 10 TŘ). V případě, že jsou shromážděny důkazy a podklady nasvědčující tomu, že trestný čin spáchala konkrétní osoba, zahájí se trestní stíhání ve smyslu § 160 odst. 1. V případě, pokud tomu tak není, je možné přistoupit k odložení věci ve smyslu § 159a a 158b, dočasně odložit trestní stíhání ve smyslu § 159c a 159c, případně věc vyřídit jinak.

Účelem je provést všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností, že byl spáchán trestný čin, a k odhalení jeho pachatele. Dále také učinění nezbytných opatření k předcházení dalšímu páchání trestné činnosti. (§ 158 odst. 1 TŘ) K tomu policejní orgán přistupuje z vlastních poznatků, trestních oznámení nebo podnětů od jiných osob a orgánů. Nicméně je potřebné si uvědomit, že zmíněné podněty a oznámení nejsou samy o sobě důvodem pro vytvoření závěru o tom, že byl spáchán trestný čin a že ho spáchala určitá osoba. K tomu především slouží stadium prověřování.¹⁷

Stadium prověřování je možné rozdělit ještě do dvou substadií, kde první z nich je postup podle § 158 odst. 1 a 2 TŘ a druhé podle § 158 odst. 3 a násl. První z nich by mohlo být zařaditelné do úkonů, které jsem již uváděla v předcházející podkapitole - stadium před zahájením trestního řízení. Úkony zde prováděné zpravidla nejsou považovány za úkony procesní a lze tak pochybovat o jejich použitelnosti v řízení před soudem. Druhé substadium se provádí již za plné úpravy TŘ a použitelnost před soudem je značně vyšší. Budu se tím zabývat v kapitole o dokazování v přípravném řízení.¹⁸

1.3.2.2 Stadium vyšetřování

Zahájením trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ přípravné řízení přechází do stadia vyšetřování. Vyšetřování je svou povahou obligatorní částí přípravného řízení. Trestní stíhání zahajuje policejní orgán nebo státní zástupce,

¹⁶ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 308. IBSN 978-80-7380-488-6.

¹⁷ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 309. IBSN 978-80-7380-488-6.

¹⁸ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 309. IBSN 978-80-7380-488-6.

pokud skutečnosti zjištěné prověřováním nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a že ho spáchala konkrétní osoba (§ 160 odst. 1 TŘ).

Vyšetřování je úsek přípravného řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání. Také se sem zařazují odklony jako schválení narovnání, návrh na schválení dohody o vině a trestu a podmíněné zastavení trestního stíhání. (§ 161 odst. 1 TŘ)

Cílem stadia vyšetřování je shromáždění důkazů v potřebném rozsahu o skutečnostech, které jsou důležité pro posouzení případu včetně osoby pachatele a následku trestného činu. Také provádění dalších úkonů, které jsou potřebné k plnění základních úkonů přípravného řízení, tedy rozhodnout, zda bude podána obžaloba, nebo zvolen jiný procesní institut.¹⁹

Na zahájení vyšetřování měla vliv novela z roku 2001. Předtím se zahajovalo trestní stíhání sdělením obvinění, formou opatření. Podle dnešní právní úpravy se stadium vyšetřování zahajuje vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho doručením. Opis tohoto usnesení je nutné doručit obviněnému nejpozději před jeho prvním výsledkem, dále jeho případnému obhájci a ve lhůtě 48 hodin také státnímu zástupci. (§ 160 odst. 2 TŘ) Rozšíření této povinnosti vidíme v případě trestního stíhání mladistvých, kde je kromě zmíněných ještě povinnost informovat zákonného zástupce, případně opatrovníka, příslušný OSPOD a PMS (§ 60 ZSM).

Proti prověřování je zúžen výčet orgánů, které mohou vyšetřování konat. Nejedná se již o policejní orgány, ale o vyšetřovací orgány podle § 161 TŘ. S orgány vystupujícími ve vyšetřování také plně souvisí možnost dokazování v tomto stadiu. Vyšetřování můžeme rozdělit na dvě formy. Jedná se o základní nebo standardní formu vyšetřování a vyšetřování rozšířené. Ve standardní formě vyšetřování policejní orgán postupuje podle § 158 odst. 3 a 5 TŘ, jako ve stadiu prověřování provádí i další úkony podle hlavy IV. TŘ vyjma těch, ke kterým je příslušný státní zástupce nebo soud. Pokud se jedná o výslech svědka, mohou je

¹⁹ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 489. IBSN 978-80-7502-278-3.

provést, pokud se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, nebo pokud je dán jiný důvod ve smyslu § 164 odst. 1 TŘ.

1.3.2.3 Rozšířené vyšetřování

Druhou základní formou vyšetřování je rozšířené vyšetřování, které se koná případech, kdy je v prvním stupni příslušný krajský soud. Jedná se především o trestné činy, kde TZ stanovuje dolní hranici trestní sazby za trest odnětí svobody minimálně pět let, trestné činy, za které je možné uložit trest doživotí, a další (§ 17 TŘ). Změny oproti standardnímu vyšetřování spočívají převážně v možnosti dokazování. Oproti standardnímu typu není policejní orgán limitován v provádění výslechu svědka § 164 odst. 1 TŘ, ale může výslech svědka volně provádět pouze s omezením, že je prováděn v rozsahu, který je nezbytný pro podání obžaloby, nebo jiného rozhodnutí státního zástupce (§ 169 odst. 1 TŘ).

1.3.2.4 Zkrácené přípravné řízení

Zkrácené přípravné řízení je forma, která je typická pro trestné činy, ve kterých je příslušný v prvním stupni jednat okresní soud, u kterých trestní zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody nepřevyšující hranici pěti let, pokud byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně poté, a v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu byly zjištěny skutečnosti, které by jinak odůvodnily zahájení trestního stíhání a můžeme očekávat, že bude možné podezřelého postavit před soud ve lhůtě dvou týdnů (§ 179a TŘ). Cílem zkráceného přípravného řízení je co nejefektivněji a nejrychleji postavit obviněného před soud a dosáhnout tak v co nejkratší lhůtě spravedlivého rozhodnutí.²⁰

Co se týká možnosti vyslyšet svědky, ve zkráceném přípravném řízení je omezena prakticky jen na možnost podání vysvětlení a výslech svědka je možný pouze pokud se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon (§ 179b TŘ).

1.3.3 Předběžné projednání obžaloby

Přípravné řízení jako stadium trestního řízení končí podáním obžaloby, tím končí i předsoudní stadium a věc se přesouvá do stadia soudního. Ještě před nařízením hlavního líčení je možné využít fakultativního stadia předběžné projednání obžaloby. Nicméně toto stadium se neuskuteční v případech řízení před samosoudcem, který ji pouze přezkoumá ze stejných hledisek (§ 314c TŘ). Z logiky

²⁰ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 322. IBSN 978-80-7380-488-6.

věci tedy vyplývá, že předběžné projednání obžaloby se uskutečňuje pouze ve věcech, ve kterých je v prvním stupni příslušný jednat senát.

Podanou obžalobu je nutné přezkoumat z hlediska, zda poskytuje spolehlivý podklad pro další řízení. Přezkoumává se zejména, zda byla obžaloba podána příslušnému soudu, zda v přípravném řízení nedošlo k závažným procesním vadám, které by nebylo možné napravit v řízení před soudem, a také zda byly v přípravném řízení objasněny základní skutečnosti, bez kterých by nebylo možné v hlavním řízení ve věci rozhodnout. Právě k těmto skutečnostem slouží předběžné projednání obžaloby (§ 180 odst. 1 TŘ). Předběžné projednání obžaloby může nařídít předseda senátu. Ten po přezkoumání spisu rozhodne, zda nařídí, pokud nastane některý z důvodů ve smyslu § 186 TŘ, provedení tohoto fakultativního stadia, případně zda nařídí hlavní líčení. O těchto skutečnostech je povinen rozhodnout ve lhůtě tři týdnů od podání obžaloby (§ 180 odst. 3 TŘ). Předběžné projednání obžaloby se koná až na výjimky převážně v neveřejném zasedání.

Po provedení předběžného projednání obžaloby má soud možnost rozhodnout několika způsoby. Jedná se o příklady uvedené ve smyslu § 188 odst. 1 TŘ. Může předložit věc k rozhodnutí o příslušnosti soudu, pokud sám není příslušný. Může trestní stíhání zastavit obligatorně nebo fakultativně, pokud se jedná o některý z případů ve smyslu § 172 TŘ, trestní stíhání přerušit, pokud se jedná o případy podle § 173 odst. 1 písm. a) až d) TŘ. Pokud jsou zjištěny základní vady, které by nebylo možné v hlavním líčení napravit, nebo nebyly dostatečně objasněny základní skutečnosti, může věc vrátit k došetření státnímu zástupci. Pokud se nepřistoupí k některému z výše zmíněných, předseda senátu nařídí hlavní líčení.²¹

1.3.4 Hlavní líčení

Druhým obligatorním stadiem trestního řízení po přípravném řízení je hlavní líčení. Jedná se o nejdůležitější stadium trestního řízení a mnohdy se nazývá jeho jádrem. Je tomu tak hlavně proto, že v hlavním líčení se rozhoduje nejdůležitější otázka trestního řízení, a to otázka o vině obžalovaného, jeho trestu, popřípadě i o ochranném opatření nebo o náhradě škody.²²

²¹ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 333-334. IBSN 978-80-7380-488-6.

²² Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 568. IBSN 978-80-7502-278-3.

S ohledem na význam hlavního líčení je nezbytné důrazně plnit základní zásady trestního řízení. Nejdůležitější z nich je zásada obžalovací, s níž souvisí i charakter hlavního líčení, který má formu sporu mezi žalobcem na jedné straně, v případě trestního řízení formou státního zástupce jako veřejné obžaloby, a obžalovaným na druhé straně, případně jeho obhájcem. Jedná se tedy o sporné řízení.²³

Hlavní líčení je svázáno velkou mírou formalismu, neboť jednotlivé fáze jsou uskutečňovány ve formách, které jsou přísně stanoveny především TR.²⁴

Vstupem do soudního stadia ve smyslu hlavního líčení se také mění postavení orgánů činných v trestním řízení. Policejní orgán nemá již žádné výsadní pravomoci a může jednat pouze na žádost soudu. Státní zástupce se z pozice *pána sporu* v přípravném řízení mění na stranu sporu a v rámci té je povinen dokázat vinu obžalovaného. Nicméně státní zástupce musí vystupovat nestranně, nezaujatě a objektivně; s tím souvisí i možnost vzít žalobu zpět, pokud vyjdou najevo skutečnosti, které svědčí o nevině obžalovaného. *Pánem sporu* se stává soud, který také nese důkazní břemeno a má konečnou odpovědnost, že budou provedeny všechny důkazy potřebné pro rozhodnutí.²⁵

1.3.5 Opravné řízení

V trestním řízení vystupují různí účastníci a strany sporu, jako státní zástupce, obviněný, poškozený atd. Vzhledem k jejich povaze a úkolu v trestním řízení mají různé zájmy na výsledku trestního řízení, případně na způsobu rozhodnutí; výklad právních norem a procesních postupů se často může lišit. Na druhé straně máme orgány činné v trestním řízení, jejichž úkolem je také vydat rozhodnutí. I přes odborné schopnosti a případně i kvalitní právní úpravu nelze obecně předpokládat, že se nelze vyhnout rozhodnutím bez vady. K těmto účelům slouží opravné řízení.²⁶

Účelem opravného řízení je tedy přezkoumat a v případě zjištěných vad napravit konkrétní rozhodnutí v jednotlivé trestní věci. Neměli bychom zapomínat také na širší a svou povahou dalekosáhlejší cíle opravného řízení. Jedná se

²³ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 336. IBSN 978-80-7380-488-6.

²⁴ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 336. IBSN 978-80-7380-488-6.

²⁵ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 569-570. IBSN 978-80-7502-278-3.

²⁶ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 354. IBSN 978-80-7380-488-6.

o zobecnování skutečností s rozhodováním věcí určitého druhu, vzájemnou kontrolu orgánů činných v trestním řízení a sjednocování výkladu jednotlivých právních předpisů. To obecně zvyšuje smysl užívání a postavení judikatury v trestním řízení.²⁷

Prostředky v opravném řízení můžeme řadit podle několika hledisek a principů. Nejzákladnějším dělením je dělení podle právní moci rozhodnutí. Posuzuje se konkrétně, zda rozhodnutí právní moci již nabylo, či nenabylo. Podle toho rozlišujeme řádné opravné prostředky, u kterých rozhodnutí právní moci ještě nenabylo, kterými jsou odvolání a stížnost, a opravné prostředky mimořádné, jimiž jsou dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení. Tato rozhodnutí již právní moci nabyla.

Mimo toto základní dělení můžeme rozlišovat opravné prostředky podle suspenzivního účinku, který má vliv na odložení vykonatelnosti rozhodnutí. Suspenzivní účinek v plné formě má pouze odvolání. U stížnosti je odkladný účinek již pouze za určitých okolností (§ 141 odst. 4 TR). Dalším hlediskem pro možné dělení opravných prostředků je otázka, zda má konkrétní prostředek devolutivní účinek, nebo zda je činěn autoremedurou. Devolutivní účinek zajistí, že ve věci bude jednat jiný orgán, než jednal v napadeném rozhodnutí; zpravidla je tento orgán vyšší. V případě autoremedury potom rozhoduje orgán stejný.²⁸

Vedle dělení opravných prostředků je nutné vzít v potaz také principy, které se uplatňují v opravném řízení. Co do rozsahu přezkoumání můžeme rozlišovat princip revizní a proti němu stojící princip vázanosti opravným prostředkem. Jedná se o to, zda orgán rozhodující o opravném prostředku je vázán obsahovou stránkou podaného prostředku. Plný revizní princip vidíme pouze u stížnosti, avšak i ten je omezen pouze na osobu, které se stížnost týká.²⁹ V rámci možnosti rozhodnutí je důležitý také pohled na to, jakým způsobem může orgán o opravném prostředku rozhodnout. Jedná se o princip apelační, který je ve většině případů uplatňován u řádných opravných prostředků, a princip kasační, který je zásadně uplatňován u opravných prostředků mimořádných.³⁰

²⁷ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 486. IBSN 978-80-7502-278-3.

²⁸ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 296. IBSN 978-80-7380-488-6.

²⁹ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 296. IBSN 978-80-7380-488-6.

³⁰ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 614-615. IBSN 978-80-7502-278-3.

1.3.6 Vykonávací řízení

Posledním stadiem trestního řízení je vykonávací řízení. Je to stadium fakultativní a v mnohých případech k němu nemusí vůbec dojít. Jedná se o případy, kdy z povahy rozhodnutí není nutné toto rozhodnutí vykonat, pro příklad bych uvedla buď zastavení trestního stíhání, nebo zproštění obžaloby. Také není nutné vykonávat rozhodnutí, ve kterých je jeho obsah povinnou osobou dobrovolně splněn. Účelem vykonávacího řízení je uskutečnit, tedy vykonat rozhodnutí jednotlivého orgánu činného v trestním řízení.³¹

V trestním řízení je uplatňována zásada, že rozhodnutí jsou vykonávána či zařizována orgánem, který předmětné rozhodnutí vydal (§ 315 odst. 1 TŘ). Co do právní úpravy vykonávacího řízení je nutné konstatovat, že od předchozích stadií trestního řízení je poměrně roztržena. TŘ se vykonávacímu řízení věnuje pouze ve hlavě XXI. a úprava je lehce okrajová. Jedná se pouze o otázky, jak vyvolat výkon rozhodnutí, případně na koho se obrátit se žádostí o provedení výroků rozhodnutí.³² Bližší úpravu nalezneme k jednotlivým typům rozhodnutí podle jejich smyslu a účelu. Je tím například zákon č. 84/1969 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, případně zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

1.3.7 Doplnění

Uvedla jsem bližší informace k jednotlivým stadiím trestního řízení. Je třeba podotknout, že trestní řízení nemusí nutně probíhat tímto způsobem a může skončit v kterémkoli stadiu. Často se v praxi stává, že jednotlivá řízení končí již ve stadiu přípravného řízení, například postupem odložení věci podle § 159a TŘ v případě prověřování, nebo zastavením trestního stíhání podle § 172 TŘ v případě vyšetřování.

³¹ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 296. IBSN 978-80-7380-488-6.

³² Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 472. IBSN 978-80-7380-488-6.

2 Historický vývoj právní úpravy přípravného řízení

Přípravné řízení, stejně jako celé trestní řízení, prošlo v historii celou řadou změn. Tyto změny ovlivňovalo jak tehdejší státní zřízení, tak i značné změny v politické situaci. Každá etapa vývoje měla na formy přípravného řízení značný vliv. Domnívám se, že pochopení historického vývoje je důležité pro celkovou perspektivu a porozumění nynější formy přípravného řízení.

2.1 Trestní řád z roku 1873

Pro historický vývoj úpravy trestního řízení je vhodné začít zákonem č. 119/1873 ř. z., trestní řád (dále také jako „*Glaserův trestní řád*“). Glaserův trestní řád v části přípravného řízení, společně například s jednotným německým trestním řádem z roku 1877, ruským z roku 1864 a uherským z roku 1896, patřil mezi renomované trestní řády, které byly ovlivněny francouzským trestním řízením z roku 1808. Pokud se týká vztahu přípravného řízení a řízení před soudem, můžeme ho považovat stále za inkviziční formu řízení. Inkviziční řízení se nazývalo jako protipól přípravného řízení se zásadou obžalovací, kde důkazy byly prováděny především v řízení přípravném a soudní senát je při hlavním přelíčení pouze přezkoumával na základě protokolů pořizovaných v přípravném řízení.³³

Trestní řízení se zahajovalo podnětem a na základě něho se pak rozhodovalo, zda se některá z částí přípravného řízení bude konat. Podnět podával státní zástupce; k podání rozhodoval na základě trestního oznámení. To podávaly obecně osoby, které neměly oznamovací povinnost. Oznamovací povinnost měly státní, zemské a místní úřady. Tuto povinnost neměly soukromé osoby, pro které podat trestní oznámení bylo pouhou možností; pokud se dozvěděly o tom, že byl spáchán trestný čin, podávaly trestní oznámení.³⁴

Přípravné řízení Glaserova trestního řádu můžeme rozdělit na dvě části. Jsou jimi přípravné vyhledávání v hlavě deváté a případné vyšetřování v hlavě desáté. Obě tyto části se realizovaly, pokud státní zástupce přezkoumal oznámení a navrhl konání přípravného vyhledávání nebo vyšetřování.

³³ Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 11. ISBN 80-86199-93-2.

³⁴ Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 13. ISBN 80-86199-93-2.

Co se přípravného vyhledávání a vyšetřování týká, v porovnání s dnešní úpravou v jeho hlavním smyslu nevidíme příliš velké změny. Přípravné vyhledávání bylo vedeno za účelem nalezení potřebného podkladu k zavedení trestního řízení proti určité osobě, nebo odložení oznámení. Přípravné vyšetřování zajišťovalo možnost pro státního zástupce zahájit nějaké procesní kroky, pokud k němu proniklo podezření, že trestný čin byl spáchán určitou osobou.³⁵ Rozdíl zde vidím v postavení státního zástupce, který v přípravném řízení neměl velké pravomoci, dokonce podle § 97 Glaserova trestního řádu nesměl provádět úkony pod výhrůžkou neplatnosti. V těchto případech se státní zástupce mohl obracet buď na bezpečnostní úřady, vyšetřovacího soudce, nebo okresní soud.³⁶

V Glaserově trestním řádu můžeme již vidět institut neodkladných úkonů, u kterých bylo podezření, že by mohly být zahlazeny stopy trestného činu a odejmuty opětovnému ohledání a bylo zde nebezpečí z prodlení.³⁷ Tyto úkony stejně jako neodkladné a neopakovatelné úkony podle dnešního TŘ byly prováděny za účasti soudu. Zajímavostí pro mne je důvod účasti soudce při těchto úkonech. V dnešní době je tomu tak především k umožnění případné použitelnosti důkazu před soudem. Podle Glaserova trestního řádu měla však přítomnost soudce zajistit zabránění pochybení a případně svévole vyšetřovacích orgánů, které příliš jednostranně usilovaly o usvědčení pachatele, a také možnost podezřelému účastnit se vyšetřovacích úkonů.³⁸

2.2 Zákon o trestním řízení soudním z roku 1950

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále také jako „*trestní řád z roku 1950*“) byl ve svém obsahu a i provádění značně ovlivněn politickou situací doby. Socialistické politické zřízení pronikalo značně i do právníkové tvorby a přípravné řízení tím bylo také značně ovlivněno. Smyslem trestního práva procesního bylo zdůraznit výchovnou stránku této úpravy, zejména výchovu pracujících k ostražitosti a bdělosti.³⁹ Na základě toho bylo zejména

³⁵ Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 17. ISBN 80-86199-93-2.

³⁶ Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 17. ISBN 80-86199-93-2.

³⁷ Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 19. ISBN 80-86199-93-2.

³⁸ Storch, F.: Řízení trestní rakouské. II. díl. Praha: J. Otto, 1897. str. 139.

³⁹ Důvodová zpráva zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

přípravné řízení značně kontrolováno a také zde můžeme pořad spatřovat prvky inkvizičního principu.⁴⁰

Inkviziční princip byl patrný například na straně práv obviněného, který měl povinnost vždy vypovídat, prakticky neměl možnost nahlédnout do spisu, dokud nebyla podaná obžaloba. Dále je omezení práv patrné také v tom, že schůzka obhájce a obviněného ve vazbě byla dozorována.⁴¹ To svědčí o tom, že přípravné řízení na zákonném podkladu trestního řádu z roku 1950 bylo ze zásady tajné a neveřejné. Názory na důvod zavedení tajnosti přípravného řízení se liší. Jedním důvodem může být snaha o předejití pošpinění obviněného, pokud by se ukázalo, že obvinění nejsou oprávněná,⁴² avšak z mého pohledu ve srovnání s dobou se tento názor mohl brát jako víceméně oficiální. Druhým důvodem byla jakási omluva pro značně nezákonné praktiky, které tajnost přípravného řízení pouze podporovala. Souvislost mezi úpravou přípravného řízení a vlivem tehdejšího politického systému může být patrna i z názoru J. Musila, který poukázal na to, že v mocenské a politické situaci 50. let poznamenané všemi negativními rysy totalitního režimu stalinského typu otevírala zákonná úprava naplno dveře nejhrubším nezákonnostem.⁴³

Prakticky stejným způsobem jako v Glaserově trestním řádu rozdělával trestní řád z roku 1950 přípravné řízení na dvě části. Těmi byla část vyhledávání a část vyšetřování. Nebylo nutné, aby byly prováděny právě v tomto pořadí. Co však není z právní úpravy jasné, je počátek obou těchto fází. Výklad vychází z toho, že přípravné a celkově trestní řízení bylo zahájeno jen tehdy, pokud se prokurátor nebo orgány povolané k vyhledávání, kterými byly pro účely přípravného řízení orgány národní bezpečnosti, o trestném činu dozvěděly.⁴⁴ Můžeme tedy předpokládat, že ty se o trestném činu dozvěděly buď na základě trestního oznámení, nebo z vlastní vyhledávací činnosti. Prokurátor neměl povinnost zahájit

⁴⁰ Štěpán, J.: Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR. Praha: Academia, 1968. str. 7.

⁴¹ Štěpán, J.: Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR. Praha: Academia, 1968. str. 7.

⁴² Kolektiv pracovníků katedry trestního práva právnických fakult v Praze a Bratislavě: Trestní řízení (nástin učebnice). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956. str. 170.

⁴³ Musil, J.: Resortní začlenění orgánů přípravného řízení trestního. Čs. kriminalistika. 1990, roč. 23, č. 3-4, str. 145- 156.

⁴⁴ Kolektiv pracovníků katedry trestního práva právnických fakult v Praze a Bratislavě: Trestní řízení (nástin učebnice). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956. str. 172.

trestní řízení ve všech případech, kdy se o možné trestné činnosti dozvěděl. Svědčí to o poměrně velké pravomoci prokurátora, co se této záležitosti týče.

Část vyhledávání byla prováděna orgány národní bezpečnosti, které se pro účely tohoto řízení nazývaly *orgány povolané k vyhledávání*, a dalšími orgány, které k tomu povolal zákon. To se týká především trestních řízení zvláštních, konaných v rámci vojska a podobně.⁴⁵ Účelem vyhledávací části bylo objevení trestného činu, zjištění a zadržení pachatele a zajištění důkazů podle čerstvých stop. Můžeme ho považovat za první neodkladnou činnost, která měla směřovat k zajištění a sebrání důkazů a případně zajištění pachatele.⁴⁶ Z právní úpravy trestního řádu z roku 1950 také není jasné, jakým konkrétním způsobem může být část vyhledávání ukončena. Je pouze zřejmé, že orgány povolané k vyhledávání musely podat zprávu prokurátorovi, který byl pověřen k případnému dalšímu stíhání pachatele a k dalším krokům přípravného řízení. Pokud zde bylo důvodné podezření, že byl spáchán trestný čin, přecházelo se k části vyšetřování, případně byla rovnou podána obžaloba.⁴⁷

Část vyhledávání vůbec nebyla částí obligatorní. Rozhodování o tom, zda se část vyhledávání bude konat, nebo se zahajuje rovnou část vyšetřování, bylo závislé na tom, jakým způsobem se prokurátor o trestné činnosti dozvěděl. Pokud se o ní dozvěděl na základě zprávy orgánů povolaných k vyhledávání, část vyhledávání tím byla ukončena a přecházelo se do části vyšetřování. Pokud se o ní dozvěděl jiným způsobem, například svou vyhledávací činností, konala se již část vyšetřování, přestože byla možnost některé úkony provádět pomocí orgánů povolaných k vyhledávání.⁴⁸

Vyšetřování zpravidla vykonával prokurátor osobně. V rámci své činnosti byl oprávněn žádat zprávy a vysvětlení od úřadů a veřejných orgánů. Také mohl během vyšetřování nějaké úkony delegovat na orgány povolané k vyhledávání, jak jsem již uváděla. V praxi to tedy znamenalo značné omezení osobního konání

⁴⁵ Blíže branný zákon č. 286/1948 Sb., pohraniční stráž zákon č. 69/1951 Sb. atd.

⁴⁶ Kolektiv pracovníků katedry trestního práva právnických fakult v Praze a Bratislavě: Trestní řízení (nástin učebnice). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956. str. 172-173.

⁴⁷ Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 36. ISBN 80-86199-93-2.

⁴⁸ Kolektiv pracovníků katedry trestního práva právnických fakult v Praze a Bratislavě: Trestní řízení (nástin učebnice). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956. str. 174.

vyšetřování.⁴⁹ Postavení prokurátora v části vyšetřování vnímám jako funkci dozorovou a řídicí.

Vyšetřování také nebylo částí obligatorní pro přípravné řízení. Bylo konáno pouze v situaci, pokud věc nebyla již dostatečně vysvětlena.⁵⁰ Pokud prokurátor nabyl dojmu, že již není potřeba věc dále vyšetřovat a ve věci je dostatečné množství podkladů, prokurátor podle § 85 trestního řádu z roku 1950 podal obžalobu již po ukončení vyhledávání a přípravné řízení tím bylo ukončeno. Pokud došlo ke konání vyšetřování, po provedení všech úkonů mohlo přípravné řízení končit také podle § 88 přerušением trestního řízení, § 89 zastavením trestního řízení nebo podle § 90 jeho postoupením.

Problémy vzhledem k vyšetřování mohly být patrné kompetenční přetížeností prokurátora, kterému byly svěřeny úkony v průběhu vyšetřování. Tato situace byla ještě zhoršena přijetím zákona č. 65/1952 Sb., o prokuratuře, který prokurátorovi zadával další důležité povinnosti.⁵¹

2.3 Zákon o trestním řízení soudním z roku 1956

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (dále také jako „*trestní řád z roku 1956*“) byl ve svém zpracování reakcí na celostátní konferenci KSČ, konanou v červnu roku 1956. Konference vytýkala trestnímu řádu z roku 1950 instituty, které byly rušícím faktorem pro přechod k socialismu a zajištění uplatňování socialistické zákonnosti. Těmito instituty byly především zajištění zásady presumpce nevinny v trestním řízení, vzájemná prověrka orgánů bezpečnosti, soudu a prokuratury a hlavně zlepšení výchovných úloh všech orgánů činných v trestním řízení.⁵²

Zákonná úprava trestního řádu z roku 1956 tvořila oproti předchozí úpravě z roku 1950 zásadní změny, co se týká především přípravného řízení a předběžného projednání obžaloby a společně i odvolacího řízení. Jednoznačným posunem dopředu bylo zákonné zahrnutí základních zásad trestního řízení v § 2 trestního řádu

⁴⁹ Musil, J.: Resortní začlenění orgánů přípravného řízení trestního. Čs. kriminalistika. 1990, roč. 23, č. 3-4, str. 145- 156.

⁵⁰ Kolektiv pracovníků katedry trestního práva právnických fakult v Praze a Bratislavě: Trestní řízení (nástin učebnice). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956. str. 174.

⁵¹ Musil, J.: Resortní začlenění orgánů přípravného řízení trestního. Čs. kriminalistika. 1990, roč. 23, č. 3-4, str. 145- 156.

⁵² Důvodová zpráva zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním.

z roku 1956, který v předchozích právních úpravách nebyl zanesen a zde měl zajistit zákonnější průběh trestního řízení.⁵³

Jak jsem již zmínila, trestní řád z roku 1956 zanesl velké změny do úpravy přípravného řízení. Především to bylo zavedení pouze jediné formy přípravného řízení a to formy vyšetřování.

Co se týká stadia před zahájením vyšetřování, setkáváme se pouze s institutem zajištění osob a věcí podle § 98 trestního řádu z roku 1956. Tento institut umožňoval podle § 77 zajištění osoby do prozatímní vazby, podle § 86 odejmutí věci, nebo podle § 95 a násl. vykonání osobní nebo domovní prohlídky osoby, která je podezřelá ze spáchání trestného činu. K tomu vyšetřovací orgány potřebovaly předchozí souhlas prokurátora. Pokud ho nebylo možno předem dosáhnout, nebo pokud věc nesnesla odkladu, žádal se souhlas prokurátora dodatečně, nejpozději do 48 hodin.⁵⁴ Můžeme se zde tedy již setkat s jakousi úpravou dnešních neodkladných a neopakovatelných úkonů.

Stadium vyšetřování se podle § 176 zahajovalo tehdy, pokud se zjistily skutečnosti, že byl spáchán trestný čin. Toto zahájení můžeme považovat za zahájení ve věci.⁵⁵ O tom můžeme mluvit ve chvíli, kdy nebyl pachatel znám z důvodu nedostatečných důkazů, nebo nemožnosti jeho dostižení. Pokud však byly dostatečné materiály k zahájení stíhání proti určité osobě, bylo možné zároveň s usnesením o zahájení vyšetřování vydat i usnesení o vznesení obvinění na základě § 178 trestního řádu z roku 1956. Vyšetřování bylo zahajováno vyšetřovacími orgány; v tom případě bylo nutné, aby prokurátor obdržel opis usnesení do 24 hodin, nebo vydával usnesení o zahájení vyšetřování přímo prokurátor.⁵⁶

Stadium vyšetřování bylo konáno vyšetřovateli prokuratury a vyšetřovateli Ministerstva vnitra. Vůbec poprvé se zde setkáváme s pojmem *vyšetřovatel*, který byl součástí zákonné úpravy až do roku 2001. V rozdělení kompetencí vyšetřovatelů můžeme vidět rozdíl mezi zákonnou úpravou a následnou praxí.

⁵³ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 41. ISBN 80-86199-93-2.

⁵⁴ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 45. ISBN 80-86199-93-2.

⁵⁵ Kolektiv vědeckých pracovníků trestní sekce Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti: Trestní řád a předpisy související. poznámkové vydání. Praha: Orbis, 1958. str. 221.

⁵⁶ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 47. ISBN 80-86199-93-2.

Podle § 13 odst. 1 trestního řádu z roku 1956 konali vyšetřovatelé Ministerstva vnitra vyšetřování ve věcech, kde příslušelo konat řízení v prvním stupni krajskému soudu a jednak v ostatních věcech. Praxe však byla trochu jiná; kompetence se rozdělovaly podle čl. 19 instrukce generálního prokurátora 6 Gt 40/56. Podle této konali vyšetřovatelé Ministerstva vnitra kromě řízení podle § 13 odst. 1, ne řízení v ostatních věcech, nicméně ve věcech s nimi souvisejících. V řízení, které pod zmíněné nepatří, jednali vyšetřovatelé prokuratury. Ti také jednali pouze na příkaz prokurátora. Jejich postavení můžeme považovat za méně významné, než postavení vyšetřovatelů Ministerstva vnitra.⁵⁷ Značně byla podpořena zásada rychlosti.

Zavedením institutu vznesení obvinění bylo značné posílení zásady obhajoby na základě § 2 odst. 7. Bylo umožněno, aby se obviněný seznámil se spisem, pokud byl ve vazbě, aby se svým obhájcem konzultoval průběh řízení. Trestním řádem z roku 1956 byla také posílena zásada presumpce nevinny, kdy mohla být podána obžaloba pouze pro trestný čin, pro který bylo vzneseno obvinění. Zaručovalo to větší otevřenost věci pro obviněného a jeho obhájce. Pokud bylo vznesení obvinění nedostatečné, po předběžném projednání obžaloby byla věc vrácena prokurátorovi k došetření.⁵⁸

Dalším novým institutem zakotveným v trestním řádu z roku 1956 bylo seznámení obviněného a jeho obhájce se spisem na základě § 183 a 184. To bylo prováděno ve chvíli, kdy vyšetřovací orgán pokládal stadium vyšetřování za ukončené, seznámil obviněného s jeho výsledky, umožnil mu nahlédnout do vyšetřovacích spisů a případně navrhnout doplnění vyšetřování.⁵⁹

Po provedení zmíněného byl podle § 188 spis od vyšetřovacího orgánu neprodleně předložen prokurátorovi společně s návrhem konečného opatření. Prokurátor na základě tohoto návrhu rozhodl buď o podání obžaloby, zastavení trestního stíhání, přerušení trestního stíhání, nebo o postoupení věci podle § 194 trestního řádu z roku 1956.

⁵⁷ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 46. ISBN 80-86199-93-2.

⁵⁸ Kolektiv vědeckých pracovníků trestní sekce Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti: Trestní řád a předpisy související. poznámkové vydání. Praha: Orbis, 1958. str. 222.

⁵⁹ Štěpán, J.: Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR. Praha: Academia, 1968. str. 19-20.

2.4 Zákon o trestním řízení soudním z roku 1961 v novelách

Důvodem přijetí TŘ byla nutnost reagovat na nově přijatou ústavu z roku 1960. V ústavě bylo zakotveno dosažení socialistického zřízení Československa a trestní úprava na to musela reagovat. Podle důvodové zprávy TŘ: „...*zásady odpovídají potřebám společnosti v období dovršení socialistické výstavby, budování vyspělé socialistické společnosti a shromažďování sil pro přechod ke komunismu*“.⁶⁰ Nicméně potřeba rychlého přijetí nového TŘ způsobila jeho úpravu, která se moc nelišila od trestního řádu z roku 1956, a tedy byla vystavena značné kritice společnosti; také se podrobila poměrně brzké a vcelku časté novelizaci.⁶¹

V úpravě TŘ se setkáváme s mnohými názory, pokud se týká o vztah přípravného řízení a řízení před soudem. Jsou zde zastánci tří koncepcí. První koncepce podporuje silnou formu přípravného řízení s velkým prejudikačním vlivem společně se slabou formou hlavního líčení. V hlavním líčení se pouze opakovaly důkazy provedené v přípravném řízení.⁶² Oproti tomu druhá koncepce podporovala podpůrnou a pomocnou roli přípravného řízení, které mělo za účel usnadnit rozhodování žalobce, zda bude podána obžaloba, která by byla patřičně odůvodněná. Za hlavní procesní stadium bylo považováno hlavní líčení.⁶³

J. Štěpán podporoval ještě další koncepci, ze které podle jeho názoru vycházel právě TŘ.⁶⁴ Třetí koncepce poukazovala na hlavní líčení ovládané zásadou bezprostřednosti, především v možnosti přečtení protokolů o výslechu svědků. K tomu pomocné, s předběžnou povahou prováděné přípravné řízení, ve kterém se sbíraly podklady pro hlavní líčení.⁶⁵ Jedná se tedy o kompromis mezi první a druhou koncepcí, kde je těžiště pokládáno na hlavní líčení, nicméně hlavní líčení je ovlivněno rozsahem a obsahem, který je obstarán v přípravném řízení. I přes veliké rozpory a námitky k definici třetí koncepce můžeme říci, že pokud se

⁶⁰ Důvodová zpráva TŘ.

⁶¹ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 54. ISBN 80-86199-93-2.

⁶² Musil, J.: Koncepce přípravného řízení trestního (úvahy *de lege ferenda*). Právník. 1990, č.8, str. 736.

⁶³ Solnař, V.: Jaké záruky mají být poskytnuty obviněným během přípravného řízení? Věstník Čs. Společnosti pro právo trestní. 1937, č. 8/2, str. 21.

⁶⁴ Štěpán, J.: Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR. Praha: Academia, 1968. str. 24-26.

⁶⁵ Štěpán, J.: Účel a rozsah přípravného řízení a jeho poměr k hlavnímu přelíčení. Právník. 1967, č. 8, str. 720-724.

bavíme o vztahu přípravného řízení a hlavního líčení, tato koncepce byla prakticky výhradně využívána do roku 1989 a dále v omezené formě.⁶⁶

Posun ke druhé koncepci můžeme vidět až v novele zákona č. 292/1993 Sb., kterým byla posílena důkazní důležitost hlavního líčení a přípravné řízení bylo opět podáno do role předběžné a přípravné.⁶⁷

Co do úpravy přípravného řízení, původní znění TŘ prakticky přebralo celou koncepci přípravného řízení z roku 1956. Stadium vyšetřování bylo opět jediné v přípravném řízení. To bylo změněno zákonem č. 57/1965 Sb., kde bylo před stadium vyšetřování ještě zavedeno stadium vyhledávání.⁶⁸ Vyhledávání by bylo možné považovat za jednodušší formu než vyšetřování. Jednalo se zde o méně závažné trestné činy. Stadium vyšetřování oproti tomu obstarávalo řízení ve věcech závažnějších trestných činů a především výhradně řízení ve věcech mladistvých. Konali ho vyšetřovatelé, kteří spadali do kompetencí Ministerstva vnitra a oproti trestnímu řádu z roku 1956 jim bylo nařízeno věkové omezení a to na věk 24 let.⁶⁹

Podstatná změna byla upravena zákonem č. 150/1969 Sb., co se týká trestního řízení o přečinech. Řízení o přečinech se v mnohých aspektech lišilo od běžného trestního řízení a také bylo v mnohých ohledech jednodušší. Zároveň byl upraven institut samosoudce. V návaznosti na to je vhodné zmínit novelu TŘ zákonem č. 149/1969 Sb., kterým bylo upraveno nové předsoudní stadium, a to stadium objasňování, které bylo součástí TŘ až do roku 1990.⁷⁰ Stadium objasňování bych přirovnala k dnešní formě zkráceného přípravného řízení.

Zmíněná novela provedená zákonem č. 175/1990 Sb., také zasáhla do samotného přípravného řízení, ve kterém snížila kompetence pro možnosti provádění stadia vyhledávání, kde ještě omezila provádění vyhledávání na trestné činy, u kterých nepřevyšovala horní hranice trestní sazby jeden rok. Byl to značný zásah do provádění vyhledávání a vyšetřování bylo opět postaveno do zásadní a dominantní pozice.⁷¹ Vyhledávání bylo také konáno prakticky totožnými

⁶⁶ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 76. ISBN 80-86199-93-2.

⁶⁷ Musil, J.: Reforma přípravného řízení. In AUC Iuridica. Praha: UK, 1976. str. 7.

⁶⁸ Růžička, M.: Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 69. ISBN 80-86199-93-2.

⁶⁹ Chmelík, J. et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 301. IBSN 978-80-7380-488-6.

⁷⁰ Růžek, A. a kol.: Československé trestní řízení. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Orbis, 1971. s. 31.

⁷¹ Důvodová zpráva zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

procesními prostředky a další dělení se tedy neosvědčilo. Snížení potřeby a četnosti provádění vyhledávání pravděpodobně způsobilo i její zrušení v rámci novely v roce 1993.⁷²

Podstatnou novelou byl již zmíněný zákon č. 292/1993 Sb., který se svou rozsáhlostí změn v TŘ přibližoval velké novele z roku 2001 a poměrně zásadně měnil koncepci trestního řízení. Snahou novely bylo především zjednodušení trestního řízení, a jak jsem již zmiňovala, přenesení důkazní důležitosti na hlavní líčení.⁷³ Co se přípravného řízení týče, jednalo se o zrušení stadia vyhledávání a zároveň rozdělení kompetencí v přípravném řízení mezi policii a vyšetřovatele. Tím se také oddělilo stadium před zahájením trestního stíhání a stadium vyšetřování. Stadium před zahájením trestního stíhání bylo konáno policií a mělo za úkol tzv. *činnosti v terénu*, tedy zajištění pachatelů a důkazů trestné činnosti; pokud byly shromážděny dostatečné důkazní prostředky k určité osobě, bylo možné vznést obvinění a předat věc vyšetřovateli. Tím věc přešla již do stadia vyšetřování.⁷⁴

S tím je spojená změna definice samotného přípravného řízení podle § 12 odst. 10 tak, že se jedná o stadium buď od zahájení trestního stíhání, nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů. To způsobilo problémy s výkladovými ustanoveními a celkovému používání výrazu *přípravné řízení*, které se v předchozím znění podobalo po novele v roce 1993 spíše *předsoudnímu stadiu*.⁷⁵ Ukončení přípravného řízení zůstalo beze změny, kdy byla možnost podání obžaloby, postoupení věci a přerušování nebo zastavení trestního stíhání.

2.5 Novela trestního řádu z roku 2001 a její zásadní změny

TŘ od doby své účinnosti prošel mnoha změnami a novelami, nicméně nejradikálněji prošel novelou z roku 2001. Změny byly viditelné jak v samotném procesním stadiu přípravného řízení, tak hlavně v již skoro ustálené otázce vztahu přípravného řízení a stadia řízení před soudem.

⁷² Král, V. Sovák, Z.: Trestní zákony, Texty s předmluvou. Předmluva od Vladimíra Král a Zdeňka Sováka. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1994. str. 31-32. ISBN 80-7179-046-X.

⁷³ Důvodová zpráva zákona č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

⁷⁴ Král, V. Sovák, Z.: Trestní zákony, Texty s předmluvou. Předmluva od Vladimíra Král a Zdeňka Sováka. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1994. str. 31-32. ISBN 80-7179-046-X.

⁷⁵ Šámal, P., Novotný, F. Růžička, M. Vondruška, F. Novotná, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. str. 10. ISBN 80-7179-741-3.

Tato otázka je po celou dobu účinnosti TŘ debatovaným tématem, nicméně od novely z roku 2001 si myslím, že se podařilo názory poměrně ustálit. Přípravné řízení, jak může být patrné již z názvu, má v trestním řízení přípravnou a pomocnou úlohu. Přípravují se zde podklady pro soudní stadium. Nicméně provádění důkazů a zajištění nejdůležitějších zásad trestního řízení, jako jsou například zásada bezprostřednosti, veřejnosti, plného zajištění práva na obhajobu a zásada ústnosti, je prováděno ve stadiu před soudem. Přípravné řízení má důležitou roli ve stanovení předmětu řízení. Zde se plně uplatňuje zásada obžalovací na základě § 2 odst. 8 TŘ, kdy je možné stíhat obviněného pouze na základě obžaloby; tento rozsah je stanoven právě v přípravném řízení a soud je do značné míry ovlivněn důkazními zdroji, předloženými státním zástupcem v obžalobě.⁷⁶

Hlavní stadium trestního řízení by přesto mělo být řízení před soudem. Nejen že se uplatňují důležité zásady, jak jsem uváděla v předchozím odstavci, ale také se plně provádí dokazování a rozhoduje se o vině a trestu. Provádění dokazování v přípravném řízení by mělo být omezené pouze na hledání pramenů důkazů a případně na provádění důkazů, pokud by mohlo dojít ke ztrátě, případně k paralyzování trestního řízení.⁷⁷ Vidíme zde uplatňování formy neodkladných a neopakovatelných úkonů. Pro dodržení zákonného práva na spravedlivý proces je nutné zajistit, aby základní důkazy shromážděné v přípravném řízení svědčily jak o vině, tak o případné nevině podezřelého a později obviněného.⁷⁸

Aby byla pozice přípravného řízení ve formě, jakou jsem uváděla v předchozích odstavcích, bylo nutné ho značně pozměnit. Řízení bylo zdlouhavé, úkony a činnosti se v mnoha případech prováděly duplicitně. Proto novela z roku 2001 přinesla značné změny.

Přípravné řízení po novele z roku 2001 dělíme na prověřování a vyšetřování. Je možné říci, že novelou z roku 2001 byl záznam o zahájení úkonů trestního řízení, případně provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které případně sepsání záznamu předcházely, považován za mezník zahájení trestního řízení.⁷⁹

⁷⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 534-536. ISBN 80-7179-678-6.

⁷⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 535. ISBN 80-7179-678-6.

⁷⁸ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Aspi, 2008. str. 379. ISBN 978-80-7357-348-5.

⁷⁹ Novotný, F., Růžička, M. a kol.: Trestní kodexy (trestní zákon, trestní řád) a související předpisy (komentář). 2. doplněné vydání. Praha: Eurounion, 2002. str. 736. ISBN 80-7317-009-4.

Hlavní změny ve stadiu prověřování můžeme reflektovat především značnou změnou a posílením pravomocí státního zástupce, kterému se nově otevírají možnosti použití procesních institutů operativně pátracích prostředků, uvedených v § 158b až 158f TR a dalších institutů, i takových ve kterých se meritorně rozhoduje ve věci v přípravném řízení.⁸⁰

Poslední podstatnou změnou, kterou bych uvedla, je nově zavedení několika druhů přípravného řízení. Jedná se o klasické přípravné řízení obsahující stadium prověřování a stadium vyšetřování, dále zkrácené přípravné řízení, které můžeme považovat za zvláštní formu stadia prověřování a postrádáme tedy stadium vyšetřování, a v neposlední řadě rozšířené přípravné řízení, kde kromě klasického stadia prověřování vidíme ještě rozšířenou formu stadia vyšetřování.⁸¹

Přípravné řízení je možné ukončit podáním obžaloby státním zástupcem, postoupením věci jinému orgánu (§ 171), zastavením trestního stíhání (§ 172), případně přerušением trestního stíhání (§ 173).

⁸⁰ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 303. IBSN 978-80-7380-488-6.

⁸¹ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 303. IBSN 978-80-7380-488-6.

3 Stadium prověřování a jeho úloha v přípravném řízení

3.1 Stadium prověřování

Stadium prověřování je důležitou součástí přípravného řízení. Po rozsáhlých novelizacích především § 12 TR byl novelou z roku 2001 počátek přípravného řízení stanoven k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí. Tím se prověřování zařadilo do přípravného řízení, a přestože stále zůstalo tzv. předprocesním stadiem, fakticky bychom mohli mluvit o zamezení často se vyskytující duplicitě úkonů prováděných orgány činnými v trestním řízení. Novela dále zajistila větší dosah pravomocí státního zástupce; tím byla posílena garance ochrany práv a svobod a také lepší prosazování veřejného zájmu tím, že umožňuje uplatnění zásady legality již od počátku přípravného, potažmo trestního řízení. V neposlední řadě je to také značné zefektivnění a urychlení trestního řízení.⁸²

Novela z roku 2001 ustálila také praxi v užívání pojmosloví, co se stadia prověřování týká. Jako užívaný pojem *postup před zahájením trestního stíhání* je dále používán také pojem *objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin*. I přes diferenciaci pojmosloví je nutné dodat, že se v zásadě jedná o totožné pojmy.⁸³ Jak už jsem uvedla v předchozích kapitolách, pro zjednodušení používám pojem *prověřování*.

Důležitou součástí novely z roku 2001 bylo také ustálení fází přípravného řízení. Předtím byly praktikovány tři fáze, a to postup před zahájením trestního stíhání, přípravné řízení a vyšetřování. Tato stadia se často prolínala a překrývala a zvýšila tak míru zmatečnosti trestního řízení. Po novele se ustálily pojmy fází přípravného řízení pouze na prověřování a vyšetřování a jeho průběh se tak mohl snadněji definovat.⁸⁴

⁸² Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 483. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁸³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1937. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸⁴ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1938. ISBN 978-80-7400-465-0.

Vymezení prověřování je možné rozdělit do dvou úseků. Jedná se o úkony podle § 158 odst. 1 a 2 TŘ a postup po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. V prvním z nich úkony prováděné zpravidla nejsou považovány za úkony procesní, tedy takové, které by byly použitelné před soudem. Druhý úsek je již součástí trestního řízení, zahajuje se sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí. Výsledkem stadia prověřování je rozhodnutí o zahájení trestního stíhání ve smyslu § 160 TŘ, nebo provedení jiného opatření podle TŘ.⁸⁵

3.2 Účel a funkce stadia prověřování v přípravném řízení

3.2.1 Účel stadia prověřování

Stadium prověřování má značný význam nejen jako součást přípravného řízení, ale také pro řízení před soudem a tím pro trestní řízení jako celek. Funkcí stadia prověřování je zjištění podmínek, na základě kterých by mohl být učiněn závěr, zda věc přejde do dalšího stadia přípravného, potažmo trestního řízení. Na druhé straně pokud takové podmínky chybějí, rozhodnutí, že je nutné věc řešit mimo obecný rámec trestního řízení.⁸⁶

Všeobecným účelem trestního řízení je objasnit a prověřit skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující k odhalení jeho pachatele. Policejní orgán k tomu přistupuje na základě vlastních poznatků, trestních oznámení nebo podnětů od jiných osob a orgánů a rozhoduje, zda bude nebo nebude zahájeno trestní stíhání. Prověřování tedy směřuje především k rozhodnutí o zahájení trestního stíhání a postoupení do dalšího stadia, kde se bude rozhodovat o základních otázkách trestního řízení.⁸⁷

TŘ se stadiu prověřování věnuje v hlavě deváté, ale prostředky, užívané policejním orgánem, přesahují úpravu do dalších částí trestního řádu. Jako příklad bych uvedla provedení rekognice ve smyslu § 104b TŘ.

3.2.2 Funkce stadia prověřování

Stadium prověřování má v trestním řízení několik funkcí. Jedná se o funkci iniciační, verifikační, vyhledávací, fixační, funkci legality a funkci garanční.

⁸⁵ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 309. IBSN 978-80-7380-488-6.

⁸⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1937. IBSN 978-80-7400-465-0.

⁸⁷ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 483-484. IBSN 978-80-7400-496-4.

Iniciační funkci bychom mohli chápat dvěma směry. Jedná se o povinnost odhalovat trestnou činnost a formálně zahájit trestní řízení. Trestnou činnost odhaluje policejní orgán na základě vlastní činnosti. Dále může trestnou činnost odhalovat na základě trestních oznámení a podnětů jiných osob nebo orgánů. V rámci toho je nutné oznamovatele poučit o jeho odpovědnosti v případě, že uvede nepravdivé údaje a pokud o to požádá, ve lhůtě 30 dnů ho vyzoomět o učiněných opatřeních (§ 158 odst. 1, 2 TŘ).

Druhým směrem iniciační funkce stadia prověřování je zahájení trestního řízení. Způsoby zahájení společně se základní definicí trestního řízení poskytuje § 12 odst. 10 TŘ. Jedná se o sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, případně provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, anebo přímo zahájení trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ.

Verifikační funkce prověřování má za úkol především omezit osoby před tzv. difamujícími účinky.⁸⁸ Zahájení trestního stíhání a další fáze trestního řízení poměrně zásadním způsobem zasahují do práv a svobod občanů. Verifikační funkce by měla zajistit, aby trestní stíhání bylo zahájeno, pokud je důvodné podezření ze spáchání trestného činu určitou osobou dostatečně odůvodněno. Tím má dosáhnout vyššího stupně pravděpodobnosti, že trestný čin byl spáchán osobou podezřelou, proti které by mohlo být zahájeno trestní stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ.⁸⁹

Další funkcí prověřování je funkce vyhledávací. Jejím cílem je vyhledat informace o spáchaných trestných činech. Vzhledem k rozmanitosti jednotlivých trestných činů ve smyslu TZ a mnohdy složitosti jejich odhalení bylo nutné vedle klasické soudní soustavy vytvořit soustavu, která bude organizačně, technicky a personálně vybavena právě k vyhledávání těchto informací. V České republice se jedná především o policejní orgány a státní zastupitelství. Vyhledávací funkce se uplatňuje pouze v přípravném řízení, nicméně by nebylo dobré zapomenout na rozměr vyhledávací funkce, který trestní řízení přesahuje. Jedná se o šetření policie před zahájením trestního řízení, které jsem popsala v úvodní kapitole, který je prováděn podle zákona o Policii ČR.⁹⁰

⁸⁸ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 485. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁸⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 485. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁹⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 485. ISBN 978-80-7400-496-4.

Fixační funkci bychom mohli definovat také jako funkci zajišťovací. Ta svou povahou přesahuje významem až do soudní fáze trestního řízení. Jedná se o opatření a shromáždění pomíjivých důkazů, které by měly být poté snáze provedeny v soudním stadiu, konkrétně v hlavním líčení. Na druhé straně se jedná o provedení těch důkazů, u kterých hrozí jejich poškození nebo znehodnocení a nebylo by tak možné je provést v hlavním líčení. K zajištění v druhém významu slouží především provedení úkonů, které jsou svou povahou neodkladné nebo neopakovatelné ve smyslu § 160 odst. 4 TR, a dále úkony zajišťovací.⁹¹

V pořadí pátou, ale přesto jednou z nejvýznamnějších funkcí prověřování je funkce legality. I tady můžeme vidět dvě stránky. Na jedné straně se jedná o přijímání podnětů a objasňování a prověřování zjištěných skutečností; je tak zajišťováno, aby takto zjištěné skutky byly trestně stíhány. Tím je podpořen smysl trestního řízení, tedy jednání ve veřejném zájmu. Na druhé straně je nutné zařídit vyšší míru pravděpodobnosti, o které jsem již psala, a ve věcech zahajovat trestní stíhání pouze v případech, kde je podezření, že trestný čin spáchala určitá osoba, řádně odůvodněno.⁹²

Poslední funkcí prověřování je funkce garanční. Jedná se o garanci dodržování Listiny a mezinárodních smluv o lidských právech. Jak jsem již zmínila, trestním řízením do práv zaručených ústavním pořádkem zasahuje poměrně často a je nutné garantovat, že postupy orgánů činných v trestním řízení budou do práv osob, kterých se úkony týkají, zasahovat pouze v případech odůvodněných a pouze do té míry, která je nezbytná pro řádné zajištění účelu trestního řízení. K prověřování konkrétně tak, aby se trestní stíhání zahajovalo pouze v případě, pokud jsou splněny zákonné předpoklady.⁹³

Hlavním cílem stadia prověřování tedy je objasnit a prověřit skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřovat k odhalení pachatele. Postupem prověřování je především shromažďování důkazů a jiných podkladů, které jsou potřebné pro rozhodnutí, zda bude zahájeno trestní stíhání, nebo se přistoupí k jinému procesnímu postupu. Orgány činné v trestním řízení

⁹¹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 485. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁹² Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 485-486. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁹³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 486. ISBN 978-80-7400-496-4.

k tomu používají především procesní nástroje ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ, dále operativní prostředky a další podle TŘ.⁹⁴

3.3 Základní zásady přípravného řízení

Základní zásady trestního řízení jsou určité právní ideje, právní principy, kterými je ovládáno celé trestní řízení. Svým smyslem jsou základem, na kterém byla vybudována organizace trestního řízení a bližší úprava činnosti jednotlivých orgánů.⁹⁵ Systém základních zásad trestního řízení bychom měli chápat jako ucelenou soustavu, vnitřně jednotný celek, protože jednotlivé zásady spolu souvisejí a také na sebe často navazují. Znalost základních zásad trestního řízení je nutná k pochopení TŘ jako celku, neboť samy o sobě vystihují podstatu trestního procesu a napomáhají tak aplikaci a interpretaci jednotlivých norem TŘ.⁹⁶

Význam základních zásad trestního řízení může být také vyjádřen jejich funkcemi. Jedná se o funkci poznávací, kde je úkolem pochopení smyslu a podstaty trestního řízení jako celku a také smyslu jednotlivých ustanovení a institutů TŘ. Poznávací funkce usnadní porozumění trestního procesu ve vzájemných souvislostech. Funkce interpretační má za úkol být nápomocná při výkladu TŘ a jeho jednotlivých institutů, zejména v případě sporných otázek. Aplikační funkce poté pomáhá při aplikaci konkrétních sporných otázek. Poslední funkcí základních zásad je funkce zákonodárná. TŘ v původním znění prošel rozsáhlými změnami a další novelizace se nedá vyloučit, dokonce by bylo troufalé předpokládat, že nenastane. Ve smyslu zákonodárné funkce základních zásad by mělo být dodrženo pravidlo, že novely zákona jsou v souladu s již zafixovanými zásadami trestního procesu, případně zda by nebyla vhodná přímo změna určité zásady. Toto pravidlo bývá častými novelizacemi někdy porušováno.⁹⁷

V TŘ jsou základní zásady uvedeny v úvodních ustanoveních. V praxi se však různí názory, zda by tomu tak mělo být i nadále, nebo zda by zásady měly být uváděny přímo u ustanovení, kterých se týkají. Z názoru J. Jelínka: „*Vzhledem*

⁹⁴ Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 309. IBSN 978-80-7380-488-6.

⁹⁵ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 121. IBSN 978-80-7502-278-3.

⁹⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 19. IBSN 978-80-7400-465-0.

⁹⁷ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 122-123. IBSN 978-80-7502-278-3.

*k jejich významu se domníváme, že základní zásady trestního řízení by rozhodně měly být přesně definovány v obecné podobě v úvodní části trestního řádu.*⁹⁸

Osobně se s tímto názorem ztotožňuji pouze částečně. Souhlasím s uvedením základních zásad trestního řízení v úvodních ustanoveních TŘ. Je ale důležité podotknout, že ne všechny základní zásady jsou uplatňovány ve všech stádiích trestního řízení. Například zásada veřejnosti ve smyslu § 2 odst. 10 TŘ je uplatňována pouze v soudních stádiích trestního řízení a přípravné řízení je v zásadě neveřejné. Přikláním se tedy k obecné úpravě základních zásad a zvláštní úpravě zásad, které se vztahují k jednotlivým stádiím trestního řízení.

Základní zásady trestního řízení je možné dělit podle několika hledisek. Obecně můžeme říci, že všechny základní zásady mají svůj původ v ústavním pořádku České republiky. Ústavou a Listinou dané zásady jsou například zajištění práva na obhajobu, zásada presumpce nevinny, zásada veřejnosti a ústnosti a zásada stíhání jen ze zákonných důvodů. Mnoho z těchto zásad je také uvedeno v mezinárodních smlouvách o lidských právech, jako jsou Úmluva, mezinárodní pakt o občanských a politických právech a podobně. Jedná se převážně o dílčí instituty základních zásad práva na spravedlivý proces. K jednotlivým odvětvím jsou potom základní zásady specifikovány. Ze základních zásad na úrovni zákonné úpravy trestního řízení je to poté TŘ, kde jsou tyto zásady obsaženy v § 2.

Mnoho autorů, a je tomu tak převážně z pedagogických důvodů, dělí jednotlivé základní zásady podle jejich převážného obsahu. Jsou jimi obecné zásady jako stíhání jen ze zákonných důvodů, zásada obhajoby nebo spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, potom zásady zahájení řízení jako zásada oficiality, legality a zásada obžalovací. Třetí úroveň tvoří samostatně zásada veřejnosti, která je uplatněna nejvíce v řízení před soudy. Další jsou zásady dokazování, např. zásada vyhledávací nebo volného hodnocení důkazů. Jako pátá stojí samostatně zásada materiální pravdy. Nicméně poslední není svou důležitostí, neboť se jedná o jeden z cílů trestního řízení. Mimo toto dělení by bylo vhodné zmínit zásadu rychlosti a přiměřenosti řízení, neboť je možné je zařadit svou povahou pod zásadu oficiality.⁹⁹

⁹⁸ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 124. IBSN 978-80-7502-278-3.

⁹⁹ Císařová, D., Fenyk, J., Grívna, T. a kol.: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Aspi, 2008. str. 65. IBSN 978-80-7357-348-5.

3.3.1 Ústavní pojetí základních zásad trestního řízení

Jak jsem již zmínila, základní zásady trestního řízení vycházejí z ústavního pořádku. K tomu, aby byly základní zásady brány jako právní principy, nebo vůdčí ideje, kterými je ovládáno trestní řízení, je nutné je tedy vykládat a aplikovat v souladu s Ústavou a Listinou, případně v jejich duchu. Zejména na to reaguje čl. 4 odst. 4 Listiny, který poukazuje na to, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod je nutné šetřit jejich podstatu a smysl.¹⁰⁰ Nutné v tomto ohledu je také zmínit přímo aplikovatelné mezinárodní smlouvy ve smyslu čl. 10 Ústavy.

Z ústavního pojetí se jedná například o zásady týkající se práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 Listiny, zásady rovnosti ať už účastníků před soudem, nebo obecné rovnosti před zákonem podle čl. 37 Listiny, nebo zásadu presumpce nevinoty v trestním řízení ve smyslu čl. 40 odst. 2 Listiny.

Ústavní pojetí základních zásad trestního řízení je obsaženo nejen v TRŘ, ale také například v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Jedná se především o zásady organizace soudů, například o nezávislosti soudní moci, složení senátů a jednání před samosoudcem a další.

3.3.2 Základní zásady v přípravném řízení

Systém základních zásad trestního řízení je určitá ucelená soustava, vnitřně sjednocený celek, kde na sebe jednotlivé zásady navazují a vzájemně se doplňují. Avšak jednotlivé zásady trestního řízení nemusejí být uplatňovány ve všech stadiích. Již jsem uváděla jako příklad zásadu veřejnosti, která se v přípravném řízení zpravidla neuplatňuje. V největší míře jsou základní zásady uplatňovány v hlavním líčení, které je svou povahou zpravidla vyvrcholením trestního procesu. Závaznost základních zásad se může lišit také podle orgánu, pod který spadá. Například zásady uvedené v § 2 TRŘ obecně zavazují všechny orgány činné v trestním řízení a proti tomu zásady ve smyslu § 3, 9 až 12 zavazují pouze některé.¹⁰¹

K dělení základních zásad trestního řízení je možné, co se týká přípravného řízení, je dělit na zásady obecného charakteru a zásady dokazování. Nepochybně se

¹⁰⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 87. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹⁰¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 19. ISBN 978-80-7400-465-0.

v přípravném řízení uplatňují i jiné zásady, ale ty jsou převážně spjaty s jinými stadii trestního řízení. V dalším textu se budu věnovat charakteristice především těch zásad, které jsou uplatňovány ne v přípravném řízení jako celku, ale přímo ve stadiu prověřování, které je předmětem mé práce.

3.3.2.1 Zásada řádného zákonného procesu

Nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon (§ 2 odst. 1 TŘ). Hned jako první uvádí TŘ zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů, která je také nazývána zásada řádného zákonného procesu. Umístění na první místo ve výčtu základních zásad je způsobeno tím, že se jedná o obecnou a nejdůležitější zásadu trestního řízení. V Listině ji můžeme najít v čl. 8 odst. 2. Jinak řečeno *nullus procesus criminalis sine lege* je také procesním protipólem zásady *nullum crimen sine lege* ve smyslu čl. 39 Listiny.¹⁰²

Jedná se o zásadu, která je svým dosahem nadřazená jiným zásadám. Nadřazený vztah je možné ukázat v porovnání se zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností ve smyslu § 2 odst. 5 TŘ. Ta nesmí být nadřazena zásadě řádného zákonného procesu, neboť snaha o to, aby byla pravda zjištěna za jakýchkoliv okolností, by mohla směřovat k porušení zákona. V TŘ na to reaguje § 89 odst. 3, podle kterého „...*důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v trestním řízení jako důkaz, vyjma případů kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.*“¹⁰³ V rámci dokazování takové použití důkazu způsobí jeho absolutní neúčinnost.¹⁰⁴

Zásadu je možné vnímat ve dvou stupních. Nejprve také, že zásada vylučuje bezdůvodné stíhání fyzických a právnických osob, a pokud jsou již odůvodněně stíhány, zaručuje, že do jejich práv nebude zasahováno více, než je nutné. Jedná se o projev zásady zdrženlivosti, která by měla zajistit, že postup orgánů činných v trestním řízení co nejméně zasahuje do základních práv a svobod občanů. Je to výraz humanizace trestního řízení a projev úcty k lidským právům a svobodám.¹⁰⁵

¹⁰² Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 89. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹⁰³ § 89 odst. 3 TŘ.

¹⁰⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 90. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹⁰⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. str. 22. ISBN 978-80-7400-465-0.

Významnost zásady řádného zákonného procesu se plně projevuje i v prověřování. Postup policejních orgánů v prověřování spočívá často v operativní činnosti, různých šetřeních a v opatřování nejrůznějších podkladů. Doprovodem těchto činností je často značná neformálnost postupů. Ta odráží mnohotvárnost postupů policejních orgánů v prověřování. S tím ohledem je právní úprava v hlavě IX. TŘ věnující se prověřování pouze rámcová a bližší postupy bychom mohli nalézt až v podzákonných předpisech, případně interních dokumentech. V rámci toho je dodržování zásady řádného zákonného procesu velice důležité.¹⁰⁶

3.3.2.2 *Zásada oficiality*

Nestanoví-li zákon něco jiného, orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti (§ 2 odst. 4 věta první TŘ). Zásada oficiality vyjadřuje vyšší smysl trestního řízení, které přesahuje individuální zájmy jedince a projevuje v rozhodující míře zájmy celé společnosti. Jedná se o projev veřejného zájmu, který je ve věcech trestního postihu v zásadě nadřazen zájmům jedince. V rámci uplatnění veřejného zájmu a zásady oficiality se také projevuje zvýšení rovnosti osob před zákonem v trestním řízení.¹⁰⁷

Zásadou oficiality stát pomocí institutu veřejného žalobce přejímá odpovědnost za trestání jednotlivých členů společnosti. Stát má tak jako jediný právo i povinnost stíhat trestné činy a jejich pachatele. Vyjádří se tím idea, že stát si tímto způsobem tvoří monopol trestního stíhání.¹⁰⁸

Zásada je svou povahou velice obecná a k tomu přispívá i fakt, že platí pro všechny orgány činné v trestním řízení a také na všechna procesní stadia trestního řízení. Ze zásady oficiality je nicméně několik výjimek. Jedná se o případy, kdy je určitý postup orgánu činného v trestním řízení vázán na návrh, podnět nebo žádost oprávněného subjektu. Jako příklad bych uvedla adhezní řízení o náhradě škody, které je možné pouze na návrh poškozeného, rozhodnutí o svědečném a podobně.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 486. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹⁰⁷ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 136. IBSN 978-80-7502-278-3.

¹⁰⁸ Chmelík, J. et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 56. IBSN 978-80-7380-488-6.

¹⁰⁹ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 137. IBSN 978-80-7502-278-3.

Podstatnou výjimkou ze zásady oficiality jsou tzv. návrhové delikty podle § 163 TŘ, kdy je možné zahájit trestní stíhání a případně v trestním stíhání pro vymezené činy pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.

V rámci stadia prověřování je uplatnění zásady oficiality důležité zejména při postupech policejního orgánu. Zásada nutí policejní orgán iniciativně činit kroky směřující k naplnění zásady legality. Speciálně v prověřování je zásada reflektována v § 158 odst. 1 a 2 TŘ tím, že policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení nebo podnětů od jiných osob nebo orgánů činit opatření a šetření směřující k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Zdůrazňuje jednání policejního orgánu *ex officio* a bez nutnosti vyčkávat na aktivity stran.

Správné uplatňování zásady oficiality má důsledky ve dvou formách. Z jedné strany je to zvýšení pravděpodobnosti, že bude většina trestných činů objasněna a jejich pachatelé náležitě potrestáni, a také to, že se předejde svévoli a excesům, ke kterým by mohlo dojít v případě stíhání trestných činů v rámci soukromé iniciativy.¹¹⁰

3.3.2.3 Zásada legality

Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak (§ 2 odst. 3 TŘ). Zásadu legality uvádím jako další, neboť je se zásadou oficiality úzce spojena. Jedná se o speciální projev zásady oficiality. Speciální je především ve smyslu, že se vztahuje k zahájení trestního stíhání. Povinnost státního zástupce ve smyslu zásady legality reflektuje zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství (dále také jako „zákon o státním zastupitelství“). Reaguje na zásadu v § 4 odst. 1. Státní zástupce může stíhat určitou osobu pro spáchaný trestný čin, avšak pouze pokud jsou splněny zákonné důvody pro takový postup. Jedná se o vyjádření nutnosti postupovat z úřední povinnosti v souladu se zásadou řádného zákonného procesu.¹¹¹

TŘ udává státnímu zástupci povinnost stíhat a jednat hned v několika směrech. Jedná se o povinnosti učinit potřebná šetření a opatření ve smyslu § 158

¹¹⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 122. ISBN 80-7179-678-6.

¹¹¹ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 137. IBSN 978-80-7502-278-3.

odst. 1, přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu ve smyslu § 158 odst. 2, objasňovat a prověřovat skutečnosti podle § 158 odst. 3 a případně zahájit trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ. Dále se jedná o povinnost podat obžalobu podle § 176 odst. 1 TŘ a také celá úprava jednání státního zástupce v hlavním líčení s účelem objasnit všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby.¹¹²

Ze zásady legality jsou také dány zákonné výjimky. Jedná se o případy, kdy státní zástupce nesmí stíhat v případech, ve kterých jde o osoby, které jsou vyňaty z pravomoci orgánů činných v trestním řízení, případně pokud je trestní stíhání nepřipustné, nebo pokud se jedná o návrhové delikty a poškozený k trestnímu stíhání nedá souhlas. Další výjimkou jsou případy, kdy státní zástupce stíhat nemusí ve smyslu § 172 odst. 2 TŘ. Jedná se o tzv. *procesní korektiv trestního bezpráví*. Jeho hmotněprávní formou je na druhé straně zásada subsidiarity trestní represe.

3.3.2.4 Zásada rychlého procesu

Se zásadou oficiality souvisí také zásada rychlého procesu. Reaguje na ni § 2 odst. 4 TŘ tím, že orgány činné v trestním řízení musejí projednávat věci co nejrychleji. Jedná se také o zásadu ústavně danou, a to konkrétně čl. 38 odst. 2 Listiny, kde každý má právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, a také srovnání čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Stejně jako u zásady oficiality se jedná o zásadu všeobecnou, která zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení a také zasahuje do všech stadií. Vzhledem k tomu ji svým významem můžeme zařazovat mezi základní zásady trestního řízení.

Důraz na časovou přiměřenost, tak aby probíhala v únosných časových mezích, má několik důvodů z pohledu trestního řízení. V případě dokazování v řízení, které trvá nepřiměřeně dlouho, dochází k postupnému snižování vypovídající hodnoty důkazů. Příkladem může být výslech svědka, kde větší časové období může způsobit ztrátu a rozostření zapamatovaného faktu. Ve vztahu k osobě obviněného nebo poškozeného má dodržení přiměřeného časového období pro trestní řízení také podíl na tom, že není vystavována trvajícím stresujícím účinkům trestního řízení po delší dobu, než je nutné.¹¹³

¹¹² Chmelík, Jan et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 58-59. IBSN 978-80-7380-488-6.

¹¹³ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 143. IBSN 978-80-7502-278-3.

TŘ na zásadu rychlého procesu reaguje několika způsoby. Co se týká přímo vymezeného časového úseku, stanoví lhůty pro procesní úkony. Je tomu v případě skončení prověřování podle § 159 nebo skončení vyšetřování podle § 167 trestního řádu. Naopak ve spoustě případů TŘ se zásadou pracuje abstraktní formou, kterou je nutné hodnotit s přihlédnutím k jednotlivým případům. Jako příklad uvádím termín *co nejrychleji* v případě postupování policejního orgánu podle § 164 odst. 2 nebo přispívání ke *včasnosti* v případě organizování činnosti státního zástupce a policejního orgánu podle § 157 odst. 1.

Procesním institutem proti porušení zásady rychlého procesu v trestním řízení je žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. Může ji využít ten, proti němuž se řízení vede, a poškozený, a žádat tak o odstranění průtahů v řízení. Pro tento úkon není omezován žádnou lhůtou a státní zástupce o žádosti musí rozhodnout *neprodleně* (§ 157a trestního řádu).

Nepochybně velice důležitou roli má zásada rychlosti ve věcech vazebních. Ve věcech vazebních se jedná o závažný zásah do základních práv a svobod fyzické osoby a měla by být tedy snaha o to, aby omezení těchto práv trvalo co nejkratší dobu. Reaguje na to TŘ v § 72a, kde stanovuje nejvyšší přípustnou dobu vazby. Porušení zásady rychlosti řízení ze strany orgánů činných v trestním řízení v těchto případech má za následek nutnost propuštění obviněného z vazby.¹¹⁴ Směrem ke stadiu prověřování je potom nutné zmínit důležitost dodržení této zásady v případě zajištění věci ve smyslu § 158 odst. 3 písm. h).

3.3.2.5 Zásada přiměřenosti

Druhou zásadou, u které bychom mohli mluvit o úzké spjatosti se zásadou oficiality, je zásada přiměřenosti, někdy nazývaná jako zásada zdrženlivosti. Obsahuje ji TŘ v § 2 odst. 4 větě druhé a jejím obsahem je požadavek, aby postup orgánů činných v trestním řízení byl takový, aby co nejméně zasahoval do základních práv a svobod občanů. Zásada přiměřenosti je tak výrazem humánnosti trestního řízení a projevením úcty k lidským právům.¹¹⁵

Stejně jako zásada rychlého procesu se zásada přiměřenosti vztahuje také na všechny orgány činné v trestním řízení. Blíže na obecný postup naráží

¹¹⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 486. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹¹⁵ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 147. ISBN 978-80-7502-278-3.

ustanovení TŘ v § 52, kde se při provádění úkonů musí s osobami na nich zúčastněnými jednat tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel. V případě stadia prověřování na zásadu přiměřenosti reaguje § 158b odst. 2, kde použití operativně pátracích prostředků umožňuje, pokud nelze stanoveného účelu dosáhnout jinak, nebo by bylo dosažení podstatně sníženo.

3.3.2.6 Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností

Zásada objektivní pravdy byla po novelizacích TŘ zákonem č. 292/1993 Sb., a novelou z roku 2001 nahrazena pojmem zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností. Důvodem změny pojmosloví bylo především pohlížení na pojem *pravda*, který je nutné vnímat spíše filozoficky. Jedná se o abstraktní pojem, který je pouze vlastností soudů. Je nutné zdůraznit, že trestní řízení pracuje pouze s pravdou relativní, protože poznání soudu dosahuje pouze přibližných, podmíněčných a ne zcela přesných poznatků, protože jsou pozorovány pouze reprodukovatě pomocí předložených důkazů a není tak možné nalézt pravdu absolutní.¹¹⁶

V aktuálním znění je zásada upravena § 2 odst. 5 TŘ. Orgány činné v trestním řízení měly postupovat v souladu se svými právy a povinnostmi na základě zákona a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v takovém rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Spíše než jako na zásadu bychom na ni mohli pohlížet jako na jeden z cílů trestního řízení, neboť každý systém trestní justice by měl usilovat o vyváženost svého procesního práva, které by mělo zajistit právě pravdivé zjištění skutkového stavu věci.¹¹⁷

Rozsah uplatnění zásady se ve stadiu prověřování vztahuje pouze na rozhodnutí, zda se zahájí trestní stíhání, věc se odloží, nebo vyřídí jinak. Vyžadovaný rozsah zjištěného skutkového stavu je tak menší než v soudních stadiích řízení.¹¹⁸

¹¹⁶ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 121-122. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹¹⁷ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 121-122. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹¹⁸ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 487. ISBN 978-80-7400-496-4.

3.3.2.7 Zásada vyhledávací

Úzkou spjatost se zásadou oficiality bychom mohli vidět i u zásady vyhledávací. Je možné říci, že vyhledávací zásada je konkretizací zásady oficiality v případech dokazování. Stejně jako postupy orgánů činných v trestním řízení z úřední povinnosti také vyhledávání dosahuje významem zájmu celé společnosti.¹¹⁹

Obecně bychom mohli zásadu vyhledávací vymežit jako: „...úřední povinnost orgánů činných v trestním řízení z vlastní iniciativy vyhledávat a provádět důkazy tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. I bez návrhu stran jsou tyto orgány povinny objasnit všechny skutečnosti nezbytné pro rozhodnutí bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch nebo v neprospěch obviněného. Ani doznání obviněného je nezavazuje povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.“¹²⁰

Zásada je uplatňována několika způsoby. Za prvé je to skutečnost, že orgány činné v trestním řízení musejí důkazy vyhledat a provést samy, z vlastní iniciativy, a není tak možné čekat na návrhy stran. To není možné chápat tak, že by součinnost procesních stran byla zakázána. Sama o sobě je vítána, protože napomáhá zjištění skutečného stavu věci. Za druhé bychom mohli uvést příkaz objektivitě dokazování v tom, že je nutné dokazovat jak skutečnosti svědčící nejenom v neprospěch, ale také ve prospěch obviněného. Třetím způsobem je zákaz vyvozování důkazních závěrů z nečinnosti procesních stran. Důkazem je i neexistence institutu rozsudku pro zmeškání v trestním řízení. Posledním způsobem je pojetí, že trestní řízení nezná pojem tzv. *nesporných skutečností*. V trestním řízení tak není možné buď jednostranným úkonem, nebo vzájemnou dohodou stran docílit toho, že soud nebude nějakou skutečnost dokazovat. K poslednímu bodu evidujeme závažný průlom novelou z roku 2001, neboť připustila jako výjimku možnost upustit od dokazování v případě zjednodušeného trestního řízení.¹²¹

¹¹⁹ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 151. IBSN 978-80-7502-278-3.

¹²⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 136. IBSN 80-7179-678-6.

¹²¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 138. IBSN 80-7179-678-6.

Ve stadiu prověřování má zásada vyhledávací vliv především na vyhledávání podkladů sloužících k rozhodnutí o tom, jestli bude trestní stíhání zahájeno. V současné právní úpravě trestního řízení není institut předběžného posuzování důkazů.

K tomuto se vyjádřil Ústavní soud, který vyhověl ústavní stížnosti, nálezem ze dne 4. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS. 617/2000. Jednalo se o případ, kdy v předprocesní fázi řízení, tedy po novele ve stadiu prověřování, členové policejní hlídky měli za to, že podezřelý vůči nim jedná způsobem, který by mohl zakládat podezření ze spáchání trestného činu a nezajistili důkazní situaci tak, aby bylo možné zjistit úplný skutkový stav co nejpřesněji, i z hlediska okolností svědčících ve prospěch podezřelého. Například nezajistili svědectví od osob, které se samy hlásily.

Ústavní soud nálezem zdůraznil, že současný právní řád: „...*nezná institut předběžného posuzování (hodnocení) důkazů, a proto není v pravomoci kteréhokoli orgánu činného v trestním řízení provádět podle vlastních kritérií předběžnou selekci (nabízených) důkazů a upravovat tak důkazní situaci podle vlastní úvahy a volby, případně z daných důkazů a priority preferovat ty, které potvrzují zvolenou skutkovou verzi.*“¹²²

3.3.2.8 Zásada uplatnění práva na obhajobu

Zásada je provedením práva na obhajobu, vyjádřeném v čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 Úmluvy. V TŘ nalezneme zásadu uplatnění práva na obhajobu v § 2 odst. 13, kde ten proti komu se řízení vede, musí být v každém období poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si také může stanovit obhájce. Dále zajišťuje povinnost všech orgánů činných v trestním řízení mu tato práva umožnit. Vyjádření zásady v TŘ je podstatně obsáhlejší než vyjádření v ústavně právních dokumentech, neboť tam pracují pouze s pojmy uplatnění práva na obhajobu. TŘ uvádí pojem *ten, proti němuž se řízení vede*, a v tom vyjadřuje nejen obviněného, ale také podezřelého, obžalovaného a odsouzeného.¹²³

Zásada je výrazem snahy zabezpečit, aby v trestním řízení byly zjištěny i skutečnosti, které svědčí ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede, a bylo

¹²² Nález ÚS ze dne 4. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS 617/2000 [online]. [cit. 2019-02-22]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US617/2000>>.

¹²³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 94. ISBN 978-80-7400-496-4.

přihlédnuto ke všem okolnostem. Jedná se o zásadní doplnění zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností a také zásady řádného zákonného procesu. Ve své podstatě je stanovena nejen k zájmu osoby, proti níž se řízení vede, ale také v zájmu celé společnosti potrestat pachatele trestného činu spravedlivým trestem.¹²⁴

Obsah zásady bychom mohli rozložit do několika složek. Prvotní je složka obhajoby materiální. Jedná se o právo osobní obhajoby, spočívající v právu hájit se v procesu sám ve smyslu § 33 odst. 1 TŘ, vyjadřovat se ke skutečnostem, uvádět okolnosti a důkazy sloužící k obhajobě, podávat návrhy, opravné prostředky a podobně. Dále se jedná o právo žádat od orgánů činných v trestním řízení to, aby byly vyjasněny všechny okolnosti svědčící ve prospěch. Druhým druhem obhajoby bychom mohli zmínit obhajobu formální. Ta spočívá v právu obviněného, aby si zvolil obhájce a radil se s ním.¹²⁵

O plném uplatnění práva na obhajobu je možné uvažovat až po zahájení trestního stíhání, tedy v přípravném řízení ve stadiu vyšetřování. Kromě toho je možné mluvit v případě konání zkráceného přípravného řízení ve smyslu § 179b odst. 2 TŘ. Ve stadiu prověřování se zásada projevuje právem na právní pomoc advokáta ve smyslu § 158 odst. 5. Nicméně zde pomoc má zcela jiný smysl, než plná obhajoba obviněného podle zásady. Jedná se především o zabránění nejistoty ohledně povahy, rozsahu a účelu podávaného vysvětlení. Orgány činné v trestním řízení nemohou osobu podávající vysvětlení poučit o tom, jak bude naloženo s výsledky podaného vysvětlení, a je zde možnost, že neprodleně po ukončení vysvětlení bude proti osobě zahájeno trestní stíhání. Právní pomoc advokáta má v tomto smyslu za úkol vysvětlit povahu současných a budoucích práv.¹²⁶

3.3.2.9 Zásada zajištění práv poškozeného

Zásada je nejnovější zásadou trestního řízení. Zařazení zásady přinesl zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a na základě toho byla zásada s účinností od 1. 8. 2013 zařazena do TŘ pod § 2 odst. 15. Zásada nařizuje všem orgánům činným v trestním řízení dodržovat dvě povinnosti, vztahující se k poškozenému.

¹²⁴ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Aspi, 2008. str. 68. ISBN 978-80-7357-348-5.

¹²⁵ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Aspi, 2008. str. 69. ISBN 978-80-7357-348-5.

¹²⁶ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 488. ISBN 978-80-7400-496-4.

Z jedné strany se jedná o plné zajištění uplatnění práv poškozeného. Posílení povinnosti umožnit poškozenému uplatnění jeho práv směřuje také k posílení jeho procesního postavení a k respektování práv v průběhu celého trestního řízení. To směřuje k druhé povinnosti orgánů činných v trestním řízení - tedy k poučovací povinnosti. K tomu, aby mohl poškozený využít všech zákonem mu přiznaných práv, je nutné, aby tato práva znal. Orgány činné v trestním řízení tak mají povinnost poškozeného poučit o jeho právech *vhodným a srozumitelným způsobem*. K tomuto pojmu je nutné přistupovat vzhledem ke konkrétní osobě poškozeného a jednotlivému právu.¹²⁷

Ve vztahu k oběti bychom mohli mluvit o primární a sekundární viktimizaci. U primární se jedná o újmu, která byla oběti způsobena přímo pachatelem a bezprostředně souvisí s trestným činem. Sekundární viktimizace oběti je újma, která je způsobena trestným činem, nicméně nastupuje až po jeho ukončení. Účelem zásady zajištění práv poškozeného by měla být ochrana před prohlubováním primární viktimizace a zamezení sekundární a opakované viktimizaci.¹²⁸

3.3.2.10 Zásada presumpce neviny

Zásada presumpce neviny je další ústavně vyjádřenou zásadou. Jedná se o povinnost orgánů činných v trestním řízení hledět na každého jako na řádného občana až do okamžiku, než bude prokázán opak. Nicméně vymezení zákonné a ústavní se liší v několika ohledech. Čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy vyjadřují zásadu slovy *je považován za nevinného*. Jedná se o pozitivní vymezení. Oproti tomu zákonná úprava TŘ ve svém § 2 odst. 2 vyjadřuje zásadu smyslem negativním, že na toho, proti němuž se řízení vede, nelze hledět *jako by byl vinen*.¹²⁹

Zásada presumpce neviny je podstatnou zásadou v případě dokazování a v tom smyslu je příhodné její spojení se zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Vzhledem k tomu plyne ze zásady presumpce neviny několik důsledků. Za prvé se jedná o uplatnění pravidla *in dubio pro reo*, které v případně neodstranitelných skutkových pochybností zakládá povinnost

¹²⁷ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 96-98. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹²⁸ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 182. ISBN 978-80-7502-278-3.

¹²⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 109. ISBN 978-80-7400-496-4.

rozhodnout ve prospěch obviněného. Je nutné si uvědomit, že se jedná pouze o skutkové pochybnosti. V případě právních pochybností z druhé strany platí pravidlo *iura novit curia*, vyjadřující to, že soud zná právo. Dalším důsledkem je nemožnost rozlišování mezi osobou prokazatelně nevinnou a někým, komu vina bez důvodných pochybností dokázána nebyla. Dalším důsledkem je uvalení důkazního břemene na orgány obžaloby s tím, že jsou povinny dokazovat vinu.¹³⁰

3.4 Subjekty trestního řízení

Jako subjekty trestního řízení můžeme nazývat jejich určité činitele, které mají vlastní vliv na průběh trestního řízení a tento vliv také vykonávají. K uskutečnění tohoto vlivu jsou v TŘ subjektům dána procesní práva, případně uloženy povinnosti. K uplatnění zmíněných práv musí být subjekty nadány procesní subjektivitou, která jim umožňuje uplatňovat tato práva vlastním jménem. Podle českého právního řádu jsou subjekty trestního řízení zejména orgány činné v trestním řízení, kterými jsou soud, státní zástupce a policejní orgán a dále osoba, proti níž se řízení vede, poškozený, zúčastněná osoba, osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy a v případě trestního řízení proti mladistvým OSPOD a probační úředník.¹³¹

Zvláštní postavení mezi subjekty mají strany trestního řízení. Jedná se o speciální subjekty trestního řízení, které mohou na základě zákona před soudem uplatňovat nebo podporovat obžalobu nebo proti obžalobě sebe, nebo někoho jiného obhajovat. Zákonná definice strany řízení vyjmenovává v § 12 odst. 6 TŘ tak, že stranou řízení se rozumí ten, proti němuž se řízení vede, zúčastněné osoby a poškozený. V řízení před soudem se dále definice rozšiřuje ještě na státního zástupce a společného zástupce. Osobou, proti níž se řízení vede, se rozumí podezřelý, obviněný, obžalovaný anebo odsouzený. Dále je to osoba, proti níž bylo pravomocně zastaveno trestní řízení podle § 172 TŘ, nebo osoba, proti které byl podán návrh na ochranné řízení.¹³²

¹³⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 110. ISBN 978-80-7400-496-4.

¹³¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 163-164. ISBN 80-7179-678-6.

¹³² Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Aspi, 2008. str. 90. ISBN 978-80-7357-348-5.

3.4.1 Orgány činné vystupující ve stadiu prověřování

3.4.1.1 Policejní orgán

Ve stadiu prověřování vystupují všechny orgány činné v trestním řízení, ale jeho konkrétní provádění je především úlohou policejního orgánu. Policejní orgán ve smyslu trestního řízení definuje TŘ v § 12 odst. 2. Policejním orgánem jsou především útvary Policie ČR. V jejich případě mohou úkony ve stadiu pověřování konat všechny útvary, které plní v trestním řízení úkoly policejních orgánů na základě pokynu policejního prezidenta ze dne 28. května 2013, č. 103/2013. Dále je jím GIBS, pokud se jedná o trestné činy Policie ČR, příslušníků Vězeňské služby ČR, celníků nebo zaměstnanců České republiky, kteří jsou zařazeni k výkonu práce v Policii ČR. V případech prověřování trestných činů osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, spáchaných ve zmíněných zařízeních, se policejním orgánem myslí pověřené orgány Vězeňské služby ČR. V případech porušení předpisů spojených například s dovozem vývozem nebo průvozem zboží a dalšími se za policejní orgán považují pověřené celní orgány. Pověřené orgány Vojenské policie jsou považovány za policejní orgán v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činností proti nim ve vojenských objektech, nebo proti těmto objektům nebo majetku, se kterým je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany. V případech řízení o trestných činech příslušníků BIS, úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství, nebo GIBS se za policejní orgán považují jejich pověřené orgány (§ 12 odst. 2 TŘ).

Úloha policejního orgánu ve stadiu prověřování je odhalovat trestné činy a jejich pachatele a činit tak nezbytné kroky k prevenci trestné činnosti (§ 158 odst. 1 TŘ). Tento úkol není dán právě policejnímu orgánu pouze náhodně. Policejní orgány jsou v nejbližším kontaktu s informacemi o páchaných deliktech, neboť vykonávají pořádkovou a operativně pátrací činnost. Pokud to navíc spojíme s jejich organizačními, technickými a personálními předpoklady a zkušenostmi, vychází policejní orgán jako nejlepší možný právě k uplatnění účelu stadia prověřování.¹³³

¹³³ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 490. ISBN 978-80-7400-496-4.

3.4.1.2 Státní zástupce

Úkolem policejního orgánu ve stadiu prověřování je praktické provádění celého postupu prověřování. Státní zástupce má hlavní úkol ve stadiu prověřování naopak vykonávat nad tímto postupem dozor. Jedná se o dominantní a významné postavení; zajišťuje tak dozor nad zachováním zákonnosti celého přípravného řízení. Prostředky, které zákonná úprava umožňuje státnímu zástupci k vykonávání jeho dozoru ve stadiu prověřování, mu také otevírají možnost získat větší přehled o věci a tím způsobené zlepšení orientace v získávání podkladů pro podání obžaloby před soudem.¹³⁴

Státní zástupce může ve vztahu k policejnímu orgánu vydávat závazné pokyny. Může sám provést jednotlivé úkony, případně i celý postup prověřování, ke kterému nicméně dochází spíše ojedinele. V rámci dozoru může státní zástupce také věc policejnímu orgánu odejmout a učinit opatření k dalšímu postupu (§ 157 odst. 2 TŘ). Pokud se jedná o závažný a skutkově složitý stav věci, ke kterému je zapotřebí odborného názoru, může státní zástupce využít pomoci konzultanta (§ 157 odst. 3 TŘ).

Státní zástupce má dále významné postavení v rozhodování o operativně pátracích prostředcích, kde v případě předstíraného převodu nebo sledování osob a věcí vydává písemné povolení k jejich použití a v případě použití agenta dává návrh vrchnímu soudu, v tomto případě státní zástupce vrchního státního zastupitelství (§ 158b a násl. TŘ). Co se týká problému ukončení stadia prověřování, má důležitou úlohu ve věcech požadované délky prověřování. Pokud policejní orgán nedodrží zákonem danou lhůtu pro délku trvání stadia prověřování, je povinen tuto skutečnost zdůvodnit a státní zástupce může předmětnou lhůtu prodloužit (§ 159 TŘ).

K prosazení zásady legality TŘ státnímu zástupci, stejně jako policejnímu orgánu, udává povinnost přijímat trestní oznámení a podněty od jiných osob nebo orgánů o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 2 TŘ). Instituty, které jsem již zmínila ve smyslu § 157 odst. 2 a 3 jsou

¹³⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 490-491. ISBN 978-80-7400-496-4.

směřované i k celému smyslu dozoru státního zástupce, a to povinnosti organizovat svou činnost tak, aby účinně přispíval ke včasnosti a důvodnosti trestního stíhání.¹³⁵

3.4.1.3 Soud

Posledním orgánem činným, který vystupuje ve stadiu prověřování, je soud. Soud má v přípravném řízení jinou roli než v řízení před soudem. Podílí se pouze na některých úkonech, které jsou pro stadium prověřování typické. Příkladem může být provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů formou výslechu svědka, nebo rekognice ve smyslu § 158a TŘ, kde soudce plní funkci orgánu, který dohlíží na zákonné provedení jednotlivého úkonu. Nenahrazuje policejní orgán a do průběhu zasahuje pouze ve prospěch zachování zákonného postupu. Při sledování osob a věcí dává soudce povolení v těch případech, pokud je sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství, nebo jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků (158d odst. 3 TŘ). Jak jsem již uvedla, soudce vrchního soudu povoluje použití agenta.

¹³⁵ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 491. ISBN 978-80-7400-496-4.

4 Dokazování ve stadiu prověřování

4.1 Zahájení přípravného řízení

Jak jsem již zmínila v předchozím textu, prověřování je součástí přípravného řízení. Podle § 12 odst. 10 TŘ je možné zahájit přípravné řízení obecně třemi způsoby. Jedná se o sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí nebo zahájení trestního stíhání. Již z povahy věci je zřejmé, že co se týká prověřování, budu se zabývat pouze prvními dvěma možnostmi.

4.1.1 Záznam o zahájení úkonů trestního řízení

První z možností zahájení přípravného řízení je sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Tento záznam můžeme chápat z různých hledisek. Z jedné strany se jedná o úkon zahájení přípravného řízení podle § 12 odst. 10 TŘ, tedy o jeho skutečný počátek. Ze strany druhé ho můžeme vnímat jako ukončení neformální fáze, kterou prozatím nelze považovat za fázi trestního řízení a ve které se provádí šetření činěné operativní policejní prací a opatření směřující k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení se zahajuje fáze, účelem které je prověřit zmíněné neformálně zjištěné skutečnosti.¹³⁶

K sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení policejní orgán podle § 158 odst. 3 přistoupí tehdy, pokud obdržel podnět, na základě kterého je možné usuzovat o podezření ze spáchání trestného činu, tento podnět prověřil tak, aby se podezření opíralo o skutečnosti, které spáchání trestného činu důvodně nasvědčují, a k tomu prověření užívá úkony podle TŘ.¹³⁷ Z toho vyplývá, že TŘ není založena povinnost policejního orgánu vydat záznam. Ten ho vydá v případě, že zmíněné podmínky jsou kumulativně splněny. Důvodné podezření je nutné posuzovat na základě jednotlivých případů. Je důležité si uvědomit, že prověřování je část trestního řízení, která je na úplném počátku, není tedy možné předpokládat, že

¹³⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1946. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹³⁷ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 498. ISBN 978-80-7400-496-4.

budou existovat již relevantní a přesvědčivé důkazy potvrzující takové podezření.¹³⁸

Smyslem sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení je z jednoho pohledu vymezení počátku přípravného řízení, a tedy i následně celého trestního řízení. Tuto funkci bychom mohli nazvat iniciační. Druhý pohled na smysl sepsání záznamu závisí na povinnosti policejního orgánu zaslat záznam státnímu zástupci do 48 hodin od jeho sepsání (§ 158 odst. 3). Na základě § 174 odst. 1 TŘ státní zástupce vykonává dozor nad přípravným řízením. Právě sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení je pro státního zástupce informací, že může tento dozor vykonávat. Tuto funkci můžeme nazvat funkcí informační.¹³⁹

Na samotný záznam o zahájení úkonů trestního řízení můžeme pohlížet spíše materiálně, tedy co do jeho obsahu. Samotný § 158 odst. 3 TŘ udává dvě obsahové složky záznamu. Jsou jimi skutkové okolnosti, pro které policejní orgán řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dozvěděl.

Skutkovými okolnostmi, pro které se řízení zahajuje, můžeme rozumět vymezení konkrétních skutečností, které jsou policejním orgánem doposud zjištěny, známy, nebo mu sděleny, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. Důležité je podotknout, že se nejedná o popis skutku ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ a není tedy nutné dodržovat totožnost skutku mezi záznamem o zahájení úkonů trestního řízení a usnesením o zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě. Uvedené skutkové okolnosti se v porovnání se skutkem v usnesení o zahájení trestního stíhání mohou měnit.¹⁴⁰

Způsob, jakým se orgán sepisující záznam o zahájení úkonů trestního řízení dozvěděl o skutečnostech relevantních pro jeho sepsání, je druhou obsahovou složkou záznamu ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ. Možností je několik - od podnětu přes trestní oznámení a neformální šetření policejního orgánu až po řádné operativní šetření policejního orgánu. Co se týká podnětu a trestního oznámení, je žádoucí uvést identifikační údaje oznamovatele. To je vhodné zvláště pro možnost jeho

¹³⁸ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1 vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 70. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹³⁹ Fryšták, M.: Možnosti postupu policejního orgánu před zahájením úkonů trestního řízení - je stávající stav vyhovující? Státní zastupitelství, 2010, č. 5, str. 23.

¹⁴⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1947. ISBN 978-80-7400-465-0.

další dostupnosti pro průběh stadia prošetřování a především pro případné ověření věrohodnosti.¹⁴¹

Diskutabilní otázkou je potřeba míry podrobnosti uvedení přesného zdroje skutkových okolností, pokud se uvažujeme o operativním šetření policejního orgánu. Praxí je zažitý postup uvádění pouze skutečnosti, že povědomí o okolnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jsou zjištěné operativním šetřením. Může tomu být proto, že operativní šetření policejních orgánů často závisí na podnětech sítě informátorů, kterou mají orgány vytvořené, a zveřejnění zdrojů by bylo oboustranně kontraproduktivní.¹⁴²

4.1.2 Provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů

Druhou možností zahájení trestního řízení je provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení předchází. Institut neodkladných a neopakovatelných úkonů je nastíněn v § 160 odst. 4 TŘ tak, že neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztrátě důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odklad na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je potom takový úkon, který nebude možné opětovně provést před soudem. § 160 odst. 4 uvádí definici neodkladných a neopakovatelných úkonů ve vztahu k samotnému zahájení trestního stíhání. Provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů podle § 158 odst. 3 věty třetí TŘ se vztahuje k zahájení trestního řízení. V případě účelu zahájení přípravného řízení posuzujeme neodkladnost a neopakovatelnost ve vztahu k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Ustanovení § 160 odst. 4 tedy v tomto případě použijeme pouze přiměřeně.¹⁴³

Neodkladnost a neopakovatelnost úkonů se v tomto případě posuzuje na jednotlivých případech ve vztahu k zahájení trestního řízení. Je možné je provést, pokud hrozí nebezpečí z prodlení. Orgán provádějící tyto úkony je povinen prokázat, na základě jakých skutečností je možné je považovat za neodkladné nebo neopakovatelné. Avšak prokázání splnění účelu úkonů neznamena odložení sepsání

¹⁴¹ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 73. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁴² Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení, 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 73. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁴³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář, 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1949. ISBN 978-80-7400-465-0.

záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Provedení úkonů sepsání záznamu bezprostředně předchází.¹⁴⁴

Prokázání, na základě čeho se orgán provádějící neodkladné a neopakovatelné úkony domnívá, že jsou na místě, je nutností pro zachování ústavnosti průběhu trestního řízení. Ústavní soud zmínil toto téma tím, že stanovil nutnost orgánu provádějícímu neodkladné a neopakovatelné úkony zabývat se tím, proč tomu tak je, a přezkoumatelným způsobem skutečnosti vysvětlit, aby meze ústavnosti dodržel.¹⁴⁵

Ústavní soud v této věci judikoval svým nálezem I. ÚS 3206/2008: „...*alternativní možnost zahájit přípravné řízení provedením neodkladného úkonu musí dopadat na objektivně a přesně definovanou situaci. V případě, že tato situace není dána z důvodu absence přípustných výjimek ze zásady bezprostřednosti a ústnosti, jedná se o zásah do ústavně zaručeného práva obviněného na obhajobu.*“¹⁴⁶ Ústavní soud tady zdůraznil subsidiárnost použití neodkladných a neopakovatelných úkonů před samotným sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.

Konkrétními případy neodkladného úkonu ve smyslu § 158 odst. 3 věty třetí TR jsou například ohledání místa činu a věcí, provedení zkoušky krve, pořizování zvukových a obrazových záznamů nebo snímání daktyloskopických stop. To je, co se týká § 158 odst. 3 písm. d) až f). Neopakovatelnými úkony také mohou být úkony týkající se osob, které by mohly být v době bezprostředně následující po předpokládaném provedení úkonu již dále nedosažitelné pro orgány činné v trestním řízení. Příkladem mohou být cizinci.¹⁴⁷

4.2 Úkony policejního orgánu ve stadiu prověřování

Účelem stadia prověřování je objasnit a prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Za tímto účelem policejní orgán opatřuje potřebné podklady, nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu (§ 158 odst. 3).

¹⁴⁴ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1949. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁴⁵ Srovnaj náleží ÚS ze dne 25. 8. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1780/07 [online]. [cit. 2019-02-04]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-1780-07>>.

¹⁴⁶ Nález ÚS ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/2008 [online]. [cit. 2019-02-04]. Dostupné z: <<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3206-08>>.

¹⁴⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1939. ISBN 978-80-7400-465-0.

Potřebnými podklady mohou být například účetní doklady, revizní zprávy, obchodní smlouvy nebo také písemné odpovědi na dotazy policejního orgánu. Nezbytnými vysvětleními jsou odpovědi na dotazy policejního orgánu; ty nejčastěji probíhají ve formě pohovoru. Stopy trestného činu mohou být různého druhu - daktyloskopické, pachové, trasologické, stopy na těle poškozeného, nebo mikrostopy a další.¹⁴⁸

V § 158 odst. 3 TR se uvádějí úkony, které může policejní orgán ve stadiu prověřování provádět. Jedná se o výčet demonstrativní a kromě toho může policejní orgán přistoupit k použití operativně pátracích prostředků ve smyslu § 158b až 158e TR. Nyní jednotlivě k některým úkonům ve smyslu § 158 odst. 3 TR.

4.2.1 Vysvětlení

Policejní orgán může ve smyslu § 158 odst. 3 písm. a) vyžadovat vysvětlení od fyzických osob, právnických osob a státních orgánů. Podání vysvětlení je z úkonů ve stadiu před zahájením trestního stíhání upraveno nejpodrobněji, proto tomu věnuje větší pozornost.

Podání vysvětlení je jeden z institutů, který prošel změnou při novele z roku 2001. Do té doby bylo možné vyžadovat vysvětlení pouze od osob fyzických. Novelou z roku 2001 byla přidána možnost vyžadovat vysvětlení i od právnických osob a státních orgánů.

Vysvětlení je podáváno zpravidla ústně. Je tomu tak, protože písemné zprávy nebo vyjádření, které by měly objasňovat skutečnosti relevantní pro vysvětlení v písemné podobě, jsou považovány za úkony ve stadiu prověřování ve smyslu § 158 odst. 3 písm. c). V souvislosti s ústním podáním vysvětlení je otázkou kdo podává vysvětlení za právnickou osobu nebo za státní orgán. V případě právnické osoby to může být statutární orgán, případně jiný člen nebo zaměstnanec. V případě státního orgánu by to mohl být ředitel, vedoucí nebo jiný zaměstnanec. V obou případech je nutné, aby to bylo provedeno v návaznosti na vnitřní organizační strukturu a aby to vzhledem k pracovnímu zařazení osoby podávající vysvětlení bylo obvyklé.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1949. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁴⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1950. ISBN 978-80-7400-465-0.

TŘ nevyklučuje ani možnost podání vysvětlení ve smyslu § 158 odst. 3 písm. c) právním zástupcem na základě plné moci za právnickou osobu a státní orgán. V těchto případech však můžeme narazit na dva problémy. Prvním je snaha o to, aby podání vysvětlení bylo pokud možno co nejautentičtější a tedy nejlépe osobou, která byla *očitým svědkem*. V případě podání vysvětlení právním zástupcem se můžeme setkat s problémem, že nebude znát okolnosti přímo, vyloží skutečnosti pouze zprostředkovaně a omezí tak hodnotu jednotlivého vysvětlení.¹⁵⁰ Druhým problémem může být ve smyslu § 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále také jako „*zákon o advokacii*“) povinnost právního zástupce zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb.

O obsahu podaného vysvětlení se sepisuje úřední záznam. Smysl sepisování úředního záznamu sám o sobě zrcadlí i smysl podání vysvětlení jako úkon policejního orgánu ve stadiu prověřování. Slouží státnímu zástupci a obviněnému pouze ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla v dalších stádiích trestního řízení vyslechnuta jako svědek. Jiná použitelnost úředního záznamu o podaném vysvětlení jako důkazu před soudem je možná pouze za podmínek uvedených TŘ (§ 158 odst. 6 TŘ).

V praxi se můžeme setkat se dvěma formami podání vysvětlení. Souvisí s nimi různé pojetí přístupu ke zpracování úředního záznamu a důležitosti významu, který je přikládán dalšímu vývoji přípravného a trestního řízení. Prvním způsobem je podání vysvětlení na základě předchozí výzvy podle § 158 odst. 7 TŘ. Pomocí té může policejní orgán vyzvat osobu, aby se v určitý čas dostavila na určité místo. Nedostavení se bez dostatečné omluvy může být důvodem pro předvedení, popřípadě postih pořádkovou pokutou podle § 66 TŘ. Podání vysvětlení tímto způsobem může být oznámeno jak ústně, telefonicky, tak písemně. Prostory, kde je podáváno vysvětlení, mohou být například úřední prostory policejního orgánu. Úřední záznam o podaném vysvětlení je v tomto případě sepisován přímo při podání vysvětlení a je zaznamenáván v přímé řeči. Tím zajistíme i jednodušší možnost, aby osoba podávající vysvětlení úřední záznam následně podepsala.¹⁵¹

¹⁵⁰ Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1 vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 196. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁵¹ Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1 vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 197. ISBN 978-80-210-7416-3.

Druhý způsob můžeme spojit i s menším formalismem. Jedná se o podání vysvětlení v místě bydliště, zaměstnání osoby, nebo v jiném místě (případně i telefonickou formou). S tím osoba musí souhlasit. Policejní orgán si o průběhu vysvětlení píše poznámky a záznam se nepsuje přímo na místě, ale dodatečně. Je svou povahou i stručnější než ten v prvním případě. Na rozdíl od něho není sepsován v přímé řeči, ale ve třetí osobě. Vzhledem k povaze podání vysvětlení není obvyklé, aby osobou podávající vysvětlení byl podepsán.¹⁵²

Ve smyslu § 158 odst. 8 TŘ můžeme dále reflektovat dvě možnosti, kdy osoba vysvětlení podat nemusí. V prvním případě je zde dokonce zákaz - podání vysvětlení nesmí být požadováno od toho, kdo by tím porušil státem výslovně uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, pokud by této povinnosti nebyl zproštěn. Zprostit této povinnosti v tomto případě může příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu povinnost mlčenlivosti je. Povinnosti mlčenlivosti můžeme nalézt ve velké řadě právních předpisů a také mezinárodních smluv. Zmínila bych například povinnosti mlčenlivosti na základě § 66 odst. 1 zákona č. 341/2011 Sb., o GIBS a o změně souvisejících zákonů (dále také jako „*zákon o GIBS*“).

Druhou možností, kdy osoba vysvětlení podat nemusí, je možnost odmítnutí podání vysvětlení osobou, která by podaným vysvětlením mohla způsobit trestní stíhání buď sobě, nebo osobě uvedené v § 100 odst. 2 TŘ (§ 158 odst. 8 TŘ). V tomto případě musí policejní orgán osobu podávající vysvětlení o tomto postupu řádně poučit. Je to institut totožný jako v případě výsledku svědka.¹⁵³

Ústavně zaručená práva se dotýkají i podání vysvětlení. Jedná se konkrétně o čl. 37 odst. 2 Listiny o právo na právní pomoc v řízení před soudy. Z pohledu TŘ má každý právo na právní pomoc advokáta při podání vysvětlení (§ 158 odst. 5 TŘ). Právní pomoc se v tomto případě vztahuje pouze na advokáta a je vyloučeno zastoupení tzv. *obecným zmocněncem*.¹⁵⁴

Co se týká rozsahu úkonů, které může advokát učinit v rámci podání vysvětlení svému klientovi, jedná se pouze o právní pomoc. Právní pomoc je jedna z okruhu možných úkonů, které umožňuje § 41 TŘ advokátovi při zastupování

¹⁵² Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 197. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁵³ Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 198. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁵⁴ Šámal, P. a kol.: *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1956. ISBN 978-80-7400-465-0.

obviněného v trestním řízení. V tomto případě nelze pojem právní pomoci rozšiřovat na úkony související s obhajobou ani výkladem *per analogiam*.¹⁵⁵ Souvisí to s účelem možnosti účasti advokáta při podávání vysvětlení klienta. Nejedná se zde o obhajobu obviněného. Účelem účasti advokáta při podání vysvětlení je nejistota klienta ohledně povahy, rozsahu a účelu podávaného vysvětlení a tedy i důsledky, které z podaného vysvětlení mohou plynout. Může se stát, že bezprostředně po ukončení vysvětlení bude sděleno obvinění a zahájeno trestní stíhání. V tom případě je možné, že se v poměrně krátkém časovém úseku stane z osoby podávající vysvětlení osoba obviněná, a v tom případě je zde možnost obhajoby od počátku řízení.¹⁵⁶

Z příkladů konkrétních úkonů právní pomoci uvádím možnost poradit klientovi o významu podaného vysvětlení, vysvětlit následný průběh, informovat klienta a vysvětlit poučení ve smyslu § 158 odst. 8 TŘ a také osvětlení možnosti podat námitky proti průběhu podání vysvětlení. Naopak z druhé strany v porovnání s podáním svědecké výpovědi nemůže advokát do podání vysvětlení nijak zasahovat a nemůže požadovat nahlédnutí do spisu.¹⁵⁷

4.2.2 Vyžádání odborných vyjádření od příslušných orgánů, znalecké posudky

Policejní orgány mohou v prověřování vyžadovat odborné vyjádření, a je-li toho pro posouzení věci třeba, také znalecké posudky. TŘ dává dvě možnosti objasňování skutečností, ke kterým je potřeba odborných znalostí. Vzájemný vztah odborného vyjádření a znaleckého posudku naznačuje již samotný § 158 odst. 3 písm. b), *je-li pro posouzení třeba*. Znalecký posudek je subsidiární, pokud nepostačuje ve zjištění skutečnosti odborné vyjádření. Subsidiaritu znaleckého posudku a podrobnější úpravu k oběma institutům dává § 105 odst. 1 TŘ. K vzájemnému vztahu uvádí, že jestliže pro složitost posuzované otázky nepostačuje odborné vyjádření, přibere orgán činný v trestním řízení znalece.

Odborné vyjádření prošlo novelou z roku 2001 také změnou. Konkrétně v rozšíření osob, které mohou odborné vyjádření podat. Jedná se vedle příslušných

¹⁵⁵ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 199. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁵⁶ Nález ÚS ze dne 5. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 98/95 [online]. [cit. 2019-02-04]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/II.US98/95>>.

¹⁵⁷ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 199-200. ISBN 978-80-210-7416-3.

orgánů také o fyzické nebo právnické osoby, které mají potřebné odborné předpoklady, nebo se může jednat o znalce.¹⁵⁸ Jedná se o vyjádření osoby, která je v určitém oboru odborníkem a je znalá v určité dílčí otázce. Co se obsahové stránky odborného vyjádření týká, může se jednat o velice stručný popis a pouhou odpověď na určitou otázku, důležitou pro stadium prověřování. V praxi bychom mohli uvést příklad praktického lékaře, nebo osobu provádějící živnost, například k ocenění nebo předběžnému posouzení ceny zboží.¹⁵⁹ Odborné vyjádření je svým obsahem zařaditelné mezi listinné důkazy ve smyslu § 112 TŘ.

Na druhé straně máme subsidiární použití vyžádání znaleckého posudku. K přibrání znalce a vypracování znaleckého posudku se přistupuje, pokud odborné vyjádření nepostačuje svou odborností ke složitosti posuzované otázky. Dále pokud je nutná pro objasnění určité dílčí otázky delší doba, studium odborné literatury, využívání základních empirických a teoretických poznatků, konzultace s dalšími odborníky nebo potřeba komplexního zpracování.¹⁶⁰ I znalecký posudek prošel proměnou novelou z roku 2001, a to tím, že znalecké posudky je možné vyžadovat již ve fázi před zahájením trestního stíhání, což v předchozí úpravě nebylo možné.

V porovnání s odborným vyjádřením znalecký posudek prokazuje větší míru formalismu. Vedle prosté odpovědi na určitou otázku, ke které nám postačuje odborné vyjádření, znalecký posudek musí obsahovat odborné odůvodnění jednotlivých záměrů a způsob, jakým znalec k takovému závěru došel. Znalce přibírá orgán činný v trestním řízení. Ve stadiu prověřování v praxi přibírá znalce policejní orgán nebo státní zástupce. V jednotlivých případech je však nutné posoudit, jaký vliv bude mít znalecké zkoumání na další průběh trestního řízení.¹⁶¹

Znalecký posudek co do důkazní typologie je na rozdíl od odborného vyjádření samostatným typem důkazu. V rámci trestního řízení jsou znalecké posudky nepochybně důležitým druhem důkazních prostředků a nelze polemizovat o jejich významnosti. Nicméně již Ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, že

¹⁵⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1950. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁵⁹ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1 vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 202-203. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁶⁰ Růžička, M., Zezulová, J.: K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Trestněprávní revue, 2009, č. 9, str. 259.

¹⁶¹ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1 vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 202-203. ISBN 978-80-210-7416-3.

přestože znalecké posudky mají významné místo v procesu dokazování, nelze jim přisuzovat žádnou větší důkazní sílu a je nutné je hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz.¹⁶²

Platí, že je zpravidla přibrán pouze jeden znalec. V praxi se však můžeme setkat i s případy, kdy je přizváno znalců více. Prvním případem je povinnost přibrat dva znalce v případě, že je podezření, že smrt osoby byla způsobena trestným činem a je nařízena prohlídka a pitva mrtvoly ve smyslu § 115 TŘ (§ 105 odst. 4 TŘ). Zde je pouze požadavek, že tento znalecký posudek nesmí vypracovat lékař, který zemřelého ošetřoval pro nemoc, která smrti bezprostředně předcházela. Tento požadavek je možné spojit se zásadou nestrannosti znalce ve smyslu zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

Druhou možností je přibrání dvou znalců v případě vyšetření duševního stavu mladistvého. Tuto podmínku stanoví ZSM tak, že se přibere znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, se specializací na dětskou psychiatrii a druhý znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky se specializací na dětskou psychologii (§ 58 odst. 1 ZSM).

Omezení pro použití znaleckého posudku ve stadiu prověřování je pouze to, že je možné ho použít pouze tam, kde je třeba pro posouzení věci (§ 158 odst. 3 písm. b) TŘ). Před novelou z roku 2001 bylo problémem, že pokud byl znalec přibrán před zahájením trestního stíhání, bylo zpravidla nutné toto znalecké dokazování opakovat v dalších stadiích procesu. Subsidiární použití znaleckého dokazování ve vztahu k odbornému vyjádření by v souladu se zásadou rychlosti řízení mělo zajistit omezení nutnosti opakovaného znaleckého posudku po zahájení trestního stíhání a důkazní použitelnosti v řízení před soudem. Neboť při dodržení zákonného postupu je posudek znalce, přibraného v prověřování, zásadně použitelný v dalších stadiích trestního řízení.¹⁶³ S tím plně souvisí i možnost provedení výslechu znalce již ve stadiu prověřování (§ 108 TŘ).

4.2.3 Obstarávání potřebných podkladů

Policejní orgán si může obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály (§ 158 odst. 3 písm. c) TŘ). Můžeme se setkat s různými druhy

¹⁶² Nález ÚS ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06 [online]. [cit. 2019-02-05]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US299/06>>.

¹⁶³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1951. ISBN 978-80-7400-465-0.

těchto podkladů. Jeden z nich jsem zmiňovala v předchozí kapitole, týkající se podání vysvětlení. Vysvětlení, které by bylo podáno písemnou formou, není možné považovat za vysvětlení, ale za písemné podklady právě ve smyslu § 158 odst. 3 písm. c). Dále uvádím dva další případy právě podkladů obstarávaných ve stadiu prověřování.

První možností je, že na určitý písemný podklad odkáže osoba podávající vysvětlení na podporu svých tvrzení. Může se jednat o účetní doklady, obchodní smlouvy a podobné listiny, které mohou být podporou podaného vysvětlení.¹⁶⁴ Druhou možností může být obstarávání zejména podkladů, kterými mohou být spisy a jiné písemné materiály, které jsou přístupné orgánům činným v trestním řízení. Může se jednat o spisy o předcházejícím odsouzení pro trestný čin nebo o postihu pro přestupek či jiný správní delikt.¹⁶⁵

Osoby, které jsou vyzvány policejním orgánem k poskytnutí nějakého podkladu, jsou povinny k určité součinnosti. Pokud výzvě nevyhoví, může se přistoupit k užití procesních institutů na základě § 158 odst. 3 písm. h) TŘ, například k vydání věci, odnětí věci nebo případně k vydání příkazu k domovní prohlídce a podobně.¹⁶⁶

4.2.4 Ohledání věci a místa činu

Ohledání se koná, mají-li být přímým pozorováním objasněny skutečnosti důležité pro trestní řízení (§ 113 odst. 1 TŘ). Předměty ohledání mohou být různé. Může se jednat o ohledání věci, ohledání osoby, ohledání mrtvolky nebo jejího nálezu, ohledání místa činu, ohledání zvířete apod. Ohledání můžeme dělit také v závislosti na tom, v jaké fázi trestního řízení ho můžeme provést, kde uvádím jako příklad pozorování obviněného za účelem vyšetření duševního stavu ve smyslu § 116 odst. 2 TŘ, které je možné provádět až po zahájení trestního stíhání.¹⁶⁷

Ohledání místa činu je zvláštní případ ohledání. Jedná se o případ, který je na rozdíl od běžného ohledání věci komplexní a slouží k zajištění stop, nalezených

¹⁶⁴ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 207. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁶⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1951. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁶⁶ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 207. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁶⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1629. ISBN 978-80-7400-465-0.

věcí a vytváří pro orgány činné v trestním řízení celkový dojem o již realizované trestné činnosti. V důsledku těchto skutečností má ohledání místa činu značný význam jak pro přípravné řízení, tak pro trestní řízení jako celek.¹⁶⁸

Účel ohledání místa činu je ten, aby si orgán činný v trestním řízení udělal celkový obrázek o situaci, například o místě činu jako celku, jeho charakteru, rozmístění předmětů a jejich rozloze a příčinnou souvislostí těchto jednotlivých dílčích složek si ujasnil vztah ke spáchanému trestnému činu. Ohledání místa činu může naznačit informace případně i o jeho pachateli, motivu, pohnutce, časovém sledu událostí. Uskutečňuje se především zjišťováním, zkoumáním, hodnocením a dokumentováním určitého místa.¹⁶⁹

O ohledání místa činu je sepisován protokol. Protokol již ze zákona musí poskytovat úplný a věrný obraz o předmětu ohledání, mají se proto k němu přiložit fotografie, náčrty a jiné pomůcky (§ 113 odst. 2 TŘ). Jak ve své knize zdůraznil V. Porada: „*Protokol ohledání musí být přesný, posloupný, jasný, srozumitelný, úplný a cílevědomý a musí poskytovat věrný obraz ohledávaného místa činu.*“¹⁷⁰ A dále J. Chmelík: „...základními požadavky na protokolaci je přesné zachycení popisovaných informací bez subjektivních závěrů, cílevědomost, úplnost, systematickosti a objektivnosti.“¹⁷¹ Ze samotné povahy protokolu o ohledání místa činu lze říci, že nám dovoluje fixovat skutečnosti, které bychom nemuseli zachytit jinými dokumentačními prostředky. Příkladem může být popsání povětrnostních a světelných podmínek na místě a v neposlední řadě podpisy zúčastněných osob, datum a čas provedení úkonu a také údaj kdy byl úkon ukončen.¹⁷²

Ohledání místa činu má vždy formu neodkladného a neopakovatelného úkonu a je tedy možné ho považovat za důkazní prostředek, který je použitelný v dalších stádiích trestního řízení.¹⁷³

¹⁶⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1629. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁶⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1629. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁷⁰ Porada, V. a kol.: Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2016. str. 465. ISBN 978-80-7380-589-0.

¹⁷¹ Chmelík, J. a kol.: Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2006. str. 63. ISBN 80-86898-69-9.

¹⁷² Chmelík, J. a kol.: Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2006. str. 64. ISBN 80-86898-69-9.

¹⁷³ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 208. ISBN 978-80-210-7416-3.

4.2.5 Provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu

Policejní orgán může za podmínek uvedených v § 114 TŘ vyžadovat provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu včetně odběru potřebného biologického materiálu (§ 158 odst. 3 písm. e) TŘ). V praxi se můžeme setkat s odběrem krve, vzorku vlasů, ochlupení, pachy, moči nebo bukalního stěru. Podle § 114 odst. 2 TŘ je osoba, které je vzorek odebírán, povinna odběr strpět. V praxi se ne vždy setkáváme s plnou součinností osoby, které je odebírán vzorek, a proto TŘ umožňuje použití nástrojů, které jsou jistou formou donucení. Prvním z nich je uložení pořádkové pokuty ve smyslu § 66 TŘ. K tomu by se mělo přistoupit vždy a osoba, které má být vzorek odebrán, by na možnost uložení pořádkové pokuty měla být řádně upozorněna.¹⁷⁴ Podle ostatních nástrojů donucení a i samotnými nástroji provádění těchto úkonů můžeme odběr vzorků dělit do dvou skupin.

První skupinou jsou odběry krve, nebo obdobný úkon, který je spojen se zásahem do tělesné integrity osoby. Zásah do tělesné integrity je podle M. Fryštáka: „...*takový postup, který zcela nebo z části proniká povrchem těla, a tak dochází při odběru biologického materiálu k přímému zásahu do těla osoby.*“¹⁷⁵ Ve smyslu § 114 odst. 4 TŘ v takovém případě není možné překonat odpor, který vynakládá osoba, které má být odebrán vzorek, ani po předchozí výzvě. Pokud by tento odpor měl být překonán, je nutný předchozí souhlas státního zástupce. Otázkou může být, jakou formou by měl být souhlas státního zástupce dán. Můžeme dovodit, že státní zástupce by měl poskytnout souhlas na základě předchozí písemné žádosti policejního orgánu.¹⁷⁶ V praxi se však s tímto názorem nelze plně ztotožnit, a to například z důvodu, že ve většině případů je nutné tento souhlas získat obratem a prodlení by mohlo způsobit změnu průkaznosti biologického materiálu. Proto se často přistupuje k souhlasu státního zástupce, který je podáván telefonicky, a jeho následné doplnění a potvrzení písemným souhlasem.¹⁷⁷

Ve vztahu k osobě, která provádí zkoušku krve, případně odběr vzorku biologického materiálu, u kterého je nutné zasáhnout do tělesné integrity osoby, které je vzorek odebírán, je zákon také přísnější. V § 114 odst. 2 umožňuje odběr

¹⁷⁴ Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 208. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁷⁵ Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 210. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁷⁶ Čl. 25 odst. 1 pokynu obecné povahy NSZ č. 8/2009, o trestním řízení.

¹⁷⁷ Fryšták, M.: *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 210. ISBN 978-80-210-7416-3.

krve nebo jiný podobný úkon pouze lékaři nebo odbornému zdravotnickému pracovníkovi. Pro srovnání, kdo může být osobou, kterou zmiňují v předchozí větě, je možné uvést § 2 zákona č. 95/2004 Sb.¹⁷⁸

Druhou skupinou jsou odběry a jiné úkony, které nejsou spojeny se zásahem do tělesné integrity osoby. Příkladem je odběr vlasů, pachových stop pro pachovou expertizu nebo odběr bukálního stěru, který nálezem Ústavní soud označil jako odběr, který není zásahem do tělesné integrity osoby, neboť pro samotný stěr stačí odchlípnutí spodního rtu osoby a setření vzorku vatovým tamponem.¹⁷⁹ Tyto odběry může kromě lékaře a odborného zdravotnického pracovníka, jako je tomu v prvním případě, odebírat podle § 114 odst. 2 TŘ také sama osoba, které je vzorek odebírán, nebo orgán činný v trestním řízení. Jedná se tedy o odběry biologického materiálu, které jsou svou povahou méně nebezpečné a nehrozí nebezpečí pro zdraví odebíraného v případě špatného odběru.

Menší formalismus můžeme v tomto případě reflektovat i v § 114 odst. 4 TŘ, který umožňuje v případě, že osoba, které má být vzorek odebrán, vykazuje odpor i po marné předchozí výzvě, je možné tento odpor s předchozím souhlasem státního zástupce překonat.

4.2.6 Zvukové a obrazové záznamy osob, daktyloskopické stopy, prohlídka těla a jeho zevní měření

§ 158 odst. 3 písm. f) TŘ umožňuje policejnímu orgánu několik institutů. Tyto instituty mohou být použity pouze za dvěma účely. Prvním je zjištění totožnosti osoby a druhým je zjištění a zajištění stop nebo následků činů. Zjištěním totožnosti osoby se myslí zjištění údajů ve smyslu § 63 odst. 1 zákona o Policii ČR. Zákon o Policii ČR nám také dává bližší výklad k tomu, v jakých případech může policejní orgán přistoupit k jednotlivým zmíněným institutům. Jedná se o situace ve smyslu § 65 odst. 1 zákona o Policii ČR. V případě, že osoba, která se má podrobit zjištění totožnosti, klade odpor i po marné výzvě, policista může tento odpor překonat, ale musí zde být dodržen princip proporcionality v tom, že překonání odporu musí být přiměřené intenzitě odporu (§ 65 odst. 2 zákona o Policii ČR). Stejně jako v předchozím případě by měl policejní orgán nejprve přistoupit

¹⁷⁸ Zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS st. 30/10 [online]. [cit. 2019-02-05]. <Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=st-30-10_1>.

k pořádkové pokutě ve smyslu § 66 TŘ a k překonání odporu až následně, pokud to bude nutné (§ 114 odst. 5 TŘ).

Prohlídka těla je prováděna lékařem, případně osobou téhož pohlaví (§ 114 odst. 1 TŘ). Prohlídka těla se provádí za účelem zjištění fyzických stop na osobě nebo následcích trestného činu. Zjišťují se tedy především podlitiny, traumatologické stopy a podobně. Z povahy věci, pokud je to možné, se přistupuje vždy k tomu, aby prohlídku těla prováděl primárně lékař a až poté podpůrně osoba téhož pohlaví. Je tomu tak ze dvou hlavních důvodů. Za prvé lékař může odbornými znalostmi posoudit, zda stopy a další znaky trestné činnosti na těle osoby jsou následky trestného činu, nebo zda byly na těle již předtím. Druhou možností primárního provádění prohlídky těla lékařem může být předejití nepříjemnostem a etickým, psychologickým a zdravotním potížím v případě prohlídky těla osob transvestitních, travestitních, transsexuálních a případně osob homosexuálních.¹⁸⁰

4.2.7 Zadržení podezřelé osoby ve smyslu § 76 TŘ

Z institutů, které bychom mohli zařadit do kategorie zajištění osob, má policejní orgán ve stadiu prověřování k dispozici zajištění osoby podezřelé ve smyslu § 76 TŘ. Na základě toho může policejní orgán zadržet tuto osobu, i když proti ní nebylo doposud zahájeno trestní stíhání. Jedná se o prozatímní fyzické zajištění osoby podezřelé ze spáchání trestného činu. Je tak provedeno za účelem prověření podezření a rozhodnutí o některém z úkonů ve smyslu § 158 a následujících.¹⁸¹ Je tam však několik omezení.

Prvním je, že zde musí být některý z důvodů vazby podle § 67 TŘ. Druhým je, že se musí jednat o naléhavý případ. O naléhavý případ se může jednat tehdy, pokud půjde o situaci, kdy by se bez okamžitého zadržení podezřelé osoby mohla zmařit nebo ztížit pravděpodobnost dosažení účelu trestního řízení.¹⁸²

Podle názorů některých autorů se v praxi u obou případů můžeme setkávat s problémy, že instituty zadržení osoby podezřelé ve smyslu § 76 TŘ se používají i v jiných případech, než za podmínek, které jsem uvedla. Osoby jsou zadrženy například s cílem sepsat úřední záznam o podání vysvětlení, nebo za účelem sdělit

¹⁸⁰ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 215. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁸¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 971. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁸² Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 971. ISBN 978-80-7400-465-0.

obvinění a předat usnesení o zahájení trestního stíhání a v osmačtyřicetihodinové lhůtě jsou opět propuštěny na svobodu. Z názoru M. Fryštáka policejní orgán: „...nemusel osobu podezřelou předvolávat k výslechu, případně ji předvádět, nemusel ji následně doručovat usnesení o zahájení trestního stíhání, což bylo efektivní zvláště v případech, kdy by uvedené úkony proběhly s případnými komplikacemi. Tyto činnosti si zadržením osoby podstatně ulehčil.“¹⁸³

Osobně se s tímto názorem neztotožňuji. Nemyslím si, že by takto policejní orgán jednal za účelem ulehčení práce. Jediný možný bod, který by mohl být k tíži policejního orgánu, je možné využívání benevolence ze strany státního zastupitelství. S tím však souvisí poslední povinnost při využití institutu zadržení osoby ve smyslu § 76 odst. 1 TŘ, tedy nutnost policejního orgánu zajistit předchozí souhlas státního zástupce. Zadržení osoby podezřelé bez tohoto předchozího souhlasu je možné, jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu státního zástupce nelze předem dosáhnout, zejména pokud byla osoba přistižena buď při trestném činu, nebo zastížena na útěku (§ 76 odst. 1 TŘ).

Účelem institutu zadržení osoby tedy je předejít tomu, aby pachatel realizoval činnost odůvodňující jeho vzetí do vazby. Zpravidla snaha o útěk, opakování trestné činnosti nebo ovlivňování svědků.

K souhlasu státního zástupce je možná otázka do jaké míry by měl být tento proces formalizovaný. V České republice podle pokynu obecné povahy NSZ č. 8/2009 můžeme říci, že státní zástupce by měl vydat souhlas k zadržení podezřelé osoby na základě předchozí písemné žádosti policejního orgánu po přezkoumání spisového materiálu. Od písemné formy lze upustit, pokud je nutné souhlas vydat naléhavě. V tom případě si může policejní orgán opatřit souhlas pomocí telekomunikačního zařízení a potřebné informace a okolnosti případu zajistit pomocí telefonu, faxu nebo elektronické pošty.

4.2.8 Předložení nebo vydání věci, odnětí věci, zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti

V předchozí podkapitole jsem se zabývala institutem zajištění osob. TŘ umožňuje policejnímu orgánu podle § 158 odst. 3 písm. h) využití také institutů zajištění věcí. Jedná se o zásah do práva vlastnit majetek ve smyslu § 11 Listiny.

¹⁸³ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 221. ISBN 978-80-210-7416-3.

TŘ možnosti zajištění vysvětluje systematicky od nejméně invazivního až po ty, které do práva vlastnit majetek zasahují poměrně zásadním způsobem.

Prvním je předložení a vydání věci. Každý, kdo má u sebe věc, která může sloužit pro důkazní účely, je povinen ji na vyzvání orgánu činného v trestním řízení předložit. Pokud je nutné v rámci účelu náležitého zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení věc zajistit, na vyzvání je osoba povinna takovou věc vydat. V případě neuposlechnutí výzvy může orgán činný v trestním řízení přistoupit k uložení pořádkové pokuty ve smyslu § 66 TŘ (§ 78 odst. 1 TŘ).

Jedná se o ediční povinnost, kterou má, až na výjimky, každá osoba. Povinnost je jedním z projevů součinnosti občanů, kde jsou povinni pomáhat, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení. Výjimky z této ediční povinnosti mají osoby podle § 10 TŘ a také listiny, jejichž obsah se týká utajovaných informací, pro které platí zákaz výslechu a nedošlo ke zproštění povinnosti zachovat věc v tajnosti.¹⁸⁴

Pokud věc, která by mohla sloužit důkazním účelům, nebyla předložena, nebo na výzvu orgánu činného v trestním řízení vydána, může být na příkaz státního zástupce nebo v tomto případě policejního orgánu odňata. Pokud tak činí policejní orgán, je nutné předem obstarat souhlas státního zástupce. Stejně jako v předchozím případě u zadržení osoby podezřelé je možné souhlas obejít, pokud tohoto souhlasu nelze předem dosáhnout a věc nesnese odkladu (§ 79 odst. 1 TŘ). U výzvy k vydání věci v případě, že je podezření, že by se osoba podezřelá mohla stát osobou obviněnou, je diskutabilní použití opakované výzvy společně s pořádkovou pokutou, co se týká zákazu donucení k poskytnutí důkazu, který by mohl sám o sobě osobu vydávající obvinít. U odnětí věci se Ústavní soud vyjádřil mírněji s tím, že se jedná o úkon, který obviněný pouze snáší, případně je povinen strpět.¹⁸⁵

Nejpřísnější instituty zajištění věci policejním orgánem ve stadiu prověřování prošly změnou a novelizací zákonem č. 287/2018 Sb. Jednotlivé instituty zajištění byly subsumovány pod hromadný název *zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti* (§ 79a TŘ). Jedná se o nejsilnější zásah do majetkového práva ve smyslu § 11 Listiny, kterého může policejní orgán ve stadiu prověřování využít. Jedná se zde o věci, u kterých zjištěné skutečnosti nasvědčují

¹⁸⁴ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 223. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁸⁵ Nález ÚS ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 644/05 [online]. [cit. 2019-02-06]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US644/05>>.

tomu, že jsou nástrojem trestné činnosti nebo výnosem z ní. V tom případě může státní zástupce nebo policejní orgán rozhodnout o jejich zajištění.

Policejní orgán k takovému zajištění potřebuje předchozí souhlas státního zástupce, který může v případech, které nesou odkladu příkaz vyžádat dodatečně ve lhůtě 48 hodin (§ 79a odst. 1 TŘ). Jak jsem již zmiňovala, jedná se o nejzávažnější omezení majetkového práva, a to je reflektováno i skutečností, že ač věc nesnese odkladu, je nutné souhlas státního zástupce dodatečně zajistit. Posiluje se tak dozorová činnost státního zastupitelství ve smyslu § 174 TŘ a také zásada zákonnosti trestního a přípravného řízení.

4.3 Dokazování ve stadiu prověřování

Jak jsem uváděla v kapitole věnující se historii přípravného řízení, novelou z roku 2001 bylo těžiště dokazování přesunuto do stadia soudního, do stadia hlavního líčení. Je tím posílena zásada bezprostřednosti a ústnosti trestního řízení před soudem a mnohonásobně se tím zvyšuje možnost soudu reagovat na události, vztahující se k určité věci, a utvořit si tak pokud možno plný názor na skutkové okolnosti případu. Ne vždy je však možné veškeré skutečnosti dokázat ve stadiu soudním. Proto máme instituty, které proces dokazování umožňují již v přípravném řízení. Vzhledem k povaze práce se budu dále věnovat možnosti dokazování ve stadiu prověřování.

4.3.1 Neodkladné a neopakovatelné úkony

Již na počátku kapitoly jsem se věnovala institutu neodkladných a neopakovatelných úkonů. Avšak jejich smysl se v různých stadiích trestního řízení mění. V textu jsem popisovala možnost využití těchto institutů pouze pro celkové zahájení trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 věty třetí, a tedy pro využití přímo před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. V této části se jim budu věnovat co do využití materiálu a provádění důkazu již v přípravném řízení.

Co do důkazní použitelnosti provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů není nutné je ve stadiu vyšetřování provádět znovu a jsou použitelné jako důkazy v řízení před soudem, pokud jsou provedeny způsobem odpovídajícím ustanovení TŘ. Definici nám TŘ dává v § 160 odst. 4 a zároveň s tím i zmíněné zákonné podmínky pro použitelnost jako důkazního prostředku před soudem.

Neodkladný úkon je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odklad na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 4 věta první TR). Již tedy z povahy úkonu můžeme předpokládat, že jeho využitelnost bude prováděna ve stadiu prověřování. Co se účelu trestního řízení týká, můžeme porovnat s 1 odst. 1 TR a tedy s obecným účelem celého trestního řízení. Příkladem neodkladného úkonu mohou být prakticky všechny úkony, které jsou uvedeny v § 158 odst. 3 TR, o kterých jsem v předchozím textu psala a kterými TR demonstrativně popisuje možné úkony, které může policejní orgán ve stadiu prověřování použít. Navíc například provedení rekognice ve smyslu § 104b TR nebo prověrky na místě ve smyslu § 104e TR.

Neopakovatelný úkon je takový úkon, který nebude možné před soudem provést (§ 160 odst. 4 věta druhá TR). V prověřování můžeme neopakovatelnost úkonu vztahovat k osobě, která je nositelem určitého důkazu. Jedná se především o osoby, které mohou být v době, která bezprostředně následuje po provedení neodkladného úkonu, prakticky opakovaně nedosažitelné. Příkladem může být cizinec, který nemá v České republice trvalý pobyt a vrací se zpět do zahraničí.¹⁸⁶

K tomu, aby byla určitá skutečnost zjištěná ve stadiu prověřování proveditelná v řízení před soudem, je nutné prokázat její neodkladnost nebo neopakovatelnost. Policejní orgán a státní zástupce jsou povinni pečlivě zkoumat, zda se konkrétně jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný. Toho je docíleno formou sepsání protokolu o provedení úkonu. V tomto protokolu musí být popsány skutečnosti, na základě kterých se orgán činný v trestním řízení, který úkon provádí, domnívá, že se jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný (§ 160 odst. 4 věta třetí TR). Formu konkrétního úkonu a hodnocení potom zkoumá soud.

Z rozhodování Ústavního soudu můžeme uvést dva důvody, proč je nutné, aby protokol o provedení neodkladného a neopakovatelného úkonu byl řádně odůvodněn. Zásady bezprostřednosti a ústnosti nejsou jediné, které by mohly být prolomeny v řízení před soudem těmito instituty. Setkáváme se s prolomením zásady, která je založená již ústavním pořádkem. Jedná se o zásadu práva na obhajobu v trestním řízení ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny. V případě provedení

¹⁸⁶ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 81. ISBN 978-80-210-7416-3.

výslechu svědka ve smyslu § 158a TŘ nemá v té chvíli ještě podezřelý možnost plně uplatnit své právo obhajoby. Toto právo je možné překonat dokázáním právě neopakovatelnosti úkonu. Pokud není dodržen požadavek zákonného odůvodnění protokolu o provedení takového výslechu, může se jednat o zásah do ústavnosti.¹⁸⁷ Druhým důvodem je potom možnost kontroly orgánů činných v trestním řízení a zajištění transparentnosti rozhodování v přípravném řízení.¹⁸⁸

4.3.2 Výslech svědka a rekognice podle § 158a TŘ

Provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů ve stadiu prověřování a celkově v průběhu přípravného řízení je nutné posuzovat na konkrétním případě. TŘ se zabývá pouze malou částí těchto úkonů. Jedná se o úkony konané v smyslu § 158a TŘ, tedy výslech svědka a provedení rekognice.

Provedení těchto úkonů jako úkonů neodkladných a neopakovatelných a tedy zajištění jejich důkazní použitelnosti v řízení před soudem je možné na návrh státního zástupce za účasti soudce, který zajišťuje zákonnost provedení takového úkonu. Avšak již z povahy věci nepřísluší soudci jakýmkoliv způsobem přezkoumávat, zda se v konkrétním případě jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný (§ 158a TŘ).

K zamyšlení zde stojí za rozebrání právě role soudce při úkonech ve smyslu § 158a TŘ. Jak jsem již uvedla, soudci nepřísluší rozhodovat o tom, zda se v konkrétním případě jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný. Na základě návrhu státního zástupce se soudce takového úkonu vždy zúčastní; je tomu tak proto, že soudce v této části přípravného řízení nemá potřebné podklady a znalosti okolností a průběhu dosud provedeného prověřování skutečností, které důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin.¹⁸⁹ Druhým důvodem je především to, že úloha soudce jako osoby přítomné při vykonávání úkonu ve smyslu § 158a se podstatně liší od úlohy soudce v řízení před soudem.

Soudce zde má úlohu kontrolora zákonnosti provedení úkonu. V případě výslechu svědka se jedná o kontrolu řádného poučení svědka, způsob provádění výslechu, pokládání otázek, řešení námitek a podobně. V případě rekognice se

¹⁸⁷ Nález ÚS ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/11 [online]. [cit. 2019-02-07]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-569-11>>

¹⁸⁸ Nález ÚS ze dne 4. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 2078/09 [online]. [cit. 2019-02-07]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2078-09>>

¹⁸⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1978. ISBN 978-80-7400-465-0

může například jednat o kontrolu toho, zda je přítomna alespoň jedna nezúčastněná osoba, aby osoba, která má být poznána, byla umístěna podle vlastního výběru mezi nejméně tři různé osoby a podobně. Je tomu tak, protože ve stadiu prověřování není ještě určený obviněný a tedy není možná účast obhájce, který by mohl určitou kontrolu zákonnosti procesu kontrolovat a tím zajistit právo na řádnou obhajobu.¹⁹⁰ Podle mého názoru k účasti soudce na úkonech ve stadiu prověřování, které se svou povahou podobají úkonům neodkladným a neopakovatelným, to, že soudci nepřísluší rozhodovat o konkrétním důvodu neodkladnosti a neopakovatelnosti může být také tím, že mnohdy se jedná o situaci, která nesnese odklad a hrozba prodlení by mohla být k tíži udržení účelu trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 TŘ. Proto se domnívám, že zákonodárce při tvorbě TŘ pomýšlel i na snahu udržet účel trestního řízení a snadný průběh a součinnost orgánů činných v trestním řízení.

K jednotlivým příkladům výsledku svědka bych uvedla osobu, která buď umírá, nebo je její život vážně ohrožen, osobu, která je vysokého věku, nebo cizího státního příslušníka, který nemá v České republice trvalý pobyt. To vše pokud se jedná o osobu podle § 43 odst. 1 TŘ, nebo osobu mladší 15 let při výsledku ve smyslu § 102 odst. 1 TŘ.¹⁹¹ TŘ v § 158a uvádí nutnost účasti soudce jen při výsledku svědka nebo provedení rekognice ve smyslu § 104b TŘ, nicméně ve skutečnosti účast soudce je běžná i u provádění jiných úkonů s formou úkonů neodkladných a neopakovatelných.

4.3.3 Operativně pátrací prostředky

K možnosti využití důkazů získaných ve stadiu prověřování by nebylo přínosné vynechat také operativně pátrací prostředky ve smyslu § 158b a následující TŘ. Možnost využití těchto institutů jako důkazního materiálu v dalších stadiích řízení zakotvuje samotný TŘ v § 158b odst. 3 tak, že umožňuje využití zvukových, obrazových a jiných záznamů, získaných při použití operativně pátracích prostředků takovým způsobem, který umožňuje TŘ, jako důkaz. Důležité je tedy podotknout, že důkazní hodnotu nemají samotné operativně pátrací prostředky, pouze záznamy z nich pořizené.

¹⁹⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1978. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁹¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1978. ISBN 978-80-7400-465-0.

Operativně pátrací prostředky jsou souhrnem opatření policejních a jiných orgánů¹⁹², které jsou uskutečňované v mezích TŘ a v souladu s dalšími předpisy slouží k předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti a také k pátrání po skrývajících se pachatelích, pohřešovaných a nezvěstných osobách a po věcných důkazech.¹⁹³ Operativně pátrací prostředky jsou zásahem do ústavně zaručených práv osob ve smyslu zásahu do jejich soukromí. V rámci toho jsou pro jejich použití stanovena poměrně striktní pravidla. Již prvním znakem může být fakt, že operativně pátrací prostředky jsou vyjádřeny pouze taxativním výčtem v TŘ a není dále možné tento výčet rozšiřovat, a to ani výkladem *per analogiam*.¹⁹⁴ Druhou povinností je užívání na základě velmi přísného povolovacího režimu vydávaného zpravidla soudem, jejichž vlastní provedení se řídí interními normami Policie ČR, BIS, GIBS a dalšími, kteří jsou oprávněni tyto prostředky ve své činnosti využívat.

Další povinnosti se týkají převážně účelu využití operativně pátracích prostředků. Jedná se o dvě podmínky, kde jednou je nutnost využití k získání skutečností důležitých pro trestní řízení, kterými jsou především skutečnosti ve smyslu § 89 odst. 1 TŘ (§ 158b odst. 2 věta první TŘ). Z toho vyplývá použitelnost operativně pátracích prostředků v případech důležitých a svou složitostí závažnějších. Závažnost použití operativních prostředků zesiluje také silné použití zásady subsidiarity v tom, že je možné je použít pouze tehdy, nelze-li účelu dosáhnout jinak, nebo by jinak jeho dosažení bylo podstatně ztíženo (§ 158 odst. 2 věta druhá TŘ). Všechny tyto striktní podmínky využití zároveň ovlivňují odůvodnění možnosti použitelnosti jako důkazu a zároveň podle mého názoru eliminují zneužití právě důkazní hodnoty.

Problém, který může v praxi nastat s užitím operativně pátracích prostředků, souvisí s poměrně tenkou hranicí zkoumání a užití institutu tzv. „*policejní provokace*“.¹⁹⁵ Jedná se podle J. Chmelíka: „... o *záměrné, aktivní podněcování nebo navádění či jiné iniciování spáchané trestné činnosti druhé osoby, která by jinak protiprávně nejednala.*“¹⁹⁶ Problém je v tom, že policejní orgán překročí

¹⁹² A další ve smyslu § 158b odst. 1 TŘ.

¹⁹³ Němec, M.: Kriminální taktika pro policisty. Praha: Eurounion, 2004. str. 91. ISBN 80-7317-036-1.

¹⁹⁴ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1985. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁹⁵ Fryšták, M.: Dokazování v přípravném řízení. 1. vyd. Edice Scientia. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. str. 233. ISBN 978-80-210-7416-3.

¹⁹⁶ Chmelík, J a kol.: Zločin bez hranic. Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Praha: Linde, 2004. str. 94. ISBN 80-7201-480-3.

kompetence, dané mu především TŘ a zákonem o Policii ČR, a může se dostat až do situace, kdy se ve věci stane nepřímým pachatelem společně v souběhu s trestným činem zneužívání pravomoci úřední osoby.¹⁹⁷ Účelem užití operativně pátracích prostředků by tedy mělo být především pozorování a zkoumání skutečného stavu; přestože je zde veřejný zájem na dopadení pachatele, policejní orgán by neměl přistoupit k aktivnímu podílení se na podněcování trestné činnosti a usměrňování do té doby ještě neexistujícího úmyslu pachatele.¹⁹⁸ Nyní již stručně k jednotlivým operativně pátracím prostředkům.

4.3.3.1 Předstíraný převod

Předstíraný převod ve smyslu TŘ je předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci. Tyto úkony se vztahují pouze k taxativně vymezeným věcem a to takovým, k jejichž držení je třeba zvláštního povolení, jejichž držení je nepřípustné, věci pocházejí z trestné činnosti nebo jsou k takové trestné činnosti určeny (§ 158c odst. 1 TŘ). Jedná se zde o zásah do zásady právní jistoty, která by měla zaručovat, že určité jednání je vykonáno po právu, svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, neboť se jedná o pouze zdánlivé jednání s absolutní neplatností, které je prováděno ve veřejném zájmu přímo *ex lege*. Tento zásah je prováděn v zájmu odhalení, prověření nebo prokázání trestného činu, který souvisí s tímto převodem.¹⁹⁹

Z praxe je možné uvést několik případů odhalování trestných činů právě pomocí předstíraného převodu. Může se jednat o zločiny organizovaných zločineckých skupin v případě držení nelegálních zbraní ve věci trestného činu nedovoleného ozbrojování ve smyslu § 279 TZ nebo ve věcech drogové kriminality.

Potíže s překročením míry zákonnosti a přiblížení se hranici policejní provokace zde ukáží na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku. V tomto případě policejní orgán za účelem odhalení drogové kriminality předstíral zájem o koupi určitého množství drog, ale stěžovatel, přestože souhlasil, drogy v u sebe neměl a až později je zprostředkovaně

¹⁹⁷ Kratochvíl, K.: Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. Trestní právo, 2001, č. 10, str. 3.

¹⁹⁸ Nález ÚS ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01 [online]. [cit. 2019-02-07]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/II.US710/01>>.

¹⁹⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1985. ISBN 978-80-7400-465-0.

policejnímu orgánu dodal, načež byl při předání zatčen zatčen. Evropský soud pro lidská práva v případě stanovil, že pouhý veřejný zájem nemůže ospravedlnit použití operativně pátracích prostředků za použití policejní provokace a v té souvislosti vyžaduje prokázání, že určitá osoba byla připravena spáchat trestný čin již před tím, než policejní orgán vstoupil s ní do kontaktu.²⁰⁰ Z toho vyplývá, že policejní orgán může způsobem uvedeným v zákoně zasáhnout a případně iniciovat určitý obchod, ale druhá strana musí do jednání vstupovat připravena a zcela dobrovolně.

K předstíranému převodu je nutné uskutečnění na základě písemného povolení státního zástupce. Ve chvíli, kdy věc nesnese odklad, lze provést převod i bez povolení, ale je nutné ho následně bezodkladně dožádat a pokud ho policejní orgán neobdrží, není možné informace, které se v souvislosti s předstíraným převodem dozvěděl, použít (§ 158c odst. 2, 3 TŘ). Jak jsem již zmiňovala v úvodu k operativně pátracím prostředkům, jedná se - oproti jiným úkonům konaným ve stadiu prověřování - o úkony, které závažnějším způsobem vstupují do práv sledovaných osob, a proto je také nutná vyšší míra kontroly a formálnosti ze strany státního zástupce. Souvisí s tím i možná použitelnost záznamu jako důkazu v řízení před soudem.

4.3.3.2 Sledování osob a věci

Druhým operativně pátracím prostředkem je sledování osob a věcí (dále také jako „*sledování*“). Jedná se o získávání poznatků o osobách a věcech, které je prováděné utajovaným způsobem technickými a jinými prostředky. Stejně jako v případě předstíraného převodu je nutné předchozí písemné povolení státního zástupce. Toto povolení je nutné vydat na základě odůvodněné žádosti policejního orgánu, ve kterém jsou popsána podezření na konkrétní trestnou činnost a případně pokud jsou údaje již známy, i informace o osobách a věcech, které mají být sledovány (§ 158d TŘ).

Při užití sledování se jedná o ještě přísnější a více formalizovaný institut, ve chvíli, kdy se má sledováním zasáhnout do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo jiných písemností, nebo pokud se jedná o záznamy, které jsou uchovávány v soukromí za použití technických prostředků. V těchto případech je

²⁰⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro vs. Portugalsko ze dne 9. 6. 1998, dohledatelný v databázi ESLP [online]. [cit. 2019-02-08]. <Dostupné z: http://www.hrcr.org/safrica/arrested_rights/castro_portugal.html>.

nutné předchozí povolení soudce (§ 158 odst. 3 TŘ). Jedná se o zásah do ústavně zaručených práv ve smyslu čl. 12 a 13 Listiny, proto je nutná zvýšená kontrola ze strany soudu a přísnější formalismus při vykonávání.

Důkazní hodnotu v řízení před soudem má ve smyslu § 158d odst. 7 protokol o záznamu sledování. V praxi především ve složitějších případech má sledování poměrně velkou důkazní hodnotu a může rozklíčovat další možný postup policejního orgánu a jiných orgánů činných v trestním řízení.

4.3.3.3 Použití agenta

V uspořádání operativně pátracích prostředků v TŘ můžeme vidět také značnou systematičnost, když jsou sestaveny od prakticky nejjednoduššího po formálně nejsložitější. Jedná se o institut použití agenta. TŘ v § 158e stanovuje trestné činy, pro které je možné agenta použít. Jedná se o zločiny, za které je možné uložit trest odnětí svobody s dolní sazbou ve výši minimálně osm let, pro trestné činy ve prospěch organizovaných zločineckých skupin, pro úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání nás zavazuje mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, a taxativně vymezené trestné činy (§ 158e odst. 1 TŘ).

Použití agenta povoluje vrchní soud na základě návrhu státního zástupce, který působí u vrchního státního zastupitelství. V návrhu musí uvést účel použití a dobu, po kterou bude agent použit, a možnosti jeho identifikace. Povolení je možné prodloužit, a to i opakovaně. O situaci, zda státní zástupce požádá o opakované povolení, rozhoduje na základě zprávy policejního orgánu. Policejní orgán zprávu zpracuje na základě průběžného vyhodnocování agenta. Státní zástupce na základě zprávy také může rozhodnout o ukončení činnosti agenta. Rozhoduje tak v případě, že ho již není třeba, na základě pokynu (§ 158e TŘ).

5 Ukončení stadia prověřování

Stadium prověřování, je vedeno za účelem provedení šetření a odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a směřujících ke zjištění jeho pachatele (§ 158 odst. 1 TŘ). TŘ umožňuje ukončit toto stadium několika možnými způsoby. Jsou jimi odložení nebo odevzdání věci (§ 159a), dočasné odložení trestního stíhání (§ 159b) nebo zahájení trestního stíhání (§ 160).

5.1 Lhůty ukončení stadia prověřování

Účel stadia prověřování je nutné dodržet z časového hlediska. Významná je samotná snaha o dodržení zásady rychlosti řízení a také fakt, že dlouhé trvání stadia prověřování může snížit pravděpodobnost dopadení pachatele a průkaznost důkazních prostředků provedených v dalších stadiích řízení.

TŘ v § 159 odst. 1 upravuje lhůty, ve kterých je policejní orgán povinen prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a to:

- do dvou měsíců od jejich přijetí, pokud jde o věc patřící do příslušnosti samosoudce, v níž se nekoná zkrácené přípravné řízení,
- do tří měsíců, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu,
- do šesti měsíců, pokud jde o věc patřící do příslušnosti krajského soudu.

Procesní lhůty byly do trestního řádu zařazeny novelou z roku 2001. Svou povahou se jedná o lhůty pořádkové. V trestním řízení nebyly procesní nástroje proti průtahům v řízení a policejní orgán tak nebyl nijak limitován. V rámci zachování rychlosti řízení byly tedy zavedeny zmíněné procesní lhůty.²⁰¹ Co se týká stanovené lhůty, mohou nastat dva problémy.

Prvním problémem je otázka, od kdy se jednotlivé lhůty počítají. Trestní řízení a stadium prověřování začíná sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. Počátek běhu lhůt ale není vždy stejný. Stejný okamžik jako provedení úkonů ve smyslu § 158 odst. 3 věty první a druhé můžeme u počátku běhu lhůt pro skončení prověřování nalézt pouze v případech, kdy trestní řízení počíná v důsledku vlastních policejních

²⁰¹ Důvodová zpráva zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

poznatků a vlastního šetření policejního orgánu. V případě, kdy je trestní řízení zahájeno na základě trestního oznámení, případně jiného podnětu, na základě kterého je možné učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, běží lhůty pro ukončení stadia prověřování od přijetí těchto podnětů.²⁰² V praxi to značí fakt, že delší rozhodování policejního orgánu o tom, zda trestní řízení na základě podnětu zahájit, či ne, může mít za důsledek zkrácení lhůty nutné k prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin; z toho plyne nutnost prodloužení lhůty státním zástupcem ve smyslu § 159 odst. 2 TŘ.

Druhým problémem může být stanovení, zda lhůta ke skončení stadia prověřování v konkrétním případě bude v délce podle § 159 odst. 1 písm. a), b) nebo c). Jak jsem již uvedla, v rámci záznamu o zahájení úkonů trestního řízení není třeba uvádět právní kvalifikaci, ve které by bylo nutné dodržet totožnost skutku. V jednotlivých případech tedy může být složitější, pod jaké ustanovení zákona v případě ukončení stadia prověřování subsumovat jednotlivou věc. V těchto případech se právní kvalifikace určí rámcově a orientačně na základě skutkových okolností určených v záznamu a zpravidla by to mělo postačovat. V případě pochybností následuje předložení rozhodujícího stanoviska, které provádí státní zástupce.²⁰³

Může se stát, že policejnímu orgánu lhůta určená v TŘ nebude k prověření postačovat. V tom případě může státní zástupce předmětnou lhůtu prodloužit. Činí tak na základě písemné žádosti policejního orgánu o prodloužení lhůty prověřování, která státnímu zástupci objasní skutečnosti, proč nebylo možné stadium prověřování ve lhůtě ukončit, jaké úkony je nutné ještě provést a odhad lhůty, ve které bude možné stadium prověřování ukončit. Státní zástupce prodlouží lhůtu pokynem, ve kterém stanoví policejnímu orgánu novou lhůtu; má také možnost změnit výčet úkonů, které má policejní orgán provést (§ 159 odst. 2 TŘ). Pokyn zpravidla vydává státní zástupce v případě, pokud s nějakými úkony v žádosti policejního orgánu nesouhlasí. Pokud s žádostí plně souhlasí, postačí buď pouze stručné písemné sdělení o souhlasu, nebo tak může učinit pomocí úředního

²⁰² Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2033. ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁰³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2033. ISBN 978-80-7400-465-0.

záznamu, který následně založí do spisu.²⁰⁴ V praxi nastává i situace, že státní zástupce na žádost policejního orgánu nereaguje. Z výkladu Nejvyššího soudu je možné předpokládat, že státní zástupce v určitém případě s žádostí policejního orgánu souhlasí a také s použitím dalších postupů a procesních nástrojů.²⁰⁵

V případě situace, že i přes prodlouženou lhůtu nebude policejní orgán z nějakých důvodů schopen stadiu prověřování ukončit, již nepostačí pouhá žádost státnímu zástupci, ale policejní orgán musí předložit státnímu zástupci celý spis a společně s ním i odůvodněný návrh na další prodloužení lhůty k ukončení stadia prověřování (§ 159 odst. 3 TŘ). Státní zástupce si může spis vyžádat již v předchozích případech ve smyslu § 159 odst. 2 TŘ, nicméně v případě odstavce 3 tak policejní orgán musí postupovat obligatorně. Státní zástupce může následně užít stejné procesní nástroje jako v případě prvního prodloužení lhůty pro ukončení stadia prověřování, ale již s větší kontrolou a po přezkoumání spisu.²⁰⁶ Pokud ani tyto nástroje nepostačují, může tento proces státní zástupce neomezeně opakovat.

5.2 Odložení nebo jiné vyřízení věci

V případě, že policejní orgán ve stadiu prověřování zjistí, že se ve věci nejedná o podezření z trestného činu, buď sám, nebo státní zástupce věc odloží usnesením, nebo pokud je to možné, věc vyřídí jinak (§ 159a odst. 1 TŘ). Ke všem institutům uvedeným v § 159a TŘ se přistupuje ve chvíli, když z nějakého důvodu nedojde k zahájení trestního stíhání.

K vyřízení věci jinak TŘ udává demonstrativní výčet dvou způsobů tohoto řešení, ve kterých musí policejní orgán a státní zástupce postupovat obligatorně. Jsou jimi odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku, nebo jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání (§ 159a odst. 1 písm. a), b) TŘ). Státní zástupce a policejní orgán tak postupují v případě, pokud zjistí, že se ve věci nejedná o trestný čin, ale o jeden z výše uvedených způsobů. Podpoří se tím zásada subsidiarity trestní represe a princip *ultima ratio* (§ 12 odst. 2 TŘ).

Tvrzení také podpoří § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále také jako „*přestupkový zákon*“), ve kterém se

²⁰⁴ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2034. ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁰⁵ Výkladové stanovisko NSS 28/2002.

²⁰⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2034-2035. ISBN 978-80-7400-465-0.

výslovně vylučuje, aby přestupkem byl trestný čin, a neumožňuje tedy jeho další projednání v přestupkovém řízení. Hranice mezi přestupkem a trestným činem je nejasná. V mnoha případech může být rozhodující hranicí společenská závažnost protiprávního jednání, spočívající ve výši škody. Pro srovnání například trestný čin zpronevěry ve smyslu § 206 TZ, kdy pod hranicí škody nikoli nepatrné se jedná o přestupek a až po překročení této hranice můžeme mluvit o trestném činu.

V případě, že policejní orgán nebo státní zástupce zjistí, že se ve věci jedná o přestupek, odevzdá věc příslušnému orgánu. V projednání přestupků a celkově v přestupkovém řízení v rámci správního práva je úprava velice roztržštěná a není možné obecně říci, kdo je orgánem, kterému by měla být věc odevzdána. Je nutné věc posuzovat v jednotlivých případech. Jako příklad bych pouze uvedla subsidiární pojetí této otázky, a to ve smyslu § 60 přestupkového zákona, kde přestupky projednává obecní úřad obce s rozšířenou působností.

V případě kárného nebo kázeňského projednání není také možné obecně konstatovat, jakému orgánu bude věc předána. Jedná se o orgány konkrétních odvětví projednání kárného nebo kázeňského provinění. Jako příklad bych uvedla projednání věci kárným senátem ve smyslu § 32 a násl. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále také jako „*zákon o advokacii*“).

Ve zmíněných případech rozhoduje policejní orgán opatřením.

Další možností může být, že státní zástupce nebo policejní orgán dospěje k názoru, že se ve věci nejedná o trestný čin a zároveň není možné věc předat k projednání přestupku nebo kárného nebo kázeňského projednání. V tom případě usnesením věc odloží (§ 159a odst. 1 TŘ).

Na rozdíl od případů podle § 159a odst. 1, kdy policejní orgán dospěje k tomu, že se nejedná o trestný čin, v dalších odstavcích zmíněného ustanovení TŘ se již jedná o situace, kdy se dospělo k závěru, že došlo ke spáchání trestného činu, ale pro některý z důvodů není možné trestní stíhání zahájit.

V prvním případě se jedná o odložení věci pro některý z důvodů nepřipustnosti trestního stíhání ve smyslu § 11 TŘ. Jde například o případy, kdy je trestní stíhání promlčeno, o případy, kdy není možné určitou osobu trestně stíhat ať už je to pro nedostatek věku, nebo je osoba vyňata z pravomocí orgánů činných v trestním řízení, nebo o případy, kdy by mělo být trestní stíhání zahájeno proti

osobě, která trpí těžkou chorobou, jež trvale vylučuje její postavení před soud a podobně.²⁰⁷ Policejní orgán nebo státní zástupce věc odloží obligatorně usnesením (§ 159a odst. 2 TŘ). Ke zmíněným okolnostem je velice vhodné, aby k nim orgán přistoupil již ve stadiu prověřování a ne jinými procesními postupy až ve stadiu vyšetřování.²⁰⁸

Ve druhém případě je odložení věci již fakultativní a jedná se o případy ve smyslu § 172 odst. 2 a 3 TŘ. Fakultativnost rozhodování policejního orgánu souvisí s účelem postupu podle § 159a odst. 3 a tedy účelností vedení trestního řízení. V těchto případech je již zjištěna osoba, u které je důvodné podezření z toho, že spáchala trestný čin a bylo by proti ní možné zahájit trestní stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ, ale lze předpokládat, že pro neúčelnost by i ve stadiu vyšetřování bylo trestní stíhání zastaveno.²⁰⁹ Státní zástupce a policejní orgán tak postupuje v souladu s principem hospodárnosti trestního řízení. Neúčelné by v těchto případech bylo trestní stíhání, pokud by předpokládaný trest, ke kterému může trestní stíhání vést, byl zcela bez významu vedle trestu, který byl již uložen, nebo podle očekávání bude podezřelému uložen za jiný čin, nebo o skutku podezřelého bylo již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně, nebo cizozemským soudem či úřadem a můžeme předpokládat, že toto rozhodnutí je dostačující (§ 172 odst. 2 TŘ).

S účelností pracuje TŘ také při výkladu § 159a odst. 4, kdy je možné věc odložit také pro důvody ve smyslu § 172 odst. 2 písm. c) TŘ. Tento institut může využít již pouze státní zástupce a nikoli policejní orgán. Jedná se tady o návstupu předchozího odstavce a využití tzv. *diskreční pravomoci* státního zástupce. Je toho dosaženo za pomoci využití principu oportunity a narušení zásady legality trestního řízení. Státní zástupce může dospět k názoru, že v určitém případě jde o spáchání trestného činu a že jej spáchala určitá osoba, proto již není možné použít zásadu subsidiarity trestní represe. Nicméně okolnosti případu ve vztahu k míře porušení nebo ohrožení zájmu chráněného TZ, způsobu provedení činu a chování pachatele v průběhu stadia prověřování mohou státního zástupce přesvědčit, že represivního

²⁰⁷ Dále důvody vis § 11 odst. 1 TŘ.

²⁰⁸ Srovnání § 172 odst. 1 písm. d) TŘ.

²⁰⁹ Šámal, P., Novotný, F. Růžička, M. Vondruška, F. Novotná, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2003. str. 260- 261. ISBN 80-7179-741-3.

účinku bylo již dosaženo; tím by zahájení trestního stíhání bylo neúčelné.²¹⁰ Z praktického hlediska bych uvedla snahu pachatele o náhradu škody, případně odstranění škodlivého následku trestného činu.

Poslední možností je, že se nepodařilo zjistit skutečnosti, které by opravňovaly zahájit trestní stíhání podle § 160 odst. 1 TŘ (§ 159a odst. 5 TŘ). V tomto případě usnesením věc odloží policejní orgán nebo státní zástupce. Nemusí se odložením věci jednat o konečné vyřízení, neboť, jak uvádí druhá věta příslušného odstavce zákonného ustanovení, pokud důvody odložení pominou, trestní stíhání se zahájí. Jedná se převážně o situace, kdy se ve stadiu prověřování nepodařilo zjistit osobu, u které by bylo podezření ze spáchání předmětného trestného činu.

K tomuto institutu je možné přistupovat pouze v případě, pokud nebylo možné zjistit skutečnosti, na základě kterých by se zahájilo trestní stíhání. V praxi tento postup tedy není použitelný v případech, kdy bylo možné zjistit osobu, o které je důvodné podezření, že spáchala trestný čin, a bylo by zahájeno trestní stíhání, ale z určitých důvodů nebylo této osobě doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání. S tím také souvisí požadavek, aby policejní orgán vyvinul maximální snahu o vypátrání takové osoby.²¹¹ Nicméně pokud by tak policejní orgán přesto postupoval, v souvislosti s § 174 odst. 2 písm. c) TŘ může státní zástupce usnesení ve lhůtě 30 dnů zrušit a vydat pokyn policejnímu orgánu k dalšímu prověřování, případně vydá pokyn k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 161 odst. 2 nebo k zahájení trestního stíhání proti uprchlému (§ 302 TŘ).

V případech, pokud o odložení věci rozhodl policejní orgán, je nutné usnesení doručit státnímu zástupci ve lhůtě 48 hodin. Dále je nutné, pokud je znám, doručit usnesení poškozenému. Ten může proti usnesení podat stížnost s odkladným účinkem. V řízeních zahájených na základě podnětu nebo trestního oznámení je nutné zaslat usnesení oznamovateli, pokud o to požádal ve smyslu § 158 odst. 2 TŘ (§ 159a odst. 6 a 7 TŘ).

²¹⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2044-2045. ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2046. ISBN 978-80-7400-465-0.

Ohledně institutu odložení věci je nutné podotknout, že se nejedná o rozhodnutí ve věci samé, které by zakládalo překážku věci rozhodnuté ve smyslu § 11 odst. 1 TŘ, která by neumožňovala dále zahájit trestní stíhání.²¹²

5.3 Dočasné odložení trestního stíhání

Další možností ukončení stadia prověřování je dočasné odložení trestního stíhání. Jedná se o případy, kdy proběhlo stadium prověřování, je prokázáno, že čin který se stal, je trestným činem, a také je zde osoba, u které máme důvodné podezření z jeho spáchání; uvedené skutečnosti policejní orgán opravňují k zahájení trestního stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ. Zahájení trestního stíhání proti podezřelé osobě může být ale dočasně odloženo. Policejní orgán tak může učinit se souhlasem státního zástupce.

Důvody pro dočasné odložení trestního stíhání jsou: pokud je toho třeba pro objasnění trestné činnosti spáchané organizovanou zločineckou skupinou, jiného úmyslného trestného činu nebo zjištění jejich pachatelů (§ 159b odst. 1 TŘ). V praxi se jedná o případy, kdy ve stadiu prověřování skutečnosti ukazují na některý z uvedených důvodů a dočasným odložením trestního stíhání proti podezřelému je možné dosáhnout dopadení a zahájení trestního stíhání proti dalším osobám. Pokud bude dosaženo účelu, případně odpadnou důvody dočasného odložení trestního stíhání proti podezřelému, policejní orgán trestní stíhání usnesením neprodleně zahájí.

Rozhodování o tom, zda se přistoupí k institutu dočasného odložení trestního stíhání, je v pravomoci policejního orgánu. Ten rozhoduje opatřením na základě souhlasu státního zástupce. Jeho souhlas nemusí být předchozí. Může být součástí záznamu o dočasném odložení trestního stíhání.²¹³ Nicméně ve srovnání se souhlasy státního zástupce, kterých bylo potřeba k některým úkonům policejního orgánu ve stadiu prověřování ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ, tento souhlas musí být dán před nebo zároveň s rozhodováním, ne následně. Není ho tedy možné obejít, neboť v těchto případech se nejedná o situace, kde by odložení a čekání na souhlas státního zástupce nějakým způsobem zasahovalo do možnosti dosáhnout účelu

²¹² Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2049. ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2052. ISBN 978-80-7400-465-0.

trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 TŘ. Opis záznamu je policejní orgán povinen zaslat státnímu zástupci do 48 hodin od jeho vyhotovení.

TŘ umožňuje policejnímu orgánu dočasně odložit trestní stíhání na dobu nezbytnou, avšak s maximální lhůtou dva měsíce. V případě, pokud účelu, pro který bylo o dočasném odložení trestního stíhání rozhodnuto, nebylo dosaženo a důvody rozhodnutí o tomto institutu trvají, může státní zástupce na návrh policejního orgánu předmětnou lhůtu o další dva měsíce prodloužit, a to opakovaně (§ 159b odst. 2 TŘ).

Institut dočasného odložení trestního stíhání je možné také využít v případech, kdy se jedná o zahájení trestního stíhání proti osobě, která je dočasně vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení ve smyslu § 10 TŘ, nebo pokud je k trestnímu stíhání takové osoby třeba souhlasu oprávněného orgánu a ten ho dočasně nemůže vydat (§ 159b odst. 3 TŘ). Souvislosti s využitím § 10 jsem uvedla i v předchozí kapitole, týkající se odložení věci. Rozdíl v této části spočívá v tom, že vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení je zde pouze dočasné a ne trvalé, jak tomu bylo v předchozím textu. Jedná se například o vykonávání funkcí, v rámci kterých osoba požívá výsad a imunit, nicméně tyto ji neopravňují k úplnému zamezení odpovědnosti ze spáchání trestného činu, ale pouze odsunují tuto odpovědnost na dobu, kdy výkon funkce skončí. Jako příklad nevydání souhlasu k trestnímu stíhání poslaneckou sněmovnou v případě spáchání trestného činu poslancem.

Zvláštním způsobem použití dočasného odložení trestního stíhání jako institutu ukončení stadia prověřování je odložení v případech kdy osoba, proti které by mělo být trestní stíhání zahájeno, přijala nebo slíbila úplatek, majetkový nebo jiný prospěch a tak učinila pouze proto, že o to byla požádána. To je možné využít pouze u taxativně vymezených trestných činů uvedených v § 159c odst. 1 TŘ. Z této možnosti jsou vyloučeny osoby, které předmětné jednání provedly v souvislosti s výkonem pravomoci úřední osoby ve smyslu § 334 odst. 2 písm. a) až d) TZ (§ 159c odst. 2 TŘ).

Aby bylo možné o dočasném odložení rozhodnout, musí podezřelý tyto skutečnosti bez zbytečného odkladu a dobrovolně oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; v rámci toho také policejnímu orgánu objasní skutečnosti mu známé o trestné činnosti osoby, kterou byl požádán, a v řízení proti ní podá

pravdivou a úplnou výpověď (§ 159c odst. 1 TŘ). Zmíněné skutečnosti jsou podmínkou pro případné rozhodnutí o tom, že podezřelý nebude stíhán. Pokud podmínky nesplní, policejní orgán o tom rozhodne a zároveň zahájí trestní stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 TŘ. Pokud podmínky splní, policejní orgán po pravomocném ukončení trestního stíhání osoby, která o úplatek, majetkový nebo jiný prospěch požádala, rozhodne o tom, že podezřelý nebude dále stíhán usnesením, které bezodkladně po nabytí právní moci zašle nejvyššímu státnímu zastupitelství (§ 159d TŘ).

Zvláštní případy dočasného odložení trestního stíhání byly do právní úpravy zařazeny novelou TŘ zákonem č. 163/2016 Sb. Bylo tak rozhodnuto s účelem aktivní podpory k omezení pasivní korupce. Do té doby uplácející osoby, ačkoli měly možnost značným způsobem pomoci při odhalení korupčního jednání osoby požadující úplatek, neměly motivaci, aby to oznámily. Ve smyslu stávající úpravy jsou uplácející osoby motivovány k oznámení trestné činnosti s příslibem beztrestnosti.²¹⁴

5.4 Zahájení trestního stíhání

Uvedené instituty jsou celou svou materií ještě pořád součástí stadia prověřování. Jediný z nich, který svou měrou přerůstá stadium prověřování, je institut zahájení trestního stíhání. Zahájení trestního stíhání odděluje stadium prověřování od stadia vyšetřování. Jedná se o logickou posloupnost klasického přípravného řízení a udržení účelu trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 TŘ. Také mění procesní postavení osob, možnosti dokazování i výkon některých procesních institutů. Hlavním mezníkem je již jednoznačné označení osoby, proti které se trestní řízení vede.

O zahájení trestního stíhání rozhodne zpravidla policejní orgán. K tomu, aby mohl vydat usnesení o zahájení trestního stíhání, je několik podmínek. Aby bylo možné trestní stíhání zahájit, musí odůvodněné skutečnosti zjištěné prověřováním ve smyslu § 158 TŘ nasvědčovat, že byl spáchán skutek, kterým byly naplněny znaky skutkové podstaty některého z trestných činů, musí být dostatečně odůvodněný záměr, že ho spáchala určitá osoba, a nesmí být důvod jiného ukončení

²¹⁴ Důvodová zpráva zákona č. 163/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.

stadia prověřování ve smyslu § 159a odst. 2 a 3 nebo § 159b odst. 1 TŘ (§ 160 odst. 1 TŘ).

Skutečnosti zjištěné prověřováním jsou především takové, které byly získány podle § 158 odst. 3 TŘ postupy, jimiž orgány k tomu oprávněné mohou zjišťovat, objasňovat a prověřovat skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.²¹⁵

K dostatečně odůvodněnému závěru, že trestný čin spáchala určitá osoba, je možné konstatovat, že v konkrétním případě postačuje vyšší stupeň pravděpodobnosti, který je konkrétními skutečnostmi. V tomto procesním stadiu není nutné, aby byla trestná činnost určité osoby prokázána v takové míře, jako je tomu u obžaloby; k tomu má vést až samotné stadium vyšetřování.²¹⁶

Třetí podmínkou pro to, aby policejní orgán zahájil trestní stíhání, je neexistence překážek. Policejní orgán v těchto případech postupuje jiným z institutů ukončení stadia prověřování. Jedná se o nepřípustnost trestního stíhání ve smyslu § 11 odst. 1 TŘ (nedostatek trestní odpovědnosti pro věk, *rei iudicate*, překážka *litispedence*) a pokud je trestní stíhání neúčelné podle § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) TŘ. Tady policejní orgán nebo státní zástupce věc odloží. Dalším je procesní institut pouze dočasný a dá se předpokládat, že v průběhu času dospěje k zahájení trestního stíhání; jedná se o dočasné odložení trestního stíhání ve smyslu § 159b TŘ.

Trestní stíhání zahajuje vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání policejní orgán nebo státní zástupce. Pojem policejní orgán se v tomto případě již liší od pojmu ve smyslu § 12 odst. 2 TŘ. Protože vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání přechází stadium prověřování do stadia vyšetřování, jedná se již pouze o policejní orgány, které jsou oprávněny konat vyšetřování, tedy především orgány ve smyslu § 161 TŘ. I z tohoto pravidla jsou výjimky. Jednou z nich je, že pokud se jedná o důvody neodkladnosti a pro udržení obecných účelů trestního řízení, není možné, aby trestní stíhání zahájil příslušný policejní orgán. V těchto případech může trestní stíhání zahájit jiný policejní orgán, který je však povinen -

²¹⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2063. ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2063. ISBN 978-80-7400-465-0.

po provedení nezbytných neodkladných a neopakovatelných úkonů - věc předat orgánu příslušnému konat vyšetřování (§ 160 odst. 3 TŘ).

Trestní stíhání proti určité osobě se zahajuje usnesením. To kromě povinných náležitostí ve smyslu § 134 odst. 1 TŘ musí obsahovat označení obviněného, výrok s popisem skutku, zákonné označení trestného činu, odůvodnění a poučení o opravném prostředku. Obviněný musí být označen stejnými údaji jako v odsuzujícím rozsudku ve smyslu § 120 odst. 2 TŘ (§ 160 odst. 1 TŘ). Ve výroku je nutné uvést zejména místo a čas spáchání trestného činu, způsob jeho provedení, který může určitým způsobem charakterizovat pachatele, zavinění a musí být vylíčen následek. V odůvodnění je následně nutné prokázat důvodnost trestního stíhání a uvést okolnosti, ze kterých je možné dovozovat účast obviněného na spáchání konkrétního trestného činu.²¹⁷

Co se týká nutnosti uvést zákonné označení trestného činu, jedná se o právní kvalifikaci skutku. Je nutné podotknout, že se jedná pouze o předběžnou otázku v usnesení o zahájení trestního stíhání. Totožnost skutku musí být pro podání obžaloby dodržena, ale právní kvalifikace se může měnit s ohledem na skutečnosti zjištěné dokazováním zejména ve stadiu vyšetřování.²¹⁸

Zahájení trestního stíhání a překlopení trestního řízení do stadia vyšetřování má i významné důsledky pro další vývoj řízení. Jedná se například o to, že je již vymezen předmět trestního řízení, protože samotnou obžalobu lze podat pouze pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání.²¹⁹ Dále je to možnost provádění procesních institutů, které nebylo možné ve stadiu prověřování použít. Tady se jedná o vzetí obviněného do vazby ve smyslu § 68 TŘ, vydání příkazu k zatčení podle § 69 TŘ, nebo zadržení obviněného podle § 76 TŘ a další.

5.5 Postupy podle § 158 odst. 1 a 2 TŘ

V úvodu práce jsem ke stadiu prověřování uváděla pomyslné dělení na postup před zahájením trestního řízení podle § 158 odst. 1 a 2 TŘ a dále již součást trestního řízení a postup podle § 158 odst. 3 a násl. TŘ. I v první části policejní orgán provádí určité úkony, které bychom mohli nazývat ukončením určitého

²¹⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2066-2067. ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2067-2068. ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹⁹ Srov. § 176 odst. 2 TŘ.

stadia. Jedná se o postupy policejního orgánu a jiných orgánů ve smyslu § 158 odst. 1 a 2 TŘ, tedy povinnosti učinit nezbytná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

Důvod, proč bych se chtěla zabývat instituty, které ještě předcházejí samotnému trestnímu řízení, plyne také z toho, že za účinnosti TŘ před novelou z roku 2001 a tedy s účinností do 1. 1. 2002 bylo toto stadium součástí trestního řízení s dozorovou funkcí státního zástupce ve smyslu zachování zákonnosti. Jednalo se tehdy za tzv. *předprocesní stadium trestního řízení*.²²⁰

K těmto procesním úkonům se policejní orgán dostává na základě vlastních poznatků, trestních oznámení nebo podnětů jiných orgánů a osob. Fakt, že se prozatím ještě nejedná o trestní řízení, také podpoří použití právní úpravy pro nezbytná šetření a opatření policejního orgánu. Mezníkem pro použití TŘ je sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ. Pro stadium před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení policejní orgán jedná především na základě zákona o Policii ČR.²²¹

Na základě zákona o Policii ČR má policejní orgán možnost využít řadu procesních institutů k provedení nezbytného šetření a opatření ke zjištění skutečnosti, že byl spáchán trestný čin. Policista tak jedná z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu jiné osoby nebo orgánu, a to s účelem získat poznatky o trestné činnosti. Za tímto účelem vyhledává, odhaluje a dokumentuje skutečnosti, které by mohly nasvědčovat tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 69 odst. 1 zákona o Policii ČR). Důležité poznatky pro zamezování trestných činů policista získává v zájmovém prostředí, ve kterém za pomoci zastírání skutečného účelu své činnosti tyto poznatky vyhodnocuje. V rámci toho může využívat podpůrné operativně pátrací prostředky (§ 70 zákona o Policii ČR). Dále může policista užívat jiné instituty ve smyslu zákona o Policii ČR, například požadovat podání vysvětlení podle § 61, pořizovat záznamy ve smyslu § 62 a další.²²²

²²⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1939. ISBN 978-80-7400-465-0.

²²¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1939. ISBN 978-80-7400-465-0.

²²² Vangeli, B.: Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. str. 300-302. ISBN 978-80-7400-543-5.

Podpůrné operativně pátrací prostředky v souvislosti s trestním řízením nemají důkazní hodnotu. Jedná se pouze o podklady, které by mohly policejní orgán vést k tomu, aby byly odhaleny skutečnosti, které důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. Podpůrnými operativními pátracími prostředky jsou ve smyslu § 72 zákona o Policii ČR informátor, krycí prostředky a doklady, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky.

5.6 Úvahy *de lege ferenda*

Šetření a opatření policejního orgánu prováděná k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, podle stávající úpravy nejsou součástí trestního řízení. Nahlížím tady na právní úpravu TŘ a zákona o Policii ČR, v jejichž mezích se při užití institutů policista i policejní orgán pohybuje.

Osobně se domnívám, že stávající právní úprava má několik nesrovnalostí a mezer, které mohou způsobovat nejasnost, jak by orgány měly postupovat.

První z nich je fakt, že trestní řízení na základě § 12 odst. 10 TŘ je stadiem od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, pokud uvažujeme o stadiu prověřování. Toto ustanovení jasně stanovuje, že úkony, které jsou prováděné podle zákona o Policii ČR před sepsáním tohoto záznamu, nejsou součástí trestního řízení; tím se také nejedná o stadiu prověřování.

První nesrovnalost vychází ze samotného výkladu TŘ, konkrétně § 159 týkajícího se lhůt ke skončení stadia prověřování. Jak jsem zmiňovala již v kapitole tomu se věnující, v praxi se uplatňuje dvojitý model stanovení počátku běhu lhůty pro ukončení stadia prověřování. Jedná se o rozdíl v tom, že počátek běhu lhůty v případě vlastního šetření policejního orgánu je stejný, jako sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů. Nicméně v případě, že se trestní řízení, potažmo stadiu prověřování zahajuje na základě trestního oznámení nebo jiného podnětu, počíná běh lhůty již doručením předmětnému orgánu.²²³

Problém tedy nastává v tom, že v případě trestního oznámení nebo podnětu šetření a opatření, které provádí policejní orgán, se ještě nejedná o trestní řízení až

²²³ Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 2033. ISBN 978-80-7400-465-0.

do sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Tato etapa nepodléhá TŘ a koná se na základě zákona o Policii ČR, nicméně již běží lhůta pro ukončení stadia prověřování, ze které by mělo být jasné, že instituty, které policejní orgán využívá, již provádí na základě TŘ, pod který spadá trestní řízení; k tomu ale policista ještě nemá kompetence.

Osobně se tedy domnívám, že by bylo vhodné pro ustálení praxe policejního orgánu sjednotit počátek běhu lhůt pro ukončení stadia prověřování a tím striktně oddělit stadium prověřování jako součást trestního řízení a stadium před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Dosah by tato změna měla také na ujasnění použití zákonných ustanovení.

Druhý problém, který ve stávající úpravě může nastat, vidím právě v poslední podkapitole, o které jsem psala, a to je ukončení stadia před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Jednou z možností je samozřejmě sepsání předmětného záznamu a zahájení přípravného řízení a dalšího postupu ve smyslu TŘ.

Otázka však nastává, jak by měl policejní orgán postupovat, pokud trestní oznámení, jiný podnět nebo vlastní šetření nevede k podezření, že byl spáchán trestný čin a policejní orgán se tak rozhodne trestní řízení nezahájit.

Aktuální zákonná úprava TŘ obsahuje pouze v § 158 odst. 2 povinnost policejního orgánu a státního zástupce vyrozumět osobu, která podala oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, o učiněných opatřeních, pokud o to požádá. Avšak v jiných případech je postup nejasný a v případech z praxe se také značně liší.

Stávající právní úprava také nezakládá povinnost policejního orgánu na podnět nebo oznámení nějakým způsobem reagovat. Vyvstal by problém, že reagování na všechny podněty by znamenalo značné ztížení a zpomalení práce policejního orgánu v případech značně neopodstatněných, neodůvodněných, nebo dokonce šikanozních podání. Domnívám se, že by se mohlo jednat o možnost, jak kontrolovat činnost policejního orgánu ještě ve chvíli, kdy nespadá pod dosah a kontrolu státního zastupitelství. Nicméně si myslím, že pro zařazení takového změny je nutná podrobná statistická analýza činnosti policejního orgánu a přijatých

podání. Také by bylo nutné zohlednění reálných praktických možností v kombinaci s potencionálním přínosem této změny.

Jednou z možností je postupovat stejným způsobem, jako je ukončení stadia prověřování ve smyslu § 159a, tedy věc odložit. Podobným způsobem zákonná úprava reaguje v případech správního řízení ve smyslu § 43 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále také jako „*správní řád*“), kdy v řízení na základě žádosti, kdy řízení není zahájeno a věc se odloží v případech, kdy k věci není příslušný žádný orgán, nebo se nejedná o žádost, případně není možné určit, kdo žádost podal.

Domnívám se, že by bylo velice prospěšné, aby TŘ také podobně reagoval na případy oznámení a jiných podnětů pro zahájení trestního řízení. Nicméně vzhledem k tomu, co jsem již uváděla a tedy zvýšení formalismu jednání policejního orgánu a možného zvýšení objemu práce se domnívám, že pouhý institut odložení by nebyl úplně ekonomický. Vracím se tím zpět k myšlence neopodstatněných, nedůvodných a šikanozních podání, kdy by zařazení takového institutu policejní orgán zdržoval jak časově, tak finančně, administrativně a v celku by přínos byl spíše kontraproduktivní.

V praxi policista nebo policejní orgán, pokud nenalezne podnět k tomu zahájit trestní řízení sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nijak procesně nereaguje a veškeré takové podněty, zjištění a oznámení jsou ukládány a zakládány v souvislosti s pokynem policejního prezidenta č. 170/2015, spisový řád. Procesně nejsou nijak ukončeny, odloženy a podobně, a pokud se jedná o oznamovatele, kteří nezažádají o vyrozumění o výsledku šetření, nemají dle trestního práva žádný procesní nástroj k tomu, aby dostali informace o tom, jak byla věc vyřízena.

Jediný institut, který může oznamovatel procesně využít je postup ve smyslu § 157a TŘ, tedy žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu. K tomu je také oprávněn pouze ten, proti němuž se řízení vede, nebo poškozený. Oznamovatel nemá tedy jinou možnost se dovolávat řízení ve věci. Výjimku vidím pouze ve specifickém postavení poškozeného na základě zákona č. 45/2013 Sb. V poměrně nedávné době tento zákon přiznal poškozenému práva nad rámec TŘ. Jedná se především o rozšířený přístup k informacím o případu trestné činnosti, které jsou poškozenému poskytovány i bez žádosti, jako je tomu v případě podání podle § 158 odst. 1 TŘ. Právo na informace poskytované poškozenému ve smyslu § 11 odst. 1

zákona č. 45/2013 Sb. obsahuje právě také informace o nezahájení trestního řízení a další.

Jak to řešit je možnost zařazení do TŘ ustanovení o odložení věci, které by reagovalo na oznámení a podněty k zahájení trestního řízení, které by nevedly k tomu, že byl spáchán trestný čin, tedy mírnější formu ustanovení § 159a stávajícího TŘ. Pro podněty a oznámení, které by se podobaly důvodům pro odložení věci v případě správního řádu, by bylo potom možné zařadit ustanovení, aby se policejní orgán vypořádal způsobem srovnatelným například se zaprotokolováním, případně úředním záznamem. Nicméně u této možnosti bychom se mohli potýkat s problémem, že v případě postupu před zahájením úkonů trestního řízení se obecně nepostupuje podle TŘ, a tedy zavedení takového institutu by nebylo právně správné, neboť institut odložení věci ve smyslu § 159a TŘ je již užíván po provedení stadia prověřování, tedy úkonů ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ, což v tomhle stadiu použitelné není.

V úvahách nad možnou novelizací je tedy nutné zvážit jak procesně správné a účinné instituty, logickou úpravu, tak také hospodárnost a rychlost řízení. Dva zmíněné postupy by právě tyto podmínky nesplňovaly. Proto zde přicházím s kompromisem a podle mého i s prakticky využitelným řešením.

Institut podobný odložení věci, ať už ve smyslu správního řádu nebo TŘ, by bylo vhodné zařadit do zákona o Policii ČR. Jedná se o případy podnětů k zahájení trestního řízení a trestních oznámení. V případě vlastního šetření policejního orgánu se domnívám, že tento postup není důležité upravit, jelikož přínos by v tomto bodě byl ve značném nepoměru se zátěží, která by orgánům Policie ČR mohla vyvstat.

Protože postup před zahájením trestního řízení probíhá podle zákona o Policii ČR, je vhodné, aby jeho případné skončení bylo tímto zákonem také upravené, neboť (jak jsem již několikrát zmiňovala), TŘ se věnuje poté postupu již po zahájení úkonů trestního řízení. Navrhovala bych tedy řešení v podobě zařazení institutu odložení věci do zákona o Policii ČR. Institut by nebyl srovnatelný s postupem ve smyslu § 159a TŘ, nicméně by mohl mít podobu jeho mírnější formy. Více bych to připodobnila právě k institutu odložení věci ve smyslu správního řádu. V případech neopodstatněných, neidentifikovatelných podání by zajistilo procesní nástroj, jak se s těmito průkazně vypořádat a ve věcech sice opodstatněných podání, nicméně ne takových které by zakládaly důvod pro

zahájení trestního řízení, by se zařídila transparentnost a informační opodstatněnost ve vztahu k osobě, která takovéto podání podala.

V rámci úpravy TŘ by bylo poté vhodné na již upravený institut v zákoně o Policii ČR reagovat doplněním § 158 odst. 1 TŘ a jeho reakcí na něj.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala ukončení stadia prověřování v trestním řízení. Na začátku práce jsem definovala trestní řízení jako celek. Věnovala jsem se jeho pojmu, co pro nás znamená, jaký je celkový obecný účel trestního řízení a jeho funkce. Poté jsem přikročila k jednotlivým stadiím trestního řízení. Pro pochopení komplexnosti, účelnosti a funkce trestního řízení, mi přišlo vhodné zmínit různé dělení stadií přípravného řízení a jeho vliv na průběh. V bližší charakteristice jsem se věnovala obecnému a nejběžnějšímu dělení trestního řízení na 5 stadií. Ke každému z nich jsem poté blíže zmínila jejich další dělení, rozsah, průběh a celkovou funkci pro trestní řízení.

Druhá část práce byla věnována historii trestního řízení v České republice. Pro přehlednost a pochopení celého vývoje trestního řízení jsem začala právní úpravou z roku 1873. Pokračovala jsem úpravou z roku 1950, 1956 a aktuálním TŘ v jeho novelách. V historii jsem se převážně zabývala historií přípravného řízení, vztahu mezi předsoudním a soudním stadiem a stadiu prověřování jako celku. V novelách TŘ jsem zdůraznila nejpodstatnější změny novely z roku 2001, která by se svou podstatou prakticky dala připodobnit rekodifikaci trestního práva procesního.

Ve třetí části jsem se již zabývala samostatně stadiem prověřování. Pro jeho pochopení jsem zmiňovala účely a funkce tohoto stadia a jeho dosah pro další stadia trestního řízení. Popsala jsem celkový význam a použití základních zásad trestního řízení. Protože svým významem původně přesahují trestní právo, zmínila jsem jejich ústavně právní aspekty. Poté jsem se již věnovala jednotlivým zásadám, které jsou uplatňovány především ve stadiu prověřování. Poslední částí této kapitoly a svou důležitostí rozhodně ne konečnou jsem zmiňovala subjekty stadia prověřování. Vysvětlila jsem pojmosloví, co se této problematiky týká, a uvedla charakteristiku a postupy jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, které vystupují ve stadiu prověřování.

Čtvrtou část diplomové práce jsem věnovala dokazování ve stadiu prověřování. Název této kapitoly nicméně popisuje pouze její druhou část. Zařadila jsem do první části postupy policejního orgánu ve stadiu prověřování - především ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ. Uvedení pouhé možnosti dokazování nepokládám za dostačující a právě postup policejního orgánu je velice zajímavá a rozmanitá část

problému. Ve druhé části jsem se již věnovala důkazní možnosti využití jednotlivých institutů v dalších částech trestního řízení.

Poslední část práce jsem zasvětila podstatě, a tedy ukončení stadia prověřování v trestním řízení. Zpočátku jsem se věnovala pořádkovým lhůtám pro tuto část trestního řízení. Zmínila jsem základní charakteristiku a problematiku. Následně jsem se věnovala již jednotlivým způsobům ukončení stadia prověřování v trestním řízení, jako jsou odložení věci, dočasné odložení trestního stíhání a další instituty. Jak jsem uvedla již v úvodu diplomové práce, stadium prověřování je možné rozdělit na část, která ještě není součástí trestního řízení a tedy postup podle zákona o Policii ČR a postup podle § 158 odst. 1 a 2 TŘ a poté část, která již je součástí trestního řízení a postup podle § 158 odst. 3 a násl. Druhou část této kapitoly jsem se věnovala právě ukončení části první a tedy postupům policejního orgánu a policistů před zahájením trestního řízení v případech, kdy není na místě zahájit trestní řízení.

Nejprve jsem charakterizovala stávající právní úpravu, která je v několika směrech ne úplně dostatečná a není možné tak nahlédnout a unifikovat postupy policejního orgánu. Postupy se často liší a není možné do nich nijak procesně zasáhnout. Cílem bylo navrhnout možnou novelizaci norem trestního práva procesního, zejména pokud se této části přípravného řízení a stadia prověřování týká. Zmínila jsem několik možností a návrhů. Nejprve jsem uvedla možnost novelizace pořádkových lhůt pro skončení prověřování, které jsou lehce zmatečně upraveny a mohou vytvořit nejednoznačnost postupu orgánů činných v trestním řízení. Poté jsem se věnovala možné novelizaci postupu policistů před zahájením trestního řízení v případech, které se realizují po podání buď podnětu k zahájení trestního řízení, nebo v případech trestních oznámení.

Zdůraznila jsem důležitost dodržení rychlosti a hospodárnosti řízení a také logické uspořádání právní úpravy. Nejprve jsem zmínila dvě řešení, která by svou povahou byla řešeními přípustnými a do značné míry podle mého i příjemně využitelnými, ale právě s principy výše zmíněnými se neztotožňovala. Jako poslední jsem tedy navrhla řešení novelizace jak TŘ, tak zákona o Policii ČR. Toto řešení je podle mého mínění nejpříjemnější. Co se týká principů výše zmíněných, je možné uvést, že jsem dodržela jejich smysl a použitelnost. Mohlo by se také

jednat a umožnění transparentnosti postupu policejních orgánů a celkově Policie ČR.

Vzhledem k tomu, že vykonávám praxi v advokacii, na pozici právního asistenta, a ne v oblasti Policie ČR zpracovávala jsem práci a úvahy nad možnou novelizací pouze z teoretického pohledu, založeného na právní úpravě a judikatuře, a z praktického hlediska jsem vkládala pouze pohled právě ze strany advokacie.

Domnívám se, že výše zmíněným jsem dosáhla cíle mé diplomové práce - popsat charakteristiku postupů ukončení stadia prověřování v trestním řízení. Navrhla jsem možná řešení v případech, které se mi v dnešní právní úpravě zdají nejednoznačné, kde praktická stránka věci postrádá jednotný postup a je možné uvést, že některé části postrádá úplně. Přínosem pro mne bylo lepší pochopení stadia prověřování a zasvěcení do práce policejního orgánu, kterou v počátku trestního řízení pokládám za ještě více zajímavou.

Použitá literatura a další zdroje

Monografie a komentáře

1. Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Aspi, 2008. str. 824. ISBN 978-80-7357-348-5.
2. Chmelík, J. a kol.: Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2006. str. 532. ISBN 80-86898-69-9.
3. Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic. Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Praha: Linde, 2004. str. 185. ISBN 80-7201-480-3.
4. Chmelík, J. et al.: Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 509. ISBN 978-80-7380-488-6.
5. Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. str. 864. ISBN 978-80-7502-278-3.
6. Kolektiv pracovníků katedry trestního práva právnických fakult v Praze a Bratislavě: Trestní řízení (nástin učebnice). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956.
7. Kolektiv vědeckých pracovníků trestní sekce Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti: Trestní řád a předpisy související. Poznámkové vydání. Praha: Orbis, 1958. str. 645.
8. Král, V. Sovák, Z.: Trestní zákony, Texty s předmluvou. Předmluva od Vladimíra Král a Zdeňka Sováka. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1994. str. 745. ISBN 80-7179-046-X
9. Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. str. 1211. ISBN 80-7179-678-6.
10. Musil, J.: Reforma přípravného řízení. In AUC Iuridica. Praha: UK, 1976. str. 38.
11. Němec, M.: Kriminalistická taktika pro policisty. Praha: Eurounion, 2004. str. 328. ISBN 80-7317-036-1.
12. Novotný, F., Růžička, M. a kol.: Trestní kodexy (trestní zákon, trestní řád) a související předpisy (komentář). 2. doplněné vydání. Praha: Eurounion, 2002. str. 1640. ISBN 80-7317-009-4.
13. Porada, V. a kol.: Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2016. str. 1018. ISBN 978-80-7380-589-0.
14. Růžek, A. a kol.: Československé trestní řízení. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Orbis, 1971, str. 363.

15. Růžička, M.: Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. str. 158. ISBN 80-86199-93-2.
16. Storch, F.: Řízení trestní rakouské. II. díl. Praha: J. Otto, 1897. str. 396.
17. Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 1 až 159. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1920. ISBN 978-80-7400-465-0.
18. Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157-314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1844. ISBN 978-80-7400-465-0.
19. Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. str. 1053. ISBN 978-80-7400-496-4.
20. Šámal, P., Novotný, F. Růžička, M. Vondruška, F. Novotná, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. str. 1443. ISBN 80-7179-741-3.
21. Štěpán, J.: Skončení přípravného řízení podle trestního řádu ČSSR. Praha: Academia, 1968. str. 80.
22. Vangeli, B.: Zákon o Policii České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. str. 483. ISBN 978-80-7400-543-5.

Odborné články

1. Fryšták, M.: Možnosti postupu policejního orgánu před zahájením úkonů trestního řízení- je stávající stav vyhovující? Státní zastupitelství, 2010, č. 5, s. 23.
2. Kratochvíl, K.: policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. Trestní právo, 2001, č. 10, str. 3.
3. Musil, J.: Koncepce přípravného řízení trestního (úvahy *de lege ferenda*). Právník, 1990, č. 8, str. 736.
4. Musil, J.: Resortní začlenění orgánů přípravného řízení trestního. Čs. Kriminalistika, 1990, roč. 23, č. 3-4 str. 145- 156.
5. Růžička, M., Zezulová, J.: K problematice vzájemného vztahu znaleckého posudku a odborného vyjádření po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Trestněprávní revue, 2004, č. 9, str. 259.
6. Solnař, V.: Jaké záruky mají být poskytnuty obviněným během přípravného řízení? Věstník Čs. Společnosti pro právo trestní, 1937, č. 8/2, str. 21.
7. Štěpán, J.: Účel a rozsah přípravného řízení a jeho poměr k hlavnímu přelíčení, Právník, 1967 č. 8, str. 720-724.

Právní předpisy a důvodové zprávy

1. Instrukce generálního prokurátora 6 Gt 40/56

2. Pokyn obecné povahy NSZ č. 8/2009, o trestním řízení
3. Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013
4. Pokyn policejního prezidenta č. 170/2015
5. Sdělení generálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tutu Úmluvu navazujících
6. Usnesení národní rady č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
7. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
8. Výkladové stanovisko NSS 28/2002
9. Zákon č. 119/1873 r. z., trestní řád
10. Zákon č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti
11. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
12. Zákon č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic
13. Zákon č. 65/1952 Sb., o prokuratuře
14. Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
15. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
16. Zákon č. 57/1965 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
17. Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících
18. Zákon č. 84/1969 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
19. Zákon č. 149/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
20. Zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech
21. Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
22. Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
23. Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích
24. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
25. Zákon č. 154/1994 Sb., o bezpečnostní informační službě
26. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
27. Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony

28. Zákon č. 341/2001 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a změně souvisejících zákonů
29. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudců a změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)
30. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a i změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
31. Zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta
32. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
33. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
34. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
35. Zákon č. 163/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů
36. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
37. Důvodová zpráva zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
38. Důvodová zpráva zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
39. Důvodová zpráva zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
40. Důvodová zpráva zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
41. Důvodová zpráva zákona č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích
42. Důvodová zpráva zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony
43. Důvodová zpráva zákona č. 163/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

1. Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 98/95 [online]. [cit. 2019-02-04]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/II.US98/95>>.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 4. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS 617/2000 [online]. [cit. 2019-02-22]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US617/2000>>.
3. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01 [online]. [cit. 2019-02-07]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/II.US710/01>>.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 644/05 [online]. [cit. 2019-02-06]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US644/05>>.
5. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06 [online]. [cit. 2019-02-05]. <Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/III.US299/06>>.
6. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/2008 [online]. [cit. 2019-02-04]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3206-08>>.
7. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1780/07 [online]. [cit. 2019-02-04]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-1780-07>>.
8. Nález Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 2078/09 [online]. [cit. 2019-02-07]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2078-09>>.
9. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS st. 30/10 [online]. [cit. 2019-02-05]. <Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=st-30-10_1>.
10. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/11 [online]. [cit. 2019-02-07]. <Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-569-11>>.
11. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro vs. Portugalsko ze dne 9. 6. 1998, dohledatelný v databázi ESLP [online]. [cit. 2019-02-08]. <Dostupné z: http://www.hrcr.org/safrica/arrested_rights/castro_portugal.html>.

Resumé

In this diploma thesis I dealt with the issue of termination of an examination stage in criminal proceedings. To understand the examination stage it was necessary to understand the whole criminal proceedings and see it in context. This was the reason why I described basic stages of criminal proceedings at first. To understand criminal proceedings it was also needed to see historical context which was the theme of second part of my diploma thesis. Third part was divided to several subsections. I dealt with characteristic of the examination stage, basic principles in criminal proceedings and also further characteristic of basic principles which are being used in the examination stage. An important part for the examination stage is which subjects are acting in the proceeding. I described acting of police authorities, public prosecutor and judge authorities. Then I dealt with institutes which are used by police authorities in the examination stage. First of all I dealt with the way of starting the criminal proceedings, especially the examination stage. Then I wrote about exact institutes used by police authorities, which can be placed in the examination stage based on Criminal Procedure Act. I focused on methods of possible use of evidence from the examination stage in court stage. As a witness hearing and recognition, which can be used by law with participation of judge, operational search facilities such as fake transfers, person and subjects monitoring and use of agent. Other possibilities are use of urgent and unrepeatable actions, which can be used in further criminal proceedings. Final part of my diploma thesis strictly focused on the main topic of termination of the examination stage of criminal proceedings. I set up several possibilities how to terminate this stage, as a temporary suspension of public prosecution and the initiation of public prosecution of accused person and other possibilities how to terminate this stage. I focused also on processes before beginning of criminal proceeding, which is not under the Criminal Procedure Code. The aim of my diploma thesis was if it is possible to recodify the Criminal Procedure Act and other laws for process before criminal proceedings which belongs under police work. This procedure is often unclear in practical use. Therefore, in last part of my diploma thesis, the aim was to show different possibilities of recodification of the Criminal Procedure Act and also other laws in Czech criminal law.